

Жорж Валoa

ФИЛОЗОФИЈА АУТОРИТЕТА

(ЧОВЕК КОЈИ ДОЛАЗИ)

*Мојој породици, а посебно
мојој деци.*

*„На фронту ми дође до руку једна
мала књижица **“L'Homme qui vient“**
(Човек који долази) **“Philosophie de l'Autorite“**
(Философија власти) од Жоржа Валoa. Мало књига
у животу сам прочитао два пута, а ову
сам књигу два пута прочитао. И с каквим
уживањем.“*

Димитрије В. Љотић

Садржај

Увод.....	3
Човек који долази; човек са корбачем или први племић или први капиталиста или покретач цивилизације.....	8
1. О томе како само путем ауторитета човек може напустити стадијум животиње.....	9
2. Изнад аристократе.....	10
3. О томе како престаје истинско ропство.....	11
4. Права законитост.....	12
5. Обнављање.....	12
6. Цезар или онај који редом ствара неред.....	13
7. Вођа у нашем времену.....	14
8. Социјализам или повратак на стадијум животиње.....	15
9. Предзнак.....	16
10. Демагог или лажни вођа.....	17
11. Творци друштвеног богатства.....	18
12. Господарев део профита и зашто он мора да постоји.....	19
13. Божански човек.....	20
14. Чему служи господарев део профита или пораст цивилизације путем капитализације.....	23
15. Пропаст социјалистичком расподелом.....	25
16. Новац, прави показатељ снаге и способности.....	26
17. Онај што на свет долази потпуно обучен.....	29
18. Благотворно сиромаштво.....	30
19. Аристократе, синови робова.....	31
20. Песимизам и анархизам.....	32
21. Анархиста и социјалиста.....	33
22. Лажно уздизање социјалисте путем културе.....	35
23. Интелектуални карневал, или скривање умора, лењости и неспособности у идејама: "Право" и "Правда".....	36
24. Ослобађање.....	37
25. Како се ослобађа.....	38
26. Индивидуално ослобађање социјалном револуцијом.....	41
27. Лажно ослобађање човека који се рађа у богатству.....	42
28. Вечни закон.....	43
29. Тражи живот тамо где се он налази.....	44
30. Зашто смо тако дуго тражили.....	45
31. Интелектуалне аристократије.....	45
32. Вечно племство снажног човека и трансформације снаге.....	47
33. Рат и нације.....	50
34. Пацифизми.....	53
35. Како се проблем рата поставља пред поједица.....	55
36. Рат и радници.....	55
37. Организација нације; заступање колективног интереса.....	56
38. Национално расуло - демократија.....	59
39. На челу нације.....	63
40. Шта чини снагу нације.....	64
41. Шта чини снагу појединца. Нема спаса без вере.....	66
42. Очување вере: Црква.....	67
43. Вера изнад разума и науке.....	68

44. Судбина Цркве.....	69
Господ наш Исус Христос.....	71

Увод

Овај језик је опор. Управо зато што је такав и што, као такав, подсећа на опорост коју је налагао Ниче, више особа којима сам доставио рукопис овог дела је имало утисак, а то су ми и јасно ставили до знања, да из њега, бар из првих поглавља, избија ничеовски "мирис": опорост, дивљење енергији које се може учинити претераним, савршен презир према ономе ко је неспособан да живи, нека врста цезаровске¹ аморалности - а све су то, наиме, неке карактеристике ничеовског духа; међутим то не значи да Ниче није утицао на напор који ме је довео до пред ноге Христу. Ничеу треба вратити оно што му припада. Веома ми је стало да назначим шта је у овом делу Ничеово јер то дозвољава разјашњење једног интелектуалног проблема овог времена.

Ничеу дугујем своје ослобађање... У време док смо гацали по хуманистичкој и демократској мочвари у коју су нас гурнули наши добри учитељи "веселе науке" и где смо расипали енергију решавајући будаласте проблеме, као што је на пример овај за који је Карлајл дао формулу: *"Будући да живимо у свету лупежа, да би опстали потребно је из њихових поступака извући поштење које је заједничко свима њима"* - или пак ово: *"Заменити веру нечим што ће бити било шта што бисмо пожелели само не вера"*, управо у то време смо од Ничеа примили "ударац бичем" који нас је довео до тога да искрено почнемо да посматрамо истинску реалност... Ниче је, са извесном бруталношћу, прекинуо наше блејање, свукао са нас бедне хуманистичке прње и присилио нас да погледамо сами себе без милости; кроз њега први пут проживљавамо ону љубав према човечанству којој су нас учили, једну у суштини лажну љубав, лукавство које су измислили немоћни како би "разоружали" противнике, одузели им жељу за напретком и тако их ослабили. Управо ми смо били међу онима који су разоружани и чија је истинска снага била укроћена педагошким делима Треће Републике. Управо зато смо Ничеа прихватили као ослободиоца; док су нам наши учитељи понављали: *"Човечанство се уздиже разумом и слободом"* ми смо понављали: *"Не, уопште није тако: то се постиже чврстином и присилом"*. И тако смо коначно упознали једну нову љубав за човечанство, љубав за коју се може рећи да је неумољива - љубав коју сам касније пронашао у Еванђељу, и којој смисао даје, бар ми се тако чини, парабола о способностима. Дакле, ево шта дугујемо Ничеу: на крају XIX века он је био ослободилац наше енергије и на томе смо му веома захвални.

Може се учинити чудним што смо ми, Французи, како би се вратили правом животу, имали потребу за упутствима тог бруталног странца; духови који нису упознали духовни неред се чуде због тога и наводе имена наших, који су духом били сигурно уравнотеженији од Ничеа и чије нам је посеђивање такође било од користи. Ту су Бонал и Местр, па Конт и Тен као и неколицина других. То је тачно, али треба знати и ово: наши лукави одгојитељи су својим делом у великој мери укаљали ове праве учитеље. -Реакционари, говорили су нам. Признаћемо да је то просто и вулгарно, али је ипак било довољно да нас од њих удаљи. Истина, нико се није усуђивао да нам, у виду реакционара прикаже нпр. Конта али... са каквом се само умешношћу ћутало о његовом делу!

Насупрот томе, нико нас није научио да будемо неповерљиви према странцима тако да уопште нису имали времена да нам сакрију Ничеа; ушао је код нас тако изненада и тако грубо да нисмо имали времена ни да га препознамо, а камоли да се потом усудимо да га прикријемо; управо зато се његов утицај на нас могао остварити тако брзо и одлучно. Истини за вољу,

његовом утицају морамо прикључити и утицаје неколицине других странаца: творце прича Киплинга и Велса који су, другим средствима срећом деловали на нас првенствено својом иронијом, а понекад и презиром. Што се мене тиче, ја додајем име још једног Енглеза, а то је Карлајл, за којег сматрам да је међу највећим и мислим да ће ме неки Французи разумети. Њихов понос због припадности одређеном народу је у нама створио жељу да пронађемо сопствени понос и величину. Управо тада смо се вратили нашим писцима и филозофима са жељом да пронађемо и установимо неку врсту дисциплине или нешто више - ред. Све у свему, у том циљу нам деловање и рад странаца уопште нису били довољни. Са њима и захваљујући њима примењујемо култ **снаге**; али ми, остали Французи намеравамо да, када уравнотежимо наш дух, применимо савршенији култ - култ реда.

Али није Ниче тај који нас томе учи: са њим скоро да можемо уживати у неред у републиканског режима у којем откривамо хиљаду удобности које нам омогућавају да достигнемо један вид надљудског; један Француз² који је на путу повратка у стање реда лако препознаје, у том појму надљудског, један инфериоран облик људског постојања; то је оно што ми данас називамо политичарем, а што одговара разбојнику из времена феудализма - индивидуа која осредњим средствима (тј. средствима која изискују најмање напора) остварује напредак за свој рачун али која ни у чему и ни на који начин не ради на напретку човека и прогресу врсте. Решење, дакле, тражимо негде другде; међутим ни Тен, као ни неки од наше старије браће, се нису јасно изразили по питању темеља реда; чак ни Бонал и Местр не располажу аргументима којима би могли утицати на нас у том периоду. Треба додати и то да нам тада и Конт постаје сумњив и да нас је узнемирио његов апел конзервативним снагама; међутим, то се дешава услед наше још увек очигледне збуњености дарвинистичком збрком типа: *"Еволуција, еволуција - то значи прогрес"*; а прогрес, није ли он у опозицији са конзервативизмом? То је сталан разлог за несигурност. Истина је да се предвиђало³ да ће доћи дан када ћемо увидети да наука коју смо постављали против традиције управо оправдава све традиционалне институције. Пре петнаест година тај дан још није био дошао.

Живели смо у тој нади (подржаваној од стране лажних доктора који су експлоатисали дарвинизам⁴ за своје политичке циљеве), да ће, на крају еволуције, човечанство коначно достићи срећу, стање идентично оном у рају. После Ничеа смо, на крају еволуције, доживели нечовечно. И увек смо задржавали презир према заговорницима прошлости, према онима који спречавају прогрес, конзервативцима. Али... најављени дан је стигао. Дуго очекивано оправдање **традиције** од стране **науке** коначно смо добили захваљујући генијалном напору једног Француза, господина Рене Кинтона, чије дело, које на неочекиван начин комплетира Дарвиново, руши противуречност за коју смо мислили да постоји између термина **"Конзервативност"** и **"Прогрес"**. Кинтоново дело нам ова два термина приказује као два суштинска елемента цивилизације или боље рећи живота, и на тај начин нам пружа чврсту основу нове интелектуалне равнотеже. Додајмо још и то да нам ово дело показује пут за коришћење наше снаге, али и нашег сопственог живота. Када се, духа пуног Ничеових порука, упитамо: *"Да, тачно, желимо да остваримо надчовечно, али који је пут за то?"*, Кинтон нам одговара: *"Насупрот променама поретка које различита животна станишта могу поднети током година, анимални живот, који се у стању ћелије појављује у јасно детерминисаним физичким и хемијским условима, тежи да те услове и одржи како би добро функционисао кроз еволутивни период⁵".* И још: *"Насупрот сталном хлађењу земљине кугле, живот се потрудио да стварањем тканина вештачки одржи ту првобитну високу температуру".* И тако: *"Живот ... који се под одређеном температуром појављује на ступњу ћелије, тежи да, зарад високог степена функционисања у том стању, код безброј, у ту сврху насталих организама, одржи ту првобитну температуру".*

Какво просветљење! То је као да нам се божанска воља изненада приказала. Основно начело живота, са све обавезама које нам намеће, се појављује пред нама, јединкама што

представљамо тај божански чин који се зове живот. Шта смо ми? Организми створени мистериозном вољом која управља животом са циљем да га одржи у првобитним условима и то на планети која се непрестано хлади и чије се спољно стање, самим тим све више супроставља одржавању тих услова. Ми смо, ако могу тако да кажем "посвећене вазе" (*сасуди, nap.nrip.*) унутар којих се, изоловани од непријатељског окружења, одржавају првобитни услови који дозвољавају да се Живот настави; "вазе" које, будући да окружење постаје све више непријатељско, морају унутрашњом снагом Живота да сабију своје зидове и тако да се заштите. Какав је наш задатак који се појављује од спознаје те чињенице, каква је наша дужност и неопходност како бисмо уопште наставили да трајемо? Одговор је - *Строги су, као неко конзервативно дело. Наш задатак уопште није остварење неке индивидуалне фантазије, више или мање магловите тежње нашег "Ја", нити пак остварење среће за све; наш задатак је јасно прецизиран: непрестано настојање да се очува Живот.* А како то остварити? Управо овде нам се, нераздвојиво повезани, појављују термини: **конзервативност** и **прогрес**. Сваки организам може послужити очувању Живота само уз непрестано настојање да оствари прогрес; тај прогрес је неопходан како би се обезбедила већа заштита живота у непријатељском окружењу неорганског света; неопходно је стално јачати отпорност различитих материјала на хладноћу, створити нове облике, нове уређаје који ће дозволити да се живот одбрани од непријатељства спољног света и да себи, чак и међу материјама неорганског света, обезбеди храну којој ће очувати унутрашњу ватру, ту првоит-иу температуру, неопходну за очување живота. О прогресу се више не може говорити као о нечему и што је усмерено ка остваривању човекове среће нити као нечему што омогућава *"боље настајање"*, *"боље настајање"* је само још једна фраза, оно најбоље настало је још на самом почетку, а на нама је да га одржимо и да делујемо против снага које теже да га униште. Није битна наша потрага за срећом; за нас на овој земљи постоји само један циљ: рад на повећавању заштите Живота. Наша воља нестаје, на нама је да пратимо вољу надмоћнију од наше а то је воља Живота који се нама служи да би трајао. Ми смо само слуге једне више воље. Сетимо се овде Христове поруке: *"Треба да извршим дјела Онога који ме је послао"* (Јов. IX 4). Тако говори нова наука; треба да извршимо задатак који нам поставља Живот; а наша вредност се састоји у ревности са којом извршавамо тај задатак.

Али, како извршити тај задатак? Да бисмо то сазнали, вратимо се потребама првобитних заједница. Које је тада било начело бића које жели да траје? Његово начело било је у следећем: ојачати и увећати заштиту Живота на рачун сверастуће хладноће и на тај начин остварити дупло повећање: спољашње, у виду длаке и перја, што чини непосредну заштиту; унутрашње, односно акумулација топлоте у виду масноћа, што представља заштиту из предострожности, у случају изненадне оскудице. То увећавање је нужно али на жалост судбински ограничено јер ће неминовно доћи дан када ће терет тог повећања који организам сам подноси надмашити његове снаге, а тада ће, поставши неспособно да усклади своје повећање са растућим непријатељством спољног света, подлећи и Живот ће нестати заједно са њим. Стиче се утисак да је опасност неизбежна, међутим она то нити је била, нити је сада, нити ће бити; у циљу борбе против те опасности створено је једно биће: Човек, биће које је способно да оствари тај дупли порас, а да му то при том не постане оптерећење. Тако се човек појављује као нека врста "одабране вазе". Обдарен богатим и бескрајним могућностима, сачињен од земаљске грађе, ево га, са задатком датим од Бога да настави тај чин назван Живот. Његова судбина се од тог тренутка одваја од судбине других бића: на Прометеју, Божанском чеду, је да са могућностима које су му дате и са индустријом која се непрестано усавршава, одржи Божанску Ватру која штити Живот⁶. Таква је судбина људске врсте, а такав ће бити и ред врсте: *"Човек мора да увећа свој штит"*⁷, односно да радом обогати и увећа оно што називамо цивилизацијом, да обогати културе тла, усаврши употребу метала и камена како би обезбедио заштиту од зиме. На тај начин нам је пут ка надљудском означен: оно што одржава цивилизацију јесу рад и организација рада.

Али, ако је рад начело врсте он није и начело појединца. За чим тежи појединац? Он, у

ствари, тежи ка најмањем напору, најмањем умору и самим тим најмањем болу. А који пут његова енергија одабира како би остварила ту тежњу? Она прати пут најмањег напора; ево, дакле начела човека посматраног као индивидуума: *"Човек је биће чија енергија, као и свака друга, прати пут најмањег отпора, најмањег напора, чија осетљивост тражи најмањи замор, најмањи бол и кога његов инстинкт за очувањем усмерава ка најмањем ризику"*. А шта за човека подразумева начело рада? Оно подразумева највећи напор и највећи замор. Поред тога, начело рада подразумева и највећи ризик јер, будући да сваки производ рада по својој природи остаје ван човека, постоји ризик да буде уништен или украден, а на тај начин је и човеков напор, уложен у тај производ, изложен ризику да пропадне. Према томе, гледано математички, појединац се по свом слободном избору не може одлучити за начело рада.

Мислим да над овом противуречношћу ваља дубоко размислити; кључ решења наших друштвених проблема лежи у решењу оног примарног проблема који се налази у основи: **Слобода** или **Ауторитет**? Које решење је природно? Наше решење неминовно мора бити природно да би било у интересу цивилизације, наше врсте, у интересу живота. Природно решење је: Ауторитет. Пошто начело рада није било, нити је могло постати слободно одабрано начело појединца, да би трајао у људској врсти, Живот је појединца довео до тога да једни друге силом принуде да поштују начело рада; он који је при том начелу чврсто могао остати је нужно био најенергичнији, онај који је поседовао највишу хелијску активност, онај кога једноставно називамо - најјачи. Тако се, у интересу Живота, оправданом сматра доминација најјачег: господара, аристократе, принца; стуб ауторитета је оруђе којим људска врста приморава појединца да следи начело рада јер оно представља његово спасење. Та констатација треба да диктира наше понашање и да руководи при избору који треба да направимо у XX веку - избор по питању политичке организације. Од сада поседујемо рационално знање које нам дозвољава да прецизно одредимо који облик владавине је најсавршенији могућ облик у служби интереса цивилизације.

Проблем се не може решити нити нашим личним претпоставкама, нити посредством наше имагинације јер постоји јасно одређена тачка која преовладава у односу на остале: интерес цивилизације. Посматрајући само ту тачку, будући да је проблем постављен са подацима установљеним много раније, стижемо до овог закључка: неопходна форма владавине је она коју називамо легитимном монархијом. Чињеница да завршавам са оваквим закључком је против моје првобитне жеље: целокупно моје образовање, још од дана када сам научио да говорим, је против овакве владавине; и када сам написао прве редове овог дела нисам могао да предвидим монархистички закључак. Будући да сам био препорођен Ничеом, завела ме је идеја о републиканском уређењу, у којем сам видео бројне могућности за индивидуално напредовање. Али, пошто сам, због своје првобитне тврдње морао да разматрам интерес цивилизације, морао сам да увидим да индивидуално напредовање у републиканском уређењу оставља цивилизацију без икакве користи јер се индивидуално напредовање, услед начела о улагању што мањег напора, остварује не индустријским путем, којим се увећава "штит човека", већ путем једне врсте ублаженог рата који се назива - изборна борба. Такав је наш рационалан, научни закључак. Извесни, које тај закључак узнемирава у њиховој духовној лењости, га сматрају неумесним и, скривајући се иза лажне представе о разуму, говоре нам: *"Пошто се већ покоравате чињеницама, зашто се онда не покорите тој великој чињеници данашњице коју зовемо демократија?"* Да, истина је да је демократија велика чињеница данашњице али... демократија представља расуло и распад; ето зашто јој ми, који смо у сталној потрази за животом и напретком, не можемо подлећи.

Да ли је то све? И да ли је та монархистичка политичка организација довољна да осигура толико жељени прогрес цивилизације? Истим рационалним средствима којима се служимо при установљавању политичке организације, долазимо до закључка да, изнад **државе** (тог средства којим се врста служи како би искористила енергију) мора да постоји неко друго средство, нека

друга снага, у овом случају универзална која би бдела над очувањем енергије и спасењем душа: то је моћ религије. Видећемо којој се ми то религиозној моћи покоравимо. Али, нека смисао наших речи не буде погрешно схваћен: не ради се уопште о покушају "измирења" религије и науке, вере и разума; у том рационалном напору који нас води до **религије**, не треба видети никакву намеру да се религиозне чињенице објасне путем разума. Оно што треба видети је свакако разум који уништава и кида ланце којима је оковао веру. Истина је да нам ниједна наука не може дати веру; али постоји једна полунаука која је гуши и чије дело морамо уништити; сопственим разумом морамо, из тог ропства, ишчупати веру која у нама никада не умире пошто је и сам живот један чин вере. Ево га, дакле, коначно вечно правило живота, онакво какво нам се појављује у свој својој потпуности: поштовати ауторитет, радити и молити се. Али, рећи ћемо, чему толико напора да би се на крају дошло до закључка да треба следити начело којег су се још наши оци придржавали и да треба примењивати мудрост која је за наше претке била међу најједноставнијима? - Да, то је тачно, али нешто се ипак променило. Наш предак, односно "човек који је био", деловао је традиционално; самим тим је постојала стална опасност да његова вера, прихватање начела рада, поштовање ауторитета, дакле читав један морални склоп буде оштећен, па чак и уништен, разним софизмима; наш потомак, односно "човек који долази" ће деловати исто тако, али без икаквог страха од могућег напада "полуразума", јер ће он сопственим разумом уништити све препреке које је полуразум поставио пред нашу веру. Самосталног какав је, никада га ниједна лажна наука неће моћи скренути са пута спасења.

Радити и молити се: сво човеково достојанство и врлина садржани су у томе. И сваки човеков задатак, свака потреба могу се резимирати у ове две речи. Радити да би се живело и напредовало, да би се изградио човек, а молити да би се очувала снага рада и воља за напредовањем. Остало, како је говорио бесмртни Енглеz - остало је ћутање.

Човек који долази; човек са корбачем или први племић или први капиталиста или покретач цивилизације

После рада, у време када су наши преци живели у примитивним условима, односно у време када их ништа није разликовало од других животиња, када им је опстанак био несигуран, када су живели од данас до сутра, берући плодове, убијајући звери и скривајући се ноћу у јаме где је канца медведа и тигра долазила да растрга њихове снове, у то време је постојао човек који је рекао:

- *Ово није људски живот! Ово не значи живети а ја, ја хоћу да живим.*

Други су већ одавно гунђали слично; ноћу би устајали и вирили према небу:

- *Шта смо то учинили зверима те нас оне убијају? Реци им да нас оставе на миру.*

А када су, због суше, црквали од глади, викали би:

- *Ниси **праведан!** Једне године нас кљукаш, а већ друге нас остављаш да умremo.*

Он, збрканих мисли и са горчином у срцу, пробудио је своју браћу ударом песнице:

- *Слушајте, не треба чекати да тигар дође да нас нападне; треба отићи у шуму и убити га; када има сувише плена, треба сачувати један део за време када га не буде довољно.*

Један старац му одговори на то:

- *За тигра, не знамо где је; а воће, воће ће да иструли. Заиста је тако, немаш ништа да кажеш на то. Доћи ће време правде када ће зле звери бити убијене, време у којем ће увек бити воћа и када хладноћа више неће раздирати нашу кожу.*

Други су га гледали сумњичаво.

Он тада рече:

- *Изаберите воће за мене а ја, ја идем да убијем тигра.*

Али то им уопште није требало: када су се заситили, полегали су на земљу и нису више хтели да учине ни најмањи напор. Неки су, ипак још увек брали воће, али да би га бацали у море и правили кругове на површини воде које су посматрали са озбиљним изразом лица: били су то уметници.

Људи поново легаше и, када су помислили да је и он заспао, рекоше један другом:

Овог треба да се плашимо. Он размишља, прави планове како не би био сличан нама. Он хоће да се издигне изнад нас. Он је непријатељ: треба га убити пре но што нам науди.

Али овај је већ кренуо у шуму. Сигурним корацима снажног човека, јаким песница и живог духа: погодивши мисли своје браће, вребао их је, потукао изван број, једног или двојицу одмах дотукао, убио тигра и вратио се са једним својим изумом - штапом за који је привезао реп тигра: Био је то корбач.

- *А сада, рекао је, радите!*

Тада они, у својим главама, видеше, као готов чин све о чему су сањали и осетише терет тога на раменима, јер се често дешавало да желе више но што имају и да сањају о дрвећу које редовно рађа поред њихових јазбина, о склоништима мање влажним но што су њихове јаме; понекад неки од њих је и сломио грану и, забивши колац у земљу започињао градњу поседа или куће, али **ниједан** од њих **никада** није довршио оно што би започео јер ниједан није могао себе да присили да издржи тај бол у леђима који доноси **рад**, тај напор без непосредне добити. И сви су, чим би осетили бол између рамена или у крстима, говорили: "*Чему?*" или "*До сутра*" и остављали ишчупано дрво да умре, а колац да иструли.

Тако се окончала владавина лењости, која је у бити наше природе, а започела владавина напора и цивилизације. Човек је корачао међу својом браћом са бичем у руци и говорио: "*Хладно ми је: саградите ми кућу; хоћу да имам воће целе године: засадите дрвеће испред моје*

куће". Приморао их је да раскрче земљиште и посеју семе а, када је дошло време жетве, говорио је: *"Ставите то у моје амбаре, све што вас обавезујем да произведете је моје, јер бисте без мене још увек били пси луталице и ја, који сам вас купио, ја ћу вам од сада давати да једете. Тако ћете имати много више него да сте остали пси луталице, шта више, јешћете у миру и сигурности јер ја, који сам изнад вас, ја мотрим на тигра, медведа као, и на човека који нас угрожава. - Што се тиче осталог, то је вишак вредности које дајем вама јер сам искористио вашу снагу, а друго је мој део који добро чувам како бих нахранио своју децу и створио од њих снажне људе који се уопште неће плашити да иду сами у сусрет зверима и који ће вас водити као што вас ја водим."*

И остали су се покорили и шапутали: - *О, победниче, нека је слављено твоје име јер је бич који држиш у руци наша жеља да надвисимо себе. Удари нас стога, господару, ако нас волиш и не напустиј нас како не бисмо опет постали пси луталице и како се не бисмо вратили лењости животиња. Удари нас да бисмо остали људи.*

1. О томе како само путем ауторитета човек може напустити стадијум животиње

Цивилизација, која представља напор врсте да се одржи у све неповољнијем окружењу, може опстати само захваљујући ауторитету јер почива на два основна чина од којих ниједан није слободан одабран а то су: индивидуални рад и дисциплина у колективном раду.

Рад није слободан јер, будући да представља највећи напор, није спонтани облик активности онога ко га извршава (а чија пак енергија, као и свака друга, када је у условима слободног избора, следи пут најмањег напора) и који може да постоји и траје само под принудом коју један човек спроводи над другим: он је потврда, коришћење човека од стране човека.

Шта је то рад? То је напор уложен у напред да се касније оствари добит; то је замор, мука и бол у садашњости зарад задовољства и радости у будућности. Убити звер да бисмо је одмах потом појели, то није рад, то је анимални чин где задовољење следи непосредно после уложеног напора; али одући остатке убијене звери у јазбину како би се тиме и сутрадан хранили, то јесте рад. И то је управо тај чин, тај напор на који појединац не може да се одлучи из властитих побуда јер нема разлога да реагује онда када је сит, а магловита жеља да себи унапред обезбеди храну не може да победи његову жељу да ништа не ради. Слободан, не зависећи ни од кога до од себе самог, он ограничава свој труд само на оно што му је неопходно у току једног дана. Могуће је да га само његов нагон примора да прекорачи границе дневних потреба. Али ни то се неће помаћи са ступња само започетог дела, јер ће га умор ускоро спречити да оствари крајњи резултат и он ће обуставити даљи труд за који више не увиђа разлог. Ако расуђује, сви аргументи су против улагања напора. Неће ли месо иструлити пре но што га поједе? Неће ли звери или људи доћи да му га отму? Дакле, ради се о сада присутном умору зарад несигурног задовољења у будућности пуној крајњих ризика. А постоји и нешто још јаче од расуђивања: то је природна лењост животиње, израз начела најмањег напора. И тако наши оци вековима лутају на граници животињске и људске нарави, на граници коју не могу прећи ни слободним појединачним напором нити слободно удруженим напором свих. Слободно удруживање појединачних лењости не може бити ништа друго до организација и потврда заједничке. Они међу собом неће поделити послове, тако што ће један ловити, а други блети у својој изби над добијеним пленом, можда градити колибу, садити воћњаке. Неће то урадити зато што су сви исти и сви хоће да учествују у лову, јер је лов задовољство; ниједан неће да остане у пећини. *"Зашто ја пре него ти? А у*

ствари не постоји ниједан разлог да то будеш ти пре него ја". Међутим, из тога на крају ипак произлази један разлог: то је разлог човека који се бунује и који са смрћу у погледу, одговара: *"Зато што ја то хоћу!"* Ко је тај који ће се наметнути осталима и присилити их да чине све оно о чему су сањали? Да ли је то најлењи од свих, онај што хоће да га други хране? Да ли је то онај чије многобројне и жарке жеље превазилазе његове снаге? Да ли је то онај што је, уморан од блебетања и јадиковања своје сабраће, одлучио да их присили да остваре своја очекивања? Да ли је то онај што, схвативши један бољи начин да преживи и плашећи се да не буде оштећен у расподели профита, одлучује да се наметне као шеф и тако себи обезбеди најлепши део? Или је то једноставно **амбициозан** човек који, будући да се истиче снажним мишићима, просто жели задовољство да влада? Он је, више или мање, све то али је у сваком случају најјачи и најхрабрији човек, онај који може да дисциплинује снаге свих осталих, онај који налази разлоге за деловање и ко има веру у сопствену енергију.

Своју браћу, који су сада његови робови, радом ослобађа од анималности и води их ка висинама човека: он је први господар, први вођа, први племић. Он је такође и први потрошач људских моћи, први скупљач рада, први капиталиста. Људи су пре њега расипали своју енергију на блебетања и игру и ништа нису сачували од свог напора. Сада када их је окупио и приволео да раде они сваког дана *производе* и више од потребног. Тај остатак, тај вишак вредности који му се враћа и који без њега не би ни постојао, дели на три дела:

Један део за свој свакодневни живот;

Један део чува за неизвесну будућност

И један део за своје робове, како не би зажалили за временом када су живели слободно као животиње и како би стекли склоност ка раду. И када, усправан па свом прагу, посматра своје слуге како тешко секу шуме тамо где су некада трчали кроз шикару прогоњени дивљим зверима може поносно да подигне главу:

Он је покретач цивилизације.

2. Изнад аристократе

Аристократа је у суштини исти човек као и роб. Ни он, такође, када буде био сит, неће више имати разлог да делује. Ако завлада и ако истраје у тој власти, то је зато што му то чини задовољство; ако друге нагони на рад то је, пак, зато што му се тиме обезбеђује задовољство и што тако непосредно ужива у командовању и спровођењу своје воље над слугама. Али, неће ли он ускоро помислити да је сасвим довољно да се испружи на сунцу док његови робови раде? Где ће тада наћи разлог који ће га присилити да дела, који ће га обавезати да трпи како би пронашао нове послове који ће увећати његово богатство, када је тако пријатно уживати не чинећи никакав напор? Робови сваког дана траже да им даш нешто више, а и закон природе налаже да се треба или успињати или сићи. Где се, дакле, налази корбач за човека са корбачем?

Постоји страх да други аристократа не дође наоружан да му узме робове и сакупљено богатство.

Постоји страх од роба који би хтео да заузме његово место.

Постоји страх и од тога да се сви робови побуне и кажу му: *"Шта добијамо тиме што те служимо ако немамо ништа више но што смо имали док смо били пси луталице?"* - а потом га масакрирају пошто их је преварио.

А касније када дође религија, постоји страх од Божије казне којом му се прети путем свештеника уколико не изврши свој задатак вође. Тако се уздиже цивилизација, постаје јача

и увећава своје могућности, аристократе присиљавају робове, робови присиљавају аристократе за што већу добробит врсте.

3. О томе како престаје истинско ропство

Људи у суштини остају исти. Звер из примитивних дана је још увек у нама, спремна да нас у сваком тренутку врати у шуму.

Оно што се мења јесте присила, односно форма присиле коју човек спроводи над човеком. Присила се преображава, а можда и слаби. Долази време у којем није неопходно држати човека у ропству и ударати га како би се приморао на рад.

То се дешава стога што је наш нагон одгајан кроз векове и што религиозно поимамо рад. Не верујемо ли у божанско наређење: *"Зарадићеш свој хлеб у зноју лица свог"* (1. Мој. 3,19.) и у заповест *"Рад је дужност"*, дужност која измиче пред сваком критиком и рационалном спознајом?

Али да су то једине присиле, оне никада не би биле довољне да нас удаље од звери, брзо бисмо их уклонили и поново стекли склоност ка лењости. И није ли међу нама и онај што нити верује у реч Божију нити у реч **човека** Конигсберга?

Постоји, у ствари, нешто друго што је заменило принуду ропства: то што нема више слободних подручја где бисмо могли да утекнемо и поново започнемо анималну егзистенцију. Сва земљишта су постала **власништва**, свако припада само једном човеку који, наоружан, мотри да неко не дирне у његове воћњаке. Они који немају својине, нису ли они принуђени да раде за оне који су власници?

Управо тако се десила трансформација принуде: све док људи нису били довољно бројни да заузму сва подручја и све док нису могли да на њима организују делотворни надзор, било је слободних земљишта где су робови могли да побегну и живе, не радећи ништа, само од производа саме природе. Тада је било неопходно одржати ропство и имати власништво над човеком како бисмо остварили право да га ударимо и тако приволимо на рад. Али у тренутку када су сва подручја била заузета и када се могао остварити надзор над њима, ропство је могло бити укинато без страха да ће то штетити цивилизацији. Није више било неопходно тући човека јер је он сада долазио својевољно на посао, будући да га ништа није гонило ка великим путевима, занимање лопова је подразумевало сувише ризика за оне стидљиве, а број просјака је веома ограничен.

Тако је остварено да савремени човек ради **слободно**.

4. Права законитост

Долази време када аристократи, који се више не сећају првобитних потреба, немају више снаге и спо-собности да се одрже на свом положају, запуштају обавезе које им тај положај намеће желећи да задрже само његове предности. *"Ми смо законити"* рећи ће они *"наше постојање је законом оправдано"*, желећи на овај начин да енергију која им недостаје замене измишљотином која ће изазвати отпор код робова. То је жеља да се превари Бог. Да, сигурно, ви сте законити господари онда када сте праве вође људи. Аристократија је законита јер је неопходан услов цивилизације; али аристократе могу престати да буду законити уколико не извршавају свој задатак. Али, изгледа да је неизбежно да једног дана аристократе не буду више на висини свог задатка, не само зато што код њих, с временом, задовољство односи превагу над напором, а вера и страх слабе, него и зато што се свет мења и потребне су нове способности да би се њиме владало, а то нису исте оне које је неговала традиција.

И робови ће рећи: *"Наши господари не вреде ништа; они спречавају напредак и треба их одбацити"*; јер робови су резервоар енергије и међу њима се рађају и завидници, и амбициозни, снажни људи, ватрени духови, проналазачи нових послова и њихов глас је тај који се чује. Али чује се и глас оних који су само робови, јер би их сада било срамота да се врате на стадијум **звери**, и они поздрављају нове људе који ће их повести ка новим висинама.

Дакле, када се аристократе исцрпе и не представљају више ништа до лажне вође, робови се незауостављиво буне, не зато што ови више нису довољно снажни да их одрже, већ што су неспособни да их воде и што их пуштају да поново постану звери које живе у јазбинама, док они пак, пуни поверења у своју легитимност, расипају напор својих предака на задовољства.

Тада робови спроводе **француске револуције** а нагон групе одлучује: *"Потребне су нам праве вође: отворен је пут способнима."*

5. Обнављање

Не ради се заиста о новој ери која долази, нити о промени темеља друштва. Поредак ће се побољшати у истим правцима као и некада. Али, друштво одбацује некорисно, терет који спутава његов живот, и подмлађује своје снаге. То не значи прекид са традицијом, то је повратак њеним коренима. Свет не треба да предводе разочарани, презасићени људи, презрени или скептици, свет треба да воде ентузијастички, људи пуни жеља и прохтева, похлепни за задовољством које пружа управљање другима, пре свега верници. Јер, једино они могу да свој аристократски задатак изврше са љубављу, са жестином и без размишљања способни да подстакну сваку енергију. Они се не плаше да ће их живот преварити.

Тако се појављују нове вође, људи који су се понижавали и губили вредност као потлачени, шкргутали зубима у друштвеном талогу: писари, судски стражари, обућари, кабаретски говорници, улични политичари и новинари који су држали своје перо као мач па чак и они који још нису доживели откровење: пекари, бравари и шталске слуге.

Сваки напредује, са четом својих присталица, као средњовековни барони са својим вазалима. Они не представљају негацију племства, они су ново племство. Пљачкаши, лопови, корупционаши друштвеног дна, а понекад и уцењивачи. Они уопште немају времена да своје богатство стичу поштено, новим индустријским и трговачким средствима, а препознаћемо их тек када око себе буду сакупили показатеље своје моћи. Било би добро да по величини њихових прохтева можемо проценити шта су у стању да пруже нацији. Они узимају новац и вредности

као како би се осигурали у спровођењу власти, баш као што су некада барони узимали имања.

- *Државна имовина припада ономе ко је у стању њоме да се служи за добробит земље.* "Непоштењаци" рећи ће "законите" аристократе. *Али, реците нам ви аристократе, како смо ми називали ваше претке, засниваче ваше законитости, оне који су узели наше поседе?*

- *Назвали смо их освајачима.*

И ко ће сада преузети врховну власт? Да би се то сазнало потребно је да се и ови, као некада први освајачи, боре међу собом како би установили праву хијерархију, и да се најјачи неоспорно уздигне, као Карло Велики. А када се тај неко покаже, остали ће се ујединити против њега, као некада барони против краља - али да би га уздигли и да би га искушали. А пошто их он све савлада, они више неће сумњати у њега, него ће знати да је он довољно јак да их поведе ка победи: нека је, зато, хваљено име твоје Наполеоне, једини и прави вођо и прави краљу!

6. Цезар или онај који редом ствара неред

Иако Цезара сврставамо међу највеће господаре иако га можемо назвати "правим краљем" зато што је у тренутку успостављања власти творац једног заиста краљевског дела као што су мир и ред наметнути свима, он је ипак само лажни краљ тренутка, без краљевских веза са прошлошћу и будућношћу, док је један прави краљ дуготрајан, он је син и отац краља, прстен у краљевском ланцу, који уједињенима, и у простору и у времену, успева да одржи све делове нације.

"Узурпатор" кажу краљевски рођаци као и они што су остали верни обезвлашћеном владару. Ни твој бес Цезаре, ни твој презир, ни твоја сурова воља као ни наше дивљење и љубав ирема теби не могу да ућуткају тај глас, као ни онај у теби и нама који одговара: *"То је истина"*.

Али ипак, Цезар је ту, седи на свом трону, са круном на глави и жезлом у руци. Због чега он онда није прави краљ?

Можемо ли назвати "оцем" онога који улази у нашу кућу онда када се бунимо против очинског ауторитета, помаже нам да убијемо свог оца, успоставља потом ред у кући и каже: *"Ја сам глава породице и господар имања"*?

Као што таквог човека не можемо назвати "оцем" тако ни Цезара не можемо одобравати као "краља". Јер један краљ није то само по својим особеним квалитетима, по својој личној снази којом може да наметне власт као члан једне породице. А зашто није краљ захваљујући својој јединој врлини? Зато што једно краљевство, једна велика нација не може бити дело једне једине особе; зато што то дело захтева векове и може бити само дело једне породице и само једна породица може да изврши тај задатак зато што, сама, једна иста породица, следећи увек исту традицију, може људима обезбедити један исти мир, исти правац, исти напор да се оствари напредак, једну исту душу како би их спојила са нацијом не само личном везом која их спаја са њиховим господарем, него и путем јавних институција које штите њихове заједничке интересе, везама једне солидарности која уједињује њихово постојање и постојање нације у прошлости и будућности, вековним везама заједничке душе. Ето зашто Цезар није прави краљ: он није наследник тог дела; није он створио те везе нити је он тај ко може да настави напор и труд краљевске породице, јер он није наследио од свог оца осећај за тај труд. А мир који је створио, није трајан захваљујући његовом напору већ захваљујући деловању породице којој је одузео власт.

Али није само незаконитост његовог суверенитета оно што нас спречава да га признамо као краља. У томе нас спречава и чињеница да је ред који је он створио у ствари негација **реда**,

јер он уништава мир и нацију желећи да од тога направи свој мир и своју нацију. Његово богатство призива несрећу; произашло из револуције, оно је сад подстиче. Када Цезар седне на трон, хиљаде амбициозних задрхти од среће јер их он уверава да и њихове најбезумније жеље могу бити испуњене. Свако хоће да буде Цезар, и када његова снага почне да слаби, они се уједињују да униште и сам ред који је он успоставио, како би заузели и врховно место које је он означио њиховој похлепи, заузимајући га. И сви они, у намери да озаконе своје деловање, кажу народу: *"Не плашимо се нереди, то је покрет живота а у кретању стасавају хероји. А ако неред и сувише завлада, наћи ће се увек неко да поново успостави ред, сетите се само Цезара"*.

И тако су, Цезаре, твојим стварањем реда, уништени темељи **реда**. И управо због тога ти, упркос клицању и одобравању, упркос заносу гомиле, упркос Божијем благослову битака, увек чујеш глас који одузима боју твојој слави вичући ти: *"Узурпатор! Узурпатор"*.

7. Вођа у нашем времену

Владавина човека са корбачем је вечна. Али, у нашем времену, њему више није довољно да буде способан да командује и примора на рад у пољима.

Поред овога, потребно је да руководи индустријом и трговином, да проналази послове, удружује капитал, да групише и користи акумулиране снаге и енергије живота. Потребно је такође да баш као и некадашњи аристократа, поседује дух борбе и ризика, јер сваког дана нам се понављају сцене првобитног начина живота. Исто као што је некада било потребно уложити велики напор зарад неизвесног задовољења потреба, тако је и данас потребно ризиковати иметак зарад профита који није сигуран.

- *"Све можеш изгубити"*, каже искуство. Један на то узвраћа: *"Боље врабац у руци него голуб на Грани. Плодовима штедње ћу купити сигурност"* -то говори роб. *"Ко ништа не ризикује - тај ништа и не добија. А ја, ја ризикујем све"*. То говори онај кога ми данас називамо "аристократа".

Тако почиње селекција. Што више ризикујеш, више се уздижеш, твој положај у капиталистичкој хијерархији се учвршћује твојом смелошћу, као што се некада положај племића у хијерархији ратника учвршћивао његовом храброшћу. Не ради се ни о чему другом до о ризику. Као што је некада племић своје робове одводио ка најбољим земљиштима тако и данас газда своје запослене треба да води ка најбољим пословима. Осим тога, потребно је да буде способан да пронађе посао и пласира његове производе, и коначно, потребно је да познаје људе и да зна како да користи њихове способности и усмерава њихову енергију. Али, изнад свега је потребно да буде **Господар**, онај са којим се не расправља, који мора да одлучује, да подстиче посусталу енергију и чије се речи плашимо као корбача, јер чему би му служили сви остали квалитети да не поседује ту способност командовања? Они без имовине ће му рећи: *"Дај нам од чега да живимо и радићемо за тебе"*. Али ти су увек склони да се само претварају да раде; никада не рачунај на њихову оданост, јер је човекова лењост моћнија од његове оданости и они ће увек наћи разлоге који их оправдавају у сопственим очима: *"Довољно смо урадили"*. Неће ли на крају завршити не радећи апсолутно ништа, уколико их се будеш плашио и ако се не усуђујеш рећи: *"Не спавајте над тим што радите!"*.

Ево, дакле, шта је вођа у нашем времену:

Онај који ризикује свој иметак и своју снагу.

Онај који смишља нове задатке за човека.

Онај који смишља нове начине коришћења ствари из природе.

Онај који најбоље зна да одабере људе за неки посао.
Онај који најбоље зна да одабере прилику за деловање.
Онај који је способен да уведе дисциплину и да командује.

8. Социјализам или повратак на стадијум животиње

Ако владавина човека са корбачем мора бити вечна то је због тога што ће **принуда** бити вечно неопходна како би човек радио; јер рад никада неће бити задовољство.

Шта више, рад постаје све већа мука која је све удаљенија од онога што чини наше анимално задовољство, мука коју не ублажава увек увереност у корист од тог рада. Рад спада у оне задатке које слуга извршава верујући да они ни у чему не служе цивилизацији него да предстваљају само хир и личну фантазију аристократе; понекад се чак и висок степен корисности неког задатка једва наслућује, или чак уопште не наслућује од стране оних који наређују његово извршење. И сваки пут када се пронађу неки нови задаци, пролетери кажу: *"То ничему неће служити"* или пак: *"То ће закомпликовати живот"*.

Ако би принуда престала, они би наставили да раде још извесно време, вођени чисто инстинктивном, дуготрајним радом стеченом навиком али са тенденцијом опадања. Именовали би **"централизаторе рада"** да укину све послове у којима не виде корист, а потом и све оне који компликују живот, а то би се на крају завршило укидањем читаве цивилизације, чак и најелементарније - јер је и прва искра која је избила из трљања два комада дрвета такође закомпликовала живот. Потом би се испружили на земљи говорећи: *"Хоћемо да радимо оно што нам се допада; нећемо више принуду"*, а после овога би једино преостало поново започети историју - или умрети.

Због тога социјализам, који хоће да укине сваку принуду јесте повратак на стадијум **звери**.

Они кажу: *"Разум и знање ће нас повести ка напретку"*. Али и за примену открића до којих се долази разумом и знањем биће потребно пуно енергије и напора и управо због тога људи ни на ово неће пристати добровољно; када буде било потребно уморити се, они ће, као и раније, упитати: *"А чему то? Нисмо сигурни да ће успети"*. И ако им се знанствено подвикне да би одустајање значило повратак на **звер**, они ће измислити неку философију да би оправдали овај повратак и одговориће: *"Животиње су много срећније од нас. Није ли онда највиша мудрост живети као оне?"*

Јер наука ни у чему не служи човеку када се ради о управљању њиме. Човек чини напор само под принудом неког другог човека или Бога. Пијанац и развратник знају да упорним остајањем при својим манама неминовно иду у пропаст; али и упркос свести и сазнању о томе, они остају такви све до смрти.

Кажу они још и ово: *"Машине ће обављати посао уместо нас"*. Али, потребно је прво направити те машине, а пошто буду направљене, треба им припремити посао и треба управљати њима. А то ће бити још један напор; истина је да ће то бити само напор пажње и ума, али ће ипак бити напор. - *Нећете више осећати бол у раменима и крстима; али ћете осећати тако оштар бол у прстима, очима и глави. А када пред очима будете видели вретена како се окрећу и лађице како лагано плове, шта ћете урадити ако иза вас не буде било никога да вас принуди да останете испред машине неопходно време? Отићи ћете да запалите цигарету, остављајући машину да сама ради. А када се вратите, видећете да је експлодирала и запалила фабрику.*

А на крају, пролетери кажу: *"Није важно све то, социјализам мора да постоји јер он је*

правда". - То је управо то, више не желите напор. Не кажете: "*Социјализам ће постојати јер ми то хоћемо*", што би представљало још један напор, него кажете: "*Ми захтевамо правду*". Од кога је захтевате, безумници? Пошто сте срушили Бога, нема више никога изнад вас да вам је да. Ви верујете само у законе природе, а један од њих је и онај по којем живи само онај ко је довољно снажан да се бори за живот, а онај ко то није - мора умрети. А оно што називате правдом, положај који под тим именом желите, јесте стање у којем у потпуном миру и сигурности можете да уживате. То је стање савршене равнотеже, то је смрт.

Ето због чега је то такозвано дело напретка живота, названо **социјализам**, у ствари најгоре дело назадовања и смрти.

9. Предзнак

Социјализам је једна теоријска бесмисленост, али његово постојање је предзнак.

А ево шта он казује о групи која га је створила.

Да су господари прекорачили границе **коришћења** и да су достигли експлоатацију, односно да робовима нису увек давали онај део који представља надокнаду за губитак њихове животињске слободе и подстицај за рад.

Да господари нису више довољно инвентивни у погледу нових послова и да нису више у стању да организују дисциплину.

Да исцрпљени господари, не верујући више у себе саме, не могу задобити поверење робова и да нису више довољно снажни да могу да их принуде на напор.

Гледано са друге стране то значи:

Да онај део, намењен робовима, није довољан да их привуче режиму.

Да су и робови уморни што враћа на идеју о непромишљеној злоупотреби њихове снаге, на то да они више воле слободно одабрано заглупљивање од заглупљивања под принудом једне цивилизације која им пружа више бола него радости.

Или пак да ни они више немају резерве енергије и да се међу њима више неће родити нови господари, обдарени амбицијом и страшћу.

То би показало да је цела група исцрпљена.

Али, не казује ли све ово, на крају, да енергије, не могавши више да пронађу практичну примену, почињу да се испољавају у доколици јавних тргова, и да су рођени нови господари који, пошто не могу да пронађу себи место у пренатрпаном свету, хоће да заузму место већ установљених господара помажући се при том робовима којима за узврат обећавају зараду?

Али ових могућих господара се треба клонити, јер они данас нису ништа друго до **демагози**.

10. Демагог или лажни вођа

Клонимо се демагога, то је лажни вођа са лажним лицем борца, јер док прави вођа подстиче људе на напор, подстиче њихову енергију и даје им више но што би имали да су препуштени сами себи, демагог их одвлачи ка попуштању напора. **Демагог** је слаб човек са пуно амбиција; он хоће власт и њене предности, а нема ни снаге нити талента да власт освоји и да је сачува. То је човек који нема снаге да се људима наметне као вођа групе нити као организатор рада, а ипак хоће да буде на челу. И пошто не може да их подстакне на рад и напор, он их позива на лењост и одмор. На тај начин он постаје нека врста руководиоца, он је организатор **највећег одмора**. Јер да би заузео руководеће место, потребно је да људима обећа извесне предности, а какве предности може да обећа демагог (он који није ни ратник, ни финансијер, ни шеф индустрије, трговац нити земљопоседник) онима који долазе да га слушају на јавном месту), онима који су до сада извршавали замисли и наређења господара и који су већ уморни од свог посла?

"Обећавам вам мање умора" - каже он. То је једина ствар која им може причинити задовољство и изазвати њихово одобравање. Тако он постаје човек који води ка **најмањем напору**.

"Како ћеш у томе успети?" - питају тада робови. Тешко њему ако одговори: *"Обезбедићу вам средства да се браните: потребно је да уложите напор да их употребите, јер ће ваш успех зависити од уложеног напора"*. *"Непријатељ народа!"* - повикаће робови, *хоћеш да себи наметнемо већи замор зарад постизања мањег? И, ако све зависи од нас, шта ћеш нам онда ти?"*

Било би добро да им одговори: *"Прогласите ме законодавцем и ја ћу у ваше име издати наредбу да треба мање да радите"*, јер то значи да тражи од њих не енергију, већ инертност.

Али он се не може зауставити овде; пошто је обећао мање рада, односно више слободног времена, потребно је да им обећа и више материјалне добити, јер ће робови хтети да троше своје слободно време на уживања, а за то им је потребан новац.

Како ћеш сада ти, као демагог, успети да им са мање рада даш више новаца?

"Дићи ћемо револуцију", виче **демагог** робовима, *"радници, ви сте творци друштвеног богатства, а сва добит од вашег рада одлази у џепове оних који вас експлоатишу: управо ту добит хоћу да вам вратим тако што ћу обнародовати да сте ви власници земље и средстава за производњу. Прогласићете ме управитељем ваших добара: бићу једнак вама и сав профит ће међу нама бити подељен једнако. Ето како ћу вам са мање рада дати више новаца"*.

Ето у чему је опасност од демагога и због чега је он непријатељ цивилизације. Када буде подигао револуцију постаће човек највећег уживања за најмањи замор. И неће он наређивати људима, већ ће људи наређивати њему. Није ли он, уосталом, и рекао да је народ истински владар? Тај човек ће бити законодавац; али не онај што намеће законе и вољу већ онај што бележи.

Јер људи му неће рећи: *"Дај нам законе који ће натерати да радимо"*, већ ће рећи: *"Мање замора, по закону"*.

Како ћеш онда ти, као **демагог**, поступити да им уз мање замора даш већи профит?

11. Творци друштвеног богатства

У време када дух радника још није био заведен демагозима и док су још увек размишљали и говорили следећи свој инстинкт, што је много боље него размишљати и говорити следећи разум XIX века, говорили су за човека који створи фабрику и позове их да у њој раде: *"Он је добротвор; даје нам посао, тера нас да радимо и тако нас чини богатијима"*. Тако још увек, на селима, говоре људи који живе близу природе и чувају осећај за стварност.

Радници у граду и сви они који су заведени социјалистичком демагогијом данас говоре: *"Ми смо прави творци друштвеног богатства јер ми производимо. Газде нас сурово држе и експлоатишу; краду производ нашег рада: ми смо искоришћени"*.

Слушајте "пролетери": говори вам један од ваших јер су и моји родитељи били пролетери а ја, ја сам још увек међу вама. Ми нисмо експлоатисани, ми смо **потрошени**, односно нашом снагом управљају други у циљу повећања производње. Проналазе се начини за коришћење наше енергије и свих наших способности, подстиче се и усмерава наш напор. Већ сам вам рекао: човек чини напор само под принудом воље другог човека. Управо због тога имамо господаре. Уосталом, ми не проналазимо послове: због тога нас наши господари терају да извршавамо задатке које они проналазе. И управо те способности које они имају, а ми не, су им плаћене профитом који су ваши демагози назвали "вишак вредности" а који је, у ствари, вишак који господари дају за енергију коју улажемо у посао; у томе је разлика између оног што бисмо производили да смо остали "**слободни**" у природи где земља припада свима и онога што производимо предвођени господарима у ситуацији где су они власници земље и "средстава за производњу" како би нас приморали да радимо.

Шта бисмо производили да смо слободни на слободној земљи? Ништа више од онога што би било строго неопходно за један дан. То је оно што је још од времена када смо престали да будемо само слободне животиње, остало база плате радника. Ето зашто постоји један "камени закон" о платама који спречава да оне порасту изнад потреба тренутка у којем живимо. А губитак слободе нам је надокнађен оним делом профита који нам се даје као "награда на крају године" као и чињеницом да учествујемо у општем успону цивилизације, а још више надом да ће то учешће у приходима цивилизације бити још веће и за нас саме, а и за наше потомство. Јер не постоји ни раса робова ни раса господара; нема борбе између привилегија класа јер нема других привилегија до оних које нам је Бог дао: енергије и талента. Погледајте шта су били сви ти краљеви петролеја, челика и угља пре педесет година, били су то ситни робови у Шкотској и Ирској.

12. Господарев део профита и зашто он мора да постоји

Слаби и лукави људи кажу за господара: *"Ако он представља "мишљење", онда нека се са том срећом и радошћу и задовољи. Треба ли, зато што неко чини мисао и дух, да се гуши у богатству?"*

Али он није само мисао, он је истовремено и енергија и смелост да буде сам у потрази за средствима за живот за једну групу, једини који се брине и осећа одговорност. Нико за њега не припрема посао, он је тај који свако јутро треба да га припреми као и да размишља у сваком тренутку свог живота, а све то га спречава да ужива у задовољствима, он се никада не одмара у потпуности јер из својих мисли никада не може да одагна бригу и страх да ће изубити све што је уложио у своје комбинације.

Вас, раднике, свако јутро чека потпуно спреман посао, а на вама је само да га извршите у већ назначеном правцу. А када завршите свој дан враћате се кући и не бавите се више ничим до задовољењем својих чула; и овоме се можете потпуно препустити јер на вама не лежи одговорност за предузеће и добро знате да постоји неко ко на то мисли уместо вас.

Нема ли, дакле, између вас и господара и неке друге разлике сем оне коју чини мисао и дух? И да ли је улога господара задовољство? Да ли награда за то може бити само почаст?

Између вас и њега постоји битна разлика у напору јер господар је способан за највећи и непрекидан напор. Ни његов напор, као ни онај на који приморава вас, није задовољство; и он је, као и сваки други мука и замор. Која је награда за ваш напор? Ваша плата. Хоћете ли да награда за господарев труд буду почаст, односно признања која добија од вас, без икакве материјалне добити? Али, ви сами сте формулисали те принципе: *"Сваки труд завређује надокнаду"* и *"Неради се само због славе"*. По вама не треба ли наградити и труд господара?

Слаби и лукави људи, ви сте кратковиди. Зарад ситног тренутног задовољства жртвоваћете целу будућност. *"Дајте нам Господарев део"*, - вичете ви. Али ако укинемо господарев део, ко ће хтети да преузме мучење, одговорност и напор који подразумева задатак руковођења?

Ко би тада пристао да се лиши задовољства како би правио корисне комбинације док ви посматрате залазак сунца? Ко би се ангажовао да вас подстакне на посао, да надгледа ваш рад и тако се изложи нашем, замором изазваном незадовољству? Ко би хтео да поднесе сав тај терет ако из свог деловања не може да извуче добит већу од ваше? Чак и када би се међу вама нашао неко ко би хтео све ово да преузме на себе само зарад славе и привлачења пажње, какав би био његов интерес у томе да стално тражи боље, да помаже свој и ваш напредак? У нашем режиму, ви ви ти који подстичете господара; јер он зна да му ви завидите на његовом делу и плаши се да неко од вас не постане исто тако јак као и он и не заузме његово место; то га подстиче да боље ради, да извуче све снаге из себе, да постане јачи како би остао најбољи вођа, онај ко заједничкој акцији обезбеђује најиздашнији профит. Шта ће се десити ако не буде више профита?

Он више неће осећати вашу љубомору, нити ће се осећати угроженим у ситуацији која више нема предности у односу на вашу и дозволиће својој енергији да ослаби. Тако ће почети његов пад, а и ваш заједно са њим.

Још више се треба плашити човека који би био потпуно незаинтересован, који би у самом раду налазио награду за свој труд, а вама свима подједнако оставио материјалну добит. Тако би вам најмањи напор обезбедио највећи профит и ви бисте му се потпуно препустили.

Зашто бисте онда имали потребу и за тим најмањим напором, пошто би вам и без икаквог напора све жеље биле испуњене?

Тако бисте постали слаби људи и у вама би пресушио и сам извор енергије. Тако би ваша лична будућност била изложена опасности, када би овај незаинтересовани човек умро, ви између себе не бисте више могли да извучете никога ко би могао да га замени, јер би ваша енергија била

исцрпљена, не само у појединачним случајевима, већ из целе расе.

Дошло би, дакле, време у којем уопште не би било господара. *"Управо то и хоћемо, кажу озлојеђени робови, ни Бога, ни Господара"*. Браћо, већ сам вам показао да је господар неопходан ако нам је стало да опстанемо у цивилизацији и ако нећемо да се вратимо на стадијум **звери**. Сада вам показујем да је господарев део профита неопходан како би постојао шеф. На вама је да одлучите: помислите да на својим плећима носите будуће господаре. Желите ли да напредујете или пропаднете? Ако желите напредак, престаните да тражите господарев део, како би увек постојао мамац за људску енергију, а људи постали енергичнији у намери да га добију. Јер иметак је за човека исто што и светлост и ваздух за дрвеће у шуми; а човек је као дрво које расте како би имало више ваздуха и светлости, а којем потом треба све више ваздуха и светлости јер је највеће.

13. Божански човек

Он је од оних људи за које жеља господара уопште није покретач акције. Ти људи делују и усмеравају; они црпе своју енергију и енергију другог; они увећавају богатство групе којој припадају, али презиру вишак вредности који им се враћа. Они дају пуно, а примају мало. И пошто уопште не чувају за себе добит од својих активности, не плаше се могућности да им исти буде одузет.

Управо на овај начин, не радећи дакле ни из жеље за поседовањем, а ни из страха од губитка, овакви људи успевају да умакну заједничком начелу свих људи: они су као богови који се сами одлучују на акцију и због тога их људи и називају "херојима" или "полубоговима".

Пошто смо ми данас веома далеко од безазлености но што су били ти народи, веома нерадо се одлучујемо да тим **"над-људима"** доделимо те ласкаве називе; **"човек геније"**, рећи ћемо понекад са срџбом; **"амбициозан"**, **"охол"**, **"човек-чудовиште"**, кажу они разочарани завидници међу нама, јер човек не воли да увиђа супериорност код другог, а супериорност хероја је таква да нас нагони да веома живо осетимо своју инфериорност и то је оно што у нама рађа бес и мржњу. Наши преци су вешто превазишли тај проблем називајући хероја **"божанством"**; не може се патити због супериорности једног божанства; па тај начин се човекова таштина не умањује и поред јасног уочавања супериорности човека – бога.

Они су били више у праву него ми данас; и узалуд понављамо **"амбициозан"**, **"охол"** - када смо у суштини свесни да то није довољно да их објасни и да се они неће вратити у оквире наших **"нормалних"** категорија.

Јер код тих људи постоји веома изражена незаинтересованост, не зато што раде без егоизма (шта више они су већи егоисти него ми), него зато што презиру материјалну корист добијену из тог егоизма. Овде говорим о свим људима генијима: без обзира да ли је њихов задатак да организују империје, пронађу начин за усмеравање енергије читаве нације, да **"стварају вредности"** како то каже Ниче, да подстичу наше страсти или руше беду; било да се ради о Александру, Кромвелу или Наполеону, Ришељеу, Колберу, о једном Бизмарку, Аристотелу или Огисту Конту, о једном Шекспиру, Гетеу или пак Пастеру; резултат њихових акција је за нас увек материјална корист, а у основи саме ствари лежи побољшање и пораст живота.

Оно што нас, који не радимо због славе, заводи и скреће са пута је управо та материјална добит, бенефиције у којима они једва и да уживају тежећи на првом месту да изврше свој задатак, да остваре своје замисли пре него да уживају у њиховим резултатима. Они живе да би деловали и радили док ми радимо да би живели; они уживају у самој акцији; ми уживамо у

животу, односно у резултатима акције. То је сувише евидентно код једног Огиста Конта или Пастера док је мање евидентно код, на пример Наполеона или Бизмарка; али ако пристанемо да нас заслепи тај спољни изглед и декор који су неопходни људима на власти и за које демагози тврде да су циљ док су они само средство, видећемо да и за њих важи исто што и за предходно наведене. И њихово битисање је крајње једноставно, а онај део богатства у којем уживају је много мањи од оног у којем ужива неки имућни припадник буржоазије. Они не узимају ништа осим онога што је неопходно за њихове акције, док остало препуштају другима. Они сами су изнад свог богатства, они су равнодушни према материјалном и то им дозвољава да буду велики добротвори. И док би та равнодушност нашкодила свему што је испод њих, они инстинктивно успевају да из ње отклоне све деморалишуће последице; они из тога стварају начин да подстакну нашу енергију. Јер они не праве подједнаку расподелу богатства које нам препуштају; они делују као природа: препуштају богатство нашим похлепним ривалима. "Најјачем ", каже Император и даје своје благо најхрабријима од својих ратника; "највештијем потрошачу", каже исто, и упркос себи, хемичар демократа Бертело, остављајући јавном власништву приход од својих проналазака и открића.

Дакле, ти људи-генији, јесу ли они заиста богови који носе круне и који су изнад осталих људи да би пробудили њихове страсти и подстакли их на највеће акције. То је надљудска игра, страшна за нас који уопште нисмо хероји, а и ако покушамо то да постанемо бивамо веома брзо поражени.

Зашто, дакле, херој може да поступа тако? Шта је покретач његових поступака, пошто то свакако није љубав према богатству?

"Зато што има и сувише богатства", рећи ће демагог; ма како да су велики његови апетити, богатство их превазилази. Незгодан аргумент када се ради о једном Ришелјеу; али ако се ради о једном Вашингтону, или Колберу, шта ћеш ти као демагог, на то рећи? Зашто је тај човек створио толико богатство; он чији су апетити били мањи од твојих?

"Зато што је тај човек само још један од механизма капиталистичких система", каже демагог. Али то уопште не решава проблем. Ја питам зашто је тај људски механизам различит од других људских механизма који само троше, а ништа не дају, осим да би се размножавали или осигурали против болести и старости.

"То је због љубави према власти и слави", опет ће рећи демагог. Још једна мистерија и збуњујућа неправилност. Ми други, ми волимо власт због богатства које нам је, захваљујући њој, доступно. Ја питам због чега херој воли власт, која му причињава напор и бол, ако из ње не извлачи никакву материјалну корист?

Јер, док је за неког задовољство да га други служи, то исто је болно за човека који је вођа људи или читаве нације, он не треба да ужива у власти, он је извршава, односно чини стални напор да осмисли правце кретања за друге. Али, ако он ужива у том извршавању, у сопственом напору и умору, он се дакле покорава неким другим законима него обичан човек? И да ли ће бити потребно да прихватимо и да се дивимо његовој равнодушности, тој врлини коју сматрамо за највећу јер нам је најкориснија и коју ми, као слаби људи, не можемо остварити? Да ли ће бити потребно да умањимо своју таштину да бисмо прихватили супериорност човека - хероја који прихвата да пати да бисмо ми уживали и који ради без принуде и без страха од неког другог?

Али, будите спокојни и утешите се у својој таштини, научници су прозрели мистерију: херој је неуравнотежен човек. Његов хероизам је болест, као порок који приморава биће да дела безбрижно, а понекад и намерно против сопствених интереса.

Постоји код таквог човека један деформитет, једна врста психолошке наказности: не постоји уопште равнотежа међу његовим нагонима и један од њих је у толикој диспропорцији да може да мучи све остале па чак да присили и све способности бића да му служе. То је тајна принуде коју себи намеће херој. То је тајна силе која га обавезује да тражи оно што је бол за

читаву његову осећајност. Он у себи самом носи свој сопствени бич.

"Ослобођење" повикаће конзументи задовољства који тумарају по тргу и ево нас изнад супериорног човека, јер ми, ми смо врло уравнотежени. Ево нас ослобођених понижавајућег дивљења, ослобођених јер се не можемо дивити једном болеснику, то је супротно жељи природе. Ако херој и чини наш живот бољим, ми му не дугујемо ни признање ни дивљење; он не заслужује да буде велики, јер се ради о болеснику, деформисаном бићу, лудаку.

Ви, уравнотежени људи, ви сте веома лукави, јер *"хоћете све да имате све, а да не дате ништа"*, али сте заиста кратковиди. Не, човек-херој не заслужује да буде велики, не више но што ви заслужујете да будете мали - и међу нама, другим људима, нико нема "заслуга" у било чему. Јер, свака заслуга нам долази од Бога или од природе, ако хоћете. Природа мери вредност нашег деловања на основу његових резултата. Она са нама поступа као што ми поступамо са нашим машинама, окружујемо бригом оне од којих имамо приход, а друге бацамо у ђубре. Тако природа поступа са уравнотеженим и неуравнотеженим људима: оне од чијег хероизма нема никакве користи баца на дно док их ми називамо лудацима, јадницима; друге уздиже изнад нас, а ми их називамо генијима и херојима. Јер херој је лудак од чије лудости имамо користи. Поздрављајући таквог човека у ствари само следимо жељу људског рода, јер само охрабрујемо његову благотворну лудост и подстичемо га у стварању сличних, које је неопходно да створи како би задатке од којих је добит сигурна али далека, а понекад се покаже тек после човековог живота.

Добро промислите о томе, људи: у сваком од нас има тог херојства јер сви имамо неки деформитет, неки неусклађен нагон чије је остварење спречено другим нагонима који су, уједињени, много јачи од оног неусклађеног, све до дана када му, пошто изгубе потребу за деловањем, уступе место што се дешава тек када остаримо. Размислите да се нашим ситним херојствима може остварити трећа трансформација принуде; замислите да се наша херојства, наше болести нагона, наше појединачне лудости манифестују и развију још у детињству и потом само прилагоде неопходним функцијама у цивилизацији; сви бисмо били људи једни за друге али би постојање цивилизације било осигурано и не бисмо више осећали принуду.

Да ли је то можда конфузна визија те будућности која покреће данашње јунаке, велике вође (јер и међу њима такође може бити јунака) и велике демагоге?

Не штедите дакле ваше аплаузе на хероју. Уздигите га јер он уздиже вас. Полубог или неуравнотежен, он је у сваком случају најјачи и највиши индивидуални израз људске врсте јер док се ми боримо за своју врсту тек кад нас на то подстакну нама слични и док своју енергију осећамо само кроз ривалитет у оквиру своје врсте, херој се бори из сопствених побуда одговарајући за своје поступке само пред Богом. Он је као људска форма самог духа људске врсте.

14. Чему служи господарев део профита или пораст цивилизације путем капитализације

Све је на чудан начин повезано у природи, чак и у оној надприроди као што је људско друштво, где та повезаност служи општој добробити врсте.

"Несклад, капиталистичка анархија", говоре наше савремене теократе, обожаватељи **правде**, педагози-демагози и сви они из рационалистичке банде, ти изузетно амбициозни који не би хтели да су ништа мање до регулатори свих људских снага. Јер њихов вид је сувише слаб да би могао да открије све правце наших радњи и циљ који им додељује сам редослед природе, редослед за који, пошто га не виде, мисле и да не постоји.

"Чему служи део профита господара", питају они подижући руке: "Он му служи само за задовољење простих нагона, да украси своју жену срамним луксузом и да, преко своје деце, учини вечном неправду и одвратну повластицу своје власти".

Али ви други, људи природе (јер се таквима називате и не причате ни о чему другом до о природној философији и природним средствима као и о природном реду) размислите најпре о овоме: сам данашњи ред јесте природни ред, јер ма шта радили ми смо део природе. И веома је велика глупост то што кажете да човек науком покорава природу својим циљевима, човек је производ природе и уопште није изнад ње, шта више природа њега покорава сопственим циљевима.

Размислите сада о томе да у реду који је природа успоставила, може постојати неки виши ум који измиче вашем. Човек је за природу само средство (то је оно што верници изражавају говорећи да је човек на земљи зато да би служио Богу): престаните, зато, да, са вашим старцем из Конигсберга, понављате да је човек **сам по себи сврха**. А пошто је човек само средство, може ли онда његово деловање бити сврха? Да ли ћемо поверовати да наша природна организација, стварајући део профита господара, није имала другог разлога до да "гуши господара богатством"?

Да ли ћемо поверовати да господар самог себе може учинити сврхом деловања свих природних снага које нас покрећу?

Робови, браћо моја, послушајте зато ово што ћу вам рећи: господар је човек као и ми, и ако смо ми средство за њега, и он је средство за нешто што је изнад њега, јер ми смо сви **средства** да се до нечег дође, а не **циљеви**. Господар је, дакле, такође једно од средстава врсте. Показао сам вам да је господарев део само мамац за човекову енергију и да служи да подстакне вође; сада хоћу да вам покажем шта тај новац постаје у рукама господара и како од њега ствара акумулатора енергије и средство раста прихода човечанства.

Шта господар чини са својим делом прихода? Један део узима за себе самог, за свој свакодневни живот, а ако тај део превазилази оно што је неопходно за одржавање живота, ако му поред тога и омогућава луксуз, ипак не може прећи границе његове способности уживања. И пошто би његов део прихода, уколико би га целог трошио сваког дана, подразумевао много више уживања од оног што он може да поднесе, а да при том не поремети своју равнотежу, господар је приморан да штеди, односно да, уместо уживања у стварима које кратко трају, гозбама и забавама, ужива у стварима које могу трајати колико и он сам, а и дуже од њега, у намештају, кућама и, уколико је великодушан, у разним институцијама, школама, болницама и сл. Којима даје своје име.

Али, оно што је још важније јесте чињеница да се пошто том, још увек личном штедњом, не може у потпуности да исцрпи свој профит, господар налази примораним да створи резерве чија је употреба прсцизно одређена, што га чини најбољим средством за пораст цивилизације. Погледајте најпре шта су његове резерве. Својим радницима је понудио десет хиљада тона челика; он и његови радници су употребили, у сировинама, и потрошњи, за одржавање своје

егзистенције, производе које су разменили за вредност од седам хиљада тона; преосталих три хиљаде тона су сада у трговачким магацинима, а господар је вредност тога примио у новцу: ето његових резерви; то је економија енергије остварена на енергији коју је он запослио. На тај начин он стиче право над свим производима који су у магацину све до појаве конкуренције у вредности његових три хиљаде тона.

Шта чини са резервама новца? Он их не склања, као раце у Индији, у подруме своје куће, јер он добро зна да се новац не држи са стране, да је непокретна енергија непродуктивна и да једино употребљен новац може увећати богатство. Ево, дакле, шта он чини са резервама новца:

Уколико је још увек млад и може да троши више снаге но што му је потребно за постојеће послове, он преузима нове; основаће, на пример, индустрију у некој земљи где је пуно радника али недостаје запослења због помањкања руководиоца и оруђа за рад. Он односи тамо своје резерве које ће моћи да употреби за куповину "средстава за производњу" и за плаћање радника у периоду оснивања. На тај начин он може дати вредност људској енергији у тој земљи где је она, пре њега, била слабо коришћена или чак неискоришћена. Тако он и оправдава име које му се даје "добротвор земље". *"Он ми даје посао; он ће побољшати мој живот"*, каже тада природни човек са својим осећајем за реалност. И управо је он у праву за разлику од демагога који каже: *"Он долази да те експлоатише, да живи од твоје крви и меса"*.

Уколико има снаге само за оно што је потребно његовим предузећима, а још увек жели да увећа производ своје штедње, он поверава своје резерве другима, млађима и смелијима, који ће тако моћи да користе сопствену енергију и покренути било неки нови изум, било богатство неке још неискориштене земље и снаге њеног становништва. На тај начин он постаје средство пораста и ширења цивилизације.

Уколико је, пак, на измаку живота и већ сагиње главу да послуша песму спокојства и мира, уколико се плаши да не изгуби јер нема више снаге да изгубљено поврати, он се брине само како да сачува оно што је стекао; тражи најмање ризично улагање и тако поверава своје резерве **држави** за предузећа која служе да олакшају рад онима који ће га заменити у активном обављању задатака. На овај начин он успева и да очува цивилизацију.

Он, дакле, није онај што се "гуши у богатству", већ онај што управља богатством које су људи произвели под његовом принудом и које без њега не би постојало. Он је капитализатор, акумулатор енергије једне групе, он управља, распоређује и чува ту енергију која, очувана захваљујући њему, касније може да послужи новим људима који ће изаћи из групе. Чувајући за себе, он чува за друге, оне који ће доћи после њега. Захваљујући њему се напор расе не расипа и свака генерација може употребити своју енергију са средствима за рад која су уштедели њени предходници а која се, пак, могу унапредити за генерације које долазе. Захваљујући њему расту човекови приходи. Капиталистом, дакле, треба да назовемо онога ко акумулира енергију и управља приходима.

Он је најбољи управитељ, онај ког је природа већ унапред одредила. Јер, сигуран показатељ његових способности јесте чињеница да је могао да сакупи богатство, а мера његове способности је количина богатства које је успео да сакупи. Он управља зато што је способан за то и надзире само оно што је способан да надзире са успехом. Његово место у хијерархији управитеља је строго одређено његовом снагом и способношћу. И као што је некада posed феудалца био омеђен његовим јунаштвом и способношћу командовања, тако је данас богатство, део којим управља капиталиста, омеђен његовим способностима проналажења послова, коришћења енергије и организације људи.

Тако господар, управљајући оним што му припада, управља за добро интереса једне групе. Тако он представља пут напретка врсте, пут којим се штеди енергија и који под формом господаревог дела профита, води порасту цивилизације.

15. Пропаст социјалистичком расподелом

"*Правда у расподели!*" - вичу они на јавним трговима. Нека се сваком да **"интегрални производ"** његовог рада. Потребно је да пролетер коначно може да користи оно што је произвео како би могао да се усавршава и слободно развија све могућности своје личности!

И одлазе у поворци, према статуама разума и својим мученицима, са заставама на којима су исписали: "*и народ има право на лепоту*".

Истина је да је и народ жељан лепоте. Он воли добра вина, добро полупечено месо, лепе жене обучене у fine тканине, добре представе. Народ је у ствари као човек у својој правој детињој наивности.

Кроз све декаденције, вечити народ чува култ праве пластичне лепоте: у Риму као и у Паризу, то је представа са рвачем кратког оковратника и ниског чела, која изазива њихове аплаузе. И управо на примеру тог атлете народ мисли да развија "могућност своје личности".

Шта би се десило ако би народ, загосподаривши само на кратко, преко својих демагога, издао наређење да сви производи рада и сво "друштвено богатство" морају бити подједнако подељени свима?

Размислите над тим, ви остали, племените нарави и милосрдне душе који патите због беде народа, -и нека то размишљање учврсти вашу љубав и милосрђе. Ево шта би се догодило са таквом социјалистичком расподелом.

Сви људи би желели да уживају у луксузу, што данас могу само "привилеговани", и сви људи би имали могућности да задовоље ту жељу јер би сав вишак вредности, свакодневна хиперпродукција, разлика између оног што произведемо и оног што потрошимо, све то би било једнако подељено свим рукама и свако би свој део могао да употреби по својој вољи. По својој вољи: размислите о томе! "*Кратко и јасно*", рекао би народ, "*ми смо на Земљи да бисмо били срећни. Живимо, зато, свим чулима!*" А ево како они троше свој део хиперпродукције: на добра вина, добро полупечено месо, на лепе жене обучене у fine тканине и на добре представе - на ствари које не трају. Јер народ би хтео да живи као што живи данашњи "газда" и не би постојао ниједан разлог да не живи тако.

Тако би дошло до пропасти државе. То се такође може приказати аритметички. У нашем капиталистичком свету, од сто хиљада особа, само је хиљаду оних који могу, више или мање, задовољити апетите за задовољством који су у човеку, само хиљаду оних који уживају у луксузу, у површним стварима које не трају, али они тако троше само десети део хиперпродукције јер њихов капацитет уживања не може прећи ту границу.

У социјалистичком режиму, сто хиљада људи, сем можда једне десетине лудака и исто толико врлих људи, би могло задовољити своје апетите за уживањем, појели би у оброцима и прославама девет десетина надпроизводње и можда би само једну десетину оставили у резерву из страха од будућности. То би, у ствари, како најављују демократски фанатици, био крај "капиталистичког режима", јер не би више било могуће капитализације, односно не би више било акумулације енергије, јер би највећи део употребљене енергије, уместо да је претворен у фабрике, пруге, бродове, путеве или луке, био преиначен у ствари за тренутну употребу, у уживања оних који су ту енергију произвели. Остатак би можда био уштеђен, али само оно што задовољава потребе одржавања опреме и средстава за производњу; а народ можда уопште и не би штедео под изговором: "*У старости ће нам требати мало; отићи ћемо у државни старачки дом, јер нам држава дугује сигурност за наше старачке дане*".

Тако би неизбежно дошло до пропасти целе групе, јер не би остало ништа од прихода како би се недокнадило оно што су претходне генерације унапред платиле социјалистичком

свету; не би остало ништа за обнављање средстава за производњу, ништа за нова предузећа која се исплаћују тек после дугих година напора, ништа као евентуални предујам новим генерацијама које треба да плате живот старих у старачким домовима.

Било би то пропаст у односу на прошлост и будућност, неминовни распад друштвеног организма. Сигурно је да би се и тада појавили снажни људи да поново успоставе ред у том хаосу; али социјалистичка расподела би већ обавила свој задатак - пропаст, и уништила не само организацију постојећих снага, већ и резерве из предходних епоха, и све би требало почети изнова.

16. Новац, прави показатељ снаге и способности

Треба вратити углед новцу, али не у ономе што чинимо, него у ономе што мислимо и говоримо, не у нашем животу, где смо му сачували место које заслужује, него у нашој философији и литератури којима нас писци и педагози - посебно педагози рационалисти - уче да треба да га презиремо.

- Човек новца живи не успевши да спозна лепоту каже писац; он је неспособан да разликује један Расинов стих од стиха Боалоа.

- Човек новца живи не упознавши радости разумевања, каже педагог, тај лажни **интелектуалац**, човек новца пролази кроз свет не познавајући га; он не ужива у тој надмоћности, о којој говори Паскал, човека над универзумом (позајмљујем ове велике мисли педагогу).

Писац и педагог не познају прави живот. Они обојица живе ван истинског живота и управо због тога нашем разуму умањују вредност новца.

Писац живи у кругу у којем се класификација врши само по начину на који "се доживљавају" појаве у стварности и способности да се тај "доживљај" живота изрази. Писац се изграђује у смеру свог позива. "*Осећати*" каже он, то је питање; "*изразити, то је акт.*"

Не брине се он око тога колико то вреди, јер таленат има "апсолутну вредност". Није важно да ли се то исплати или не. Писац хоће да буде херој; он хоће да се издаје за равнодушног човека. Он или не зна, или се прави да не зна да се све наплаћује, па чак и његов таленат за писање, после успона на лествици корисних вредности, вредности које служе нашем животу. Али, истина је да у његовом случају постоји извесни хероизам, јер његов таленат нема апсолутну већ изванвременску вредност. Он је плаћен у садашњости, али и у некој будућности коју он, у свом кратком људском животу, неће упознати. Стога он, будући да користи само један део онога чиме је плаћен, више воли да каже да то плаћање за њега и не постоји. То му омогућава да се уздигне у свом хероизму и даје му изглед некога ко презире новац; али то га истовремено наводи и да говори глупости. Несрећа је у томе што их он и пише.

Педагог живи у кругу у којем се разврставање врши по начину на који се "разумеју" појаве у стварности и по способности подучавања том разумевању живота. И педагог се изграђује у смеру свог позива; "*разумети*" каже он, то је питање; "*подучавати, то је чин*"; ни он се не брине о томе колико то вреди, јер таленат има "апсолутну вредност"; није важно да ли се исплати или не. Он такође хоће да буде херој. Иако га садашњост "плаћа", он каже да је плаћен само делимично, јер он, у подучавању, даје и своју душу, а то давање је од непроцењиве вредности. И пошто се конкретни, материјални резултати његовог рада не виде одмах, он каже да они уопште и нису важни и говори о другим резултатима као што су "одгој човека", "образовање вође", "интелектуална сволуција", "напредак људског духа", односно о стварима

које зависе само од природе и Бога и немају никакве везе са његовим позивом. Јер и његов позив учитеља је као и наши позиви у које и ми уносимо своју душу, и вреднован је, баш као и наши, према степену своје корисности, а плаћен у зависности од те процене. У његовом случају се ради само о привидном хероизму јер његов таленат нема "апсолутну вредност", већ је његова вредност "посредна", савремена моменту у којем живи. Ипак, он на том привиду заснива своју репутацију човека равнодушног према материјалним вредностима, што га наводи да говори глупости. Несрећа је у томе што он тим глупостима и подучава.

И обојица, и писац и педагог, знају за још горе илузије из којих црпе мржњу према богатима; јер, будући да их сви слушамо када говоре и понављају своје речи, они верују да су наше воље и одатле се рађа њихов бес и љубоморни презир када увиде да наша жеља, наше дивљење и наше поштовање, чак и против наше воље, иду у правцу богатог човека, кога називамо вођом и господарем.

Дакле, и ти што си писац и ти што си педагог, слушајте обојица шта вам кажем ја који сам писац, а био сам и педагог; а ви други, што слушате њихове речи и ви ме слушајте, јер ја само желим да будем човек.

"*Бити или не бити*" - ће заувек остати једино право питање. Деловање ће заувек остати једини прави чин. А један од закона природе је онај по којем се човек процењује по способности да из тла извлачи оно што је неопходно за живот. А сво стечено богатство подразумева ту способност.

Али шта је та способност?

То није ни врлина певања, ни врлина учености; то је врлина вере и напора. Суштина није у посматрању и спознаји света; суштина је у његовом преобраћању и прилагођавању за нашу употребу; управо је то дело онога ко је главни, онога ко ће постати богат човек. Погледајте око себе и реците ми, не речима за јавно обраћање, него речима које излазе из дубине вас самих, да ли оно што се дешава у свету не оправдава наше поштовање богатог човека и његовог новца. Ево шта ћете видети: он је човек који нам омогућава да живимо; а његов новац је показатељ његове истинске способности и енергије.

Погледајте шта се дешава када људи присвоје неку нову земљу, или пак стигну у нови свет, као што су зреле године када рука оца престаје да их води.

- "*Сећам се белог хлеба и јагњеће коже; воћа и вина. Сећам се и вечери у врту мог оца и ноћи у његовој кући. А ево ме сад пред вечношћу и не знам где да одморим своју главу*".

Тако пева песник. Кроз њега пева наше сећање, успомена на прошле радости која нас нагони да исте желимо и у будућности. Али оно је само то: **наше немоћно сећање**.

- "*Треба сејати пшеницу, напасати овце, садити воће и винограде, складити у бачве и бурад. Треба копати замљу и полагати семе; треба обликовати глину и стављати је у пећницу*".

Овако говори човек који зна. Кроз њега говори наше знање, мудрост оних који су живели пре нас и који су за нас сакупили своја искуства. Али оно је само то; наше **немоћно знање**.

Али ево једног другог који нити пева нити говори али који, не чекајући прво вече, пошто је окупио жену и децу, даје им задатке, мислећи: "*Тако је чинио мој отац; и ја ћу најпре поступити као он*". И док његова жена тка, а деца изводе стоку на пашњак, он одлази у потрагу за човеком, говорећи ономе кога сретне како беспослено лута или неком злосрећнику кога посети: "*Дођи да радиш са мојом женом и децом, јер ја сам одабрао добру земљу, пронашао добра средства за рад, моје домаћинство је уредно одржавано, а моја предузећа успевају: буди, дакле, мој слуга а ја ћу ти наређивати тако да твој посао буде исплатив*". А када их довуче код себе, он их надгледа тако да њихов посао буде увек користан и како не би дозволили да их савлада лењост.

Он је енергичан обрађивач наше енергије. Тако он постаје богат. Јер на крају године, пошто никада није погрешно у свом задатку господара и будући да је код њега увек било "реда и

штедње", он види своју децу добро обучену, бројна стада, пуне таване и амбаре; за то време педагог, који је провео своје време образујући се и интелектуално се развијајући, још увек није раскрчио своју оскудну земљу, а своју децу гледа како босоноги трче по коприви; песник је, пак, желећи да остане независтан како би се опијао радошћу и слободом, живео од случајних и изненадних добитака и сада гледа своју мршаву децу како голих задњица пузе по камењу.

Коме се, дакле, од ова три човека треба највише дивити и који је најдостојнији поштовања?

Богат човек је онај који је радио, тражио комбинације и **остварио** их, који је управљао пословима људи, средио свој и живот другог, док су друга двојица, један певао а други се "усавршавао".

Зато он и јесте наш господар, јер може да нас запосли отварајући своје сандуке и ормаре нашим жељама:

"Живите у смеру свог живота", говори он писцу и педагогу, "јер и ви сте такође корисни. Али будите у мојој служби, јер сте корисни тек пошто ја дам од чега да живите. Сада када сам из тла извукао оно чиме ћу омогућити живот својој породици, слугама и другим особама, сада када сам богат, ево шта вам кажем:

Ти, певај мојој деци о лепотама живота како би жарко желели да живе: опевај им такође моје победе и подухвате како би се угледали на моју истрајност.

Ти, што си запамтио све наше подухвате, подучи их животу мог оца и мом, како би ишли путем који је нама био од користи; научи их такође како смо организовали наше послове и како смо радили, која су својства ствари које смо открили како они не би губили време тражећи оно до чега смо ми већ дошли. За узврат ја ћу вам дати од чега да живите у смеру вашег живота".

Тако он показује своју моћ, оно што ми називамо моћ новца, а што није ништа друго до моћ човека који је могао и да не расипа свој живот, и који је имао енергије и способности да претвори свој труд у трајно богатство. Због тога новцу треба вратити углед, јер је новац прави показатељ те снаге.

17. Онај што на свет долази потпуно обучен

"Неправедност" - каже сиромашни присталица једнакости шкргућући зубима, "ја сам на свет дошао потпуно наг, а овај други је, пак, дошао обучен и већ налази своју колевку пуну злата. Једина његова мука се састојала у томе да се роди, а богат је био пре но што је и заплакао. Шта је он више урадио од мене? Да ли је и његово богатство прави показатељ његове енергије и способности?"

"Неправедност" и ево га како, још као дете, расте у изобиљу; он се образује а ја остајем незналица; а када одрасте постаје Господар захваљујући својој јединој врлини - новцу, док ја постајем његов слуга, јер ја новац немам.

У природи би, можда, и ја био Господар јер и ја имам енергије и способности, али се у овом свету, пуном неправилности, дешава супротно само зато што је један од нас двојице имао богатог а други сиромашног оца. Праведно би било да, приликом доласка на свет, сваки добије једнак део: тако би се разлике, ако оне уопште морају да постоје, заиста заснивале на квалитетима живих, а не на квалитетима оних који су умрли"

Ти добро говориш, о лажни присталице једнакости. Али постоји једна "праведност" коју чине редослед ствари и природни след догађаја. И управо о тој праведности треба размислити, а не о оној **твојој** која је само израз твоје жудње.

Добро је да син добије наследство од оца, јер то оца подстиче да ради за њега. Човек са ревношћу ради за своју децу и то је још један од закон природе; али човек не воли да ради за децу неког другог. Човек за децу ради и из љубави и из потребе. Из љубави ради зато што је природа у наша срца ставила ту очинску љубав како бисмо се везали за нашу децу и како бисмо могли да их подижемо у једном смеру све до година када стичу слободу; из потребе радимо зато што им, радећи за њих, пружамо више начина да употребе своју енергију и тако нама обезбеде срећну старост. Добро је да човек ради за своју децу јер га то обавезује да ради више но за себе самог и да упосли сву своју домаћинство како би стекао већи иметак. Тако он превазилази самог себе. Радећи за оне које воли, он се довија како би што више превазишао себе самог, како би створио што већи иметак и што више активности којима би упослио своје синове.

Шта би се десило ако би сви при рођењу добили исти део? "Ти то добро знаш, лажни присталице једнакости!" Човек би рекао: "Без обзира да ли сам успешан или не, да ли се богатим или пропадам, да ли штедим или расипам, мој син ће добити исти део. Био бих луд да се замарам: Хајде, дакле, наш мали животе, хајдемо са што мање напора, са лулом у зубима и чашом у руци". Тако би се свака људска активност свела на најнужније.

То је један аспект питања.

Постоји још један аспект, а то је овај: ко је тај што долази на свет потпуно обучен? То је онај човек чија је породица некада имала надмоћност над породицом онога што се рађа наг: више енергије, више одважности, домаћинства, више реда и мудрости, породица која је знала да **сачува** и **увећа**, континуитетом напора, оно што је стекла, која је могла да створи и успешно управља својим богатством.

А ко је онај што на свет долази наг?

То је онај чија породица никада није била надмоћна или је, можда, и била, која је стекла иметак али није имала енергије да истраје у свом напору, препустила се ужитку, потрошила свој иметак и пропала.

Оправдано је, зато што је то у складу са жељом природе, да први добије материјалне вредности од своје породице којима ће касније управљати и учинити их корисним, јер ће вероватно да наследи и моралне квалитете својих предака, енергију, домаћинство, ред и способност за стални напор. Дакле праведно је да он **користи другог под својом контролом**, јер је вероватно да и овај наслеђује моралне квалитете своје породице - мало енергије, мало

домишљатости, а можда и исту склоност ка расипништву.

Али ти, Аристе, кажеш да и морално наслеђе може бити веома побркано? Ја то знам. Али, тада је на теби да у своју корист поново успоставиш једнакост или надмоћ; због тога ће бити потребно да радиш, да ствараш. Да доказујеш своју највећу енергију, своју највећу домишљатост и највећу способност за напор. И уништићеш другог или ћеш постати богатији од њега, односно превазићи ћеш га. То ће такође бити праведно, јер је једна од законитости природе да људи превазилазе једни друге како би се градио **човек**.

Престани, стога, да тражиш део који припада ономе што на свет долази потпуно обучен и потруди се да га победиш и уздигнеш се изнад њега.

18. Благотворно сиромаштво

Благословено било сиромаштво: оно води ка највећем богатству. Срећни су снажни људи који се роде у сиромаштву јер ће, захваљујући њему, спознати своју највећу снагу.

Сиромаштво у богатом свету је бољи положај него природно стање човека где он пред собом има простор са дрвећем и животињама који могу да га хране без великог напора: сиромаштво од човека захтева његов највећи напор. Оно на нас делује тако што открива све наше могућности и немогућности јер оно нас обавезује да или све стекнемо или све оставимо. Оно је сито врсте.

Док уклања оне који су, пошто се рађају у удобности, могли да се одрже, оно ослобађа свет некорисних бића и оних који сметају; док чува оне који, предвођени другима, могу бити од користи, оно челичи људе који би, будући да су рођени богати, ослабили у сигурности благостања, уздиже њихову енергију до тачке коју они без сиромаштва никада не би достигли, а понекад и открива људе њима самима.

Сиромаштво непрестано пред људима држи слике богатства: тако их испуњава силном жељом и подстиче њихове апетите; и једног дана ће, онај ко је снажан, рећи себи: *"Ја ћу, такође, имати све то"*.

Сиромаштво понижава човека, умањује његове вредности све док он, у дубини свог срца не каже: *"Више вреди умрети"*, или *"Ја сам јачи од оних што ме понижавају"*.

Управо тада човек мора да покрене сву своју веру, сву енергију и сву своју домишљатост, јер све треба да створи и извуче из себе самог: ништа се не позајмљује ономе ко ништа нема. И док богат човек види како сво поверење долази ка њему, сиромашан човек, који тек почиње да делује, види себе окруженог неповерењем. А то је добро: треба да буде сигуран да је његова вера снажна и да његов жар није краткотрајан. И све је за овог човека добро: и подсмех, и неповерење, злоба, презир, и непријатељство јер све то служи да га уздигне: што му се више ругају, што га више презиру, он добија већу жељу да из своје душе ишчупа све своје могућности како би једног дана прегазио оне који га понижавају говорећи им: *"Погледајте за шта сам био способан. Ја сам данас ваш господар!"* Тако он постаје оштроумнији и моћнији од човека кога хоће да превазиђе.

Сиромаштво је припрема за најбоље господаре: енергичније јер им ваља победити већ признате енергије.

Ватреније јер су жељни онога што су богати навикли да презиру.

Смелије јер се не плаше да све ризикују, они који нису од детињства уживали у луксузу.

Боље потрошаче јер познају почетак живота и вредности најмањих ствари; зато што су очврснули и не дозвољавају да их смекшају "злосрећни" паразити који од другог траже милост: јер, навикнути на највећи напор, они уопште немају милост за слабљење и лењост.

Сиромаштво припрема људе који ће се највише уздићи јер, сиромашан човек који постаје богат и моћан цео свој живот остаје сиромаш чијег се порекла сви сећају и вребају моменат када ће се он вратити тамо одакле је и потекао. Он је осућен на непрестани напор. Ако стане, он пропада. И док је човек, који се рађа богат и остаје на својим позицијама, једноставно мудар човек, сиромаш који се заустави је побеђен, човек који признаје своју немоћ.

Пошто је изложен зависти свих које је превазишао и који желе његов пад, а презрен од оних које још увек није достигао, његов успон мора бити непрекидан. Он може да се одмори тек пошто буде дао сву своју снагу и пошто буде спреман да сиђе у гроб.

Управо тако сиромаштво рађа највећу енергију и најбољи је пут за успон врсте јер оно користи човека у потпуности, извлачећи из њега све што може имати неку вредност.

19. Аристократе, синови робова

Будући да су на врху, аристократе се троше и губе своју енергију. Рођени у богатству, они не познају силовите жеље које рађа сиромаштво и многи од њих мисле још само на то како да уживају у ономе што поседују и уопште се више не труде да се одрже на свом положају; не размишљају више о томе да напредују већ само да очувају већ постојеће.

Други се искључују - на врхунцу моћи, они нестрпљиво подносе Божији закон, који их спречава да живе у задовољствима која им омогућава њихово богатство и уклањају га као препреку животу. Тиме уништавају сами себе. Падају на ниво испод звери; јер док је звер, будући да живи у непрестаној несигурности увек спремна на борбу и чува ту своју способност, они, који живе у претераној сигурности, не само да се препуштају лењости него траже и разарајућа задовољства. Тако изумиру у својој раси или пак нестају и враћају се, уништени, међу робове.

Где је, дакле, нова аристократија која би могла заменити ону која нестаје или преузети улогу оне која је ослабила и тако наставити пораст и ширење цивилизације?

Нови се успињу полако, дубоки слојеви друштва чију је енергију ојачала свакодневна борба за кору хлеба и који се са сваком генерацијом успињу за по један степен у класној хијерархији. Једна породица напредује у "етапама", полазећи са нивоа слуге како би, после шегртовања у различитим класама, достигла праву аристократију која има право заповедања непосредно после шефа нације.

Али поред оваквих аристократа, чији се успон одвија полако и који су сигурна и уравнотежена снага нације, постоје и други који могу изазвати или нагли и велики напредак или изненадну пропаст. То су аристократе синови робова, они који "хитају, не заустављајући се", они који се рађају у најнижем ропству, а ипак поседују вештину највиших заповести. У временима када у нацији постоји снажна власт, а око ње земље запоседнуте slabим народима, управо овакви ступају у службу под заставом Робера Жискара и Гијома Освајача, и они ће остварити моћну племићку власт над ослабљеним народима или пак крећу у потрагу за земљама злата, откривају и освајају Америке и проширују власт своје расе. Супротно томе, када шеф њихове нације и постојећа аристократија слабе, они су узрок раздора и дезорганизације у тим тренуцима они постају разбојници или хушкачи беса робова и револуција.

Данас, њима се отвара много већи број путева - и за добро и за лоше. Када је чврсто

успостављен ред, ови конквистадори иду у велика трговинска и индустријска освајања или пак одлазе, носећи заставу своје нације, да освоје варварске земље. Али, када је ред привремен и у земљама где се у школама учи презиру "послова", а млади се уче само интелектуалном ослобађању, такви аристократи су унутрашњи фактор расула. Јер они су ти што, нестрпљиви да стигну на врх, разбијају целу конструкцију моралног и политичког устројства; они су ти што организују политичка и друштвена агитовања, што граде своју политичку каријеру тако што уцењују предузећа. А они најмање лоши међу њима, они што су сачували морал у души и мало вере, они су, особитим исмевањем, одбачени на маргине друштва: дуготрајна морална едукација њихових нагона их спречава да прихвате разбојнички морал своје политичке браће и уцењивача; они се повлаче из стварног живота, стварају теорије о појединцу кога угњетава држава и проглашавају се анархистима. И док њихова бескрупулозна браћа стварају политичко расуло, они врше морално. Најстрашнији међу њима су они што убијају. Други, ако се уопште спасу пре своје тридесете године, западају мало по мало у лудило или беду која их води у смрт, а они најмање образовани, они што су рођени у прљавштини предграђа, завршавају придружујући се лоповима и проституткама.

20. Песимизам и анархизам

То су два аспекта једног истог стања: две болести енергије које посебно погађају "интелектуалне" нације; једна је болест богате, а друга сиромашне нације.

Оне се појављују око двадесете године, у доби када нагони почињу да показују сву своју снагу и када долази до претицања анималне енергије. То је опасно доба јер ако је биће у физиолошком смислу формирано и снажно, у психолошком смислу је још увек без облика, оскудно у личним изумима, разуздано и неспособно да оствари потпуност. Тада се човек налази у ситуацији да је способан да створи пуно енергије, али неспособан да се запосли и усмери; да има пуно жеља, а мало начина да их задовољи. Због тога те болести погађају само "интелектуалце", оне који у себи траже правце својих поступака и умују над узроцима и сврхом свог постојања.

Богат човек постаје песимиста: он оптужује живот да није довољан за њега.

Сиромаш постаје анархиста: он оптужује друштво да га спречава да делује.

Остали, они који нису интелектуалци, упошљавају своју енергију у жестоких физичких вежбама, баве се спортом или, како се каже, банче и лудују.

Одлично решење је да се сви тада пошаљу у војску: тамо они добијају већ припремљене правце и троше своју анималну енергију. Када изађу одатле, њихов нагон је дисциплинован и навикнут на стални рад, а њихов дух способан да у стварности види начине за корисно ангажовање енергије: сада сами могу да пронађу смер. То почиње око двадесет и пете године. Тада се за њих каже да су се уразумили; то није тачно: они су се употпунили.

Дакле, уопште не треба да се плашимо ове две болести. Песимизам и анархизам, то је лудост моћних људи.

21. Анархиста и социјалиста

Не треба мешати анархисту и социјалисту. Једина њихова заједничка карактеристика је она спољашња: сиромаштво. Што се тиче онога изнутра, онога што чини њихову праву личност, они се суштински разликују:

Један је потчињени господар, а други озлојеђени роб.

Анархиста је снажан човек, који још у утроби своје мајке ропкиње добија аристократске карактеристике, који се рађа са способношћу да командује и који, нашавши се својим рођењем међу онима који су усмерени и заштићени, са нестрпљењем подноси то што се њиме управља, а што он треба да пронађе у самом себи, и ту заштиту која га понижава.

Он је изузетно снажна личност, али да би се истакао недостаје му могућности не само цивилизацијских већ и природних. Он је тај који каже: *"Да су се одржали природни услови моја личност би се могла изразити"*. То је особина снажног човека: он се не плаши да се поново нађе у природним условима, без заштите државе: он би у тим условима знао да "изрази своју личност" и својом снагом оствари своје право. Оно што га, у цивилизацији, револтира јесте чињеница да је, у тренутку његовог рођења, сва земља већ заузета и што нема право да се бори како би је освојио и убирао плодове са ње и што се сада мора помирити са тим да је одређен за командовање. Већ при првом погледу он види да су аристократе узеле земљу и да држава, са својом војском, спречава да је он силом преузме: управо због тога он постаје непријатељ господара, војске и **државе** које личност лишавају могућности да се изрази.

Одбачен од своје браће, робова који не схватају његову потребу да се "развија" и који, мрзећи господара ипак осећају нејасну потребу за његовим постојањем и препознају у анархисти ривала; он раскида са друштвом, живи као разбојник, мешајући се са озлојеђеним робовима и отпадницима од друштва.

И ту он постаје свестан себе самог. Право, правда, једнакост, то су речи које ретко изговара; али *"Ја"*, *"Ја хоћу"*, *"Моја воља"*, то су речи које су као убоди мачем. *"Требају нам закони који нас штите"*, одговарају му разљућени робови који оптужују у име **правде**. На крају он увиђа да он није са својима и да људи који су измислили лукавство названо правда како би задобили симпатије племенитих душа, не могу бити браћа по оружју онима који за своје ослобађање рачунају само на сопствену снагу. Од тог тренутка он постаје оно што и јесте, аристократа. Али пре но што се таквим јавно открије, потребно му је време да своју осећајност прилагоди прекиду са онима које је називао браћом по крви и класној припадности, потребно му је време да схвати да може постојати само индивидуално ослобађање, да су слуге потребне како би стваралачка воља снажних људи била спроведена у дело и да му је могуће прећи на страну господара без одрицања од самог себе; да ће са њима заиста бити међу својима пошто би ти људи, као и он, радо од свог *"Ја"*, *"Ја хоћу"* и *"Моја воља"* створили право, правду и једнакост. Исто тако му је потребно време како би схватио да је наоружана држава у ствари гарант најбољег коришћења енергије, јер спречава рат између појединаца, усмеравајући тако енергије, које би се у рату међусобно уништиле, у једном правцу, у правцу повећања богатства; потребно му је, дакле, да истражи начине борбе који ће му омогућити да се уздигне изнад оних који су, не његови непријатељи него ривали. Долази време извршења ових промена, време у којем је његово "ја" прилагођено цивилизацији. Анархиста је постао човек од реда и у сталној потрази за пословима. Социјалисти и господари рођени богати, чувајте се анархисте који је постао аристократа, јер је то човек који се не плаши онога чега се ви плашите, ни сиромаштва, ни **прогонства**, ни **смрти**.

Социјалиста је човек лењ, љубоморан, завидан, незахвалан, охол. То је човек који воли

богатство и уживања у животу, али не жели да уложи потребан напор како би то постигао. Каже да мрзи луксуз и он га заиста мрзи, али не у себи јер га жели свим срцем, него зато што је луксуз знак напора за који он није способан.

Он уосталом подједнако мрзи сваку различитост јер се он њоме не одликује, мрзи сваку способност која се оствари јер га то приморава да призна да се успева само талентом и енергијом и да призна да је немоћан без помоћи својих теорија. Он не мрзи само различитост и способност "буржуја", већ и способности и различитост свог брата по послу који се са ревношћу предаје раду и обогаћује свој живот: он га оптужује да је "одвише ревностан", да "издаје заједнички интерес", да се "понижава за газду" и да се "прерушава у буржуја".

Он мрзи сваког ко се уздиже и мрзи све што се тим уздицањем постиже, јер се осећа неспособним а при том то жарко жели; он мрзи напредовање оног другог јер то наглашава његову инфериорност. Али, знајући добро да му ниједан човек и ниједан режим не могу пружити користи напредовања, он изричито захтева да нико не напредује. Он не жели да га жеља за туђим положајем примора да ради. Због тога он захтева изједначавање на висини својих могућности.⁸

Поред тога, то је човек који не може сам да организује своје послове, али при том не жели да онај ко успешно користи ту своју способност има било какве користи од тога. И коначно, то је човек који не може да живи без нечијег усмеравања и заштите, а при том би желео да буде независтан и који, осећајући се неспособним да то постигне сопственим снагама, мрзи онога ко њиме управља и штити га, и његова мржња је утолико већа што му дугује захвалност. Зато је он теоретичар државе, организатор целокупног друштвеног опстанка јер би тако држава за њега била анонимни заштитник којем не би дуговао никакву захвалност, пошто је он само слуга кога плаћа народ.

У временима у којима нема теорија, он је једноставно један лењи, љубоморан, завидан, незахвалан и охол човек; у философским временима, када дух, будући да је образован, познаје сва лукавства мисли, овакав човек је социјалистички доктринар, односно онај чију доктрину чине узвишени мотиви којима се оправдава његово понашање и крије, у очима других па чак и у његовим сопственим, његова права личност.

Социјалиста је надасве побуњеник, односно човек који, пошто у животу тражи само уживања, неће да прихвати бол који среће на сваком кораку. Али он за то не криви ни Бога ни природу јер ни једном ни другом не би могао да се освети; из позиције роба, али похлепан и лукав какав је у ствари, он криви друге људе, оне који поседују иметак, за тај божански и природни чин како би оправдао то што ће им једног дана тај иметак украсти.

"Ја нисам лопов", моћи ће тада да каже машући књигама доктрине, "Ја нисам судија, ја само узимам од оних који су узели; ја само кажњавам оне који су свету донели бол".

Такав је овај човек. Но, његове мане нису другачије од недостатака других људи јер су људи у већини лењи, љубоморни, завидни, незахвални и охоли. Али док, код добро организованих бића, доживљај тих осећања узрокује напор да се издигну изнад оних који су та осећања изазвали, код социјалисте то доживљавање води ка мржњи према било каквом напору и жељи да понизи другог. Зато чак и када има подношљиве људске недостатке, социјалисти недостаје један квалитет без којег недостаци постају мане – енергија.

22. Лажно уздизање социјалисте путем културе

"Ко се усуђује да каже да сам ја непријатељ уздизања? - пита социјалиста. Да ли има потребе да одговорим на ту клевету човека кога плаши и "силовитост демократског покрета"? Чињенице одговарају уместо мене: нисам ли ја бранилац културе, интелектуалног успона, уздизања путем мирољубиве и благотворне науке?"

Истина је да је социјалиста бранилац културе, али треба видети какво лукавство крије тај наводни пристанак на уздизање.

Социјалиста воли културу зато што интелектуалци кажу да се човек заиста уздиже само путем мисли и науке. То може да обмане глупане па чак и добро организоване духове који сматрају да пораст вредности дугујемо науци, а заборављају да се упитају чему дугујемо **усвајање науке** - Социјалиста теоретише над тим питањем: *"Није ли очигледно да наука унапређује човека? Погледајте само како је увећала наши иметак, каква богатства нам је пружила"*. Он је, дакле, уверен у свој велики утицај тиме што постаје бранилац културе и уверен је да, образујући се сам, себи обезбеђује неку врсту уздизања по цену најмањег напора. Култура је привидна надмоћност која се постиже **пасивно** и која, према томе, не изискује никакав **активан** стваралачки напор. Због тога је она средство које немоћан човек одабира да би се уздигао.

Али социјалиста посебно воли културу због друштвеног успеха који му обећавају извесни културни људи: *"Она је крајња надмоћ, као што то и доказује практична примена, Говоре они, и према томе онај који је поседује има природно право на прво место"*. Тим обећањем социјалиста се сматра ослобођеним потребе да ради и ствара како би се уздигао; биће му довољно да прими упутство, које ће му дати друштвену надмоћ по цену пасивне трансформације.

Такво је његово лукавство, са два циља, од којих један потпомаже други. Тако се он нада да ће достићи истинско уздизање, оно друштвено, ослањајући се на лажно уздизање којим заваљава и другог и себе самог. Јер, треба искрено рећи да је то уздизање путем културе само привид: када стичемо знање (али оно право, а не неко знање социјалисте идеолога), ми усвајамо **начине** уздизање, **могућности** пораста, али се уопште не уздижемо јер не стичемо **способности**, и у суштини остајемо исти, неспособни и лењи, ако смо такви рођени. Уздизање настаје као резултат стваралачког напора до којег долази путем наших талената које покреће енергија и који се потврђују у конкретним остварењима. Поседовање знања је само резултат напора за прилагођавањем; то је унутрашња, пасивна трансформација. Оно дакле уопште није показатељ уздизања; оно је само привиђење због дволичности којом се служи лукавство социјалисте, а које долази од тога да је то знање заиста било стваралачки чин онога ко је до њега дошао. Прихваћено знање је само оруђе. Да би се тим оруђем живело, да би се захваљујући њему уздизало, потребно је да човек зна њиме да се служи у погодном тренутку и да га покрене правом снагом уздизања: енергијом.

23. Интелектуални карневал, или скривање умора, лењости и неспособности у идејама: "Право" и "Правда"

Када се човек умори од борбе против конкуренције или му, пак, недостаје снаге да поред ње опстане или када је неспособан да пронађе начине да је превазиђе, он у свом уму тражи начине како да прикрије свој умор, своју лењост и неспособност, начине којима ће ослабити делатност, енергију и таленат оног другог. Он тражи лукавства. То су чиниле аристократе пређашњег режима, аристократе које су измислиле законитост. Савремени људи су дошли до других "идеја" које су заоденули у поштоване појмове: "право" и "правда".

Ми се не усуђујемо да се сувише опиремо овим "идејама", из страха да не изгледамо сурови или из страха да не уништимо истине неопходне за наш заједнички живот: постоје, наиме, права која су јаки одобрили слабима или која су свима, и јакима и слабима, осигурана великом снагом државе, као што је на пример, право сваког од нас да не буде убијен, право које обавезује људе да себи стварају продуктивну, а не деструктивну конкуренцију, постоји и једна правда која нас све обавезује да поштујемо права других. Управо то су друштвена права и друштвена правда успостављени, како се то каже, компромисом неједнаких снага.

Али наше демократе и социјалисти говоре о природним правима као што су право на живот, право на културу, посао, срећу па чак и право на лепоту.

"Ништа праведније", каже на то већина поштених људи. "Али зашто захтевати оно што сви већ поседујемо? Сва та права нам гарантује држава".

Управо овде се појављује лукавство наших социјалиста и демократа: није им довољно што су та права загарантована они хоће да поседовање ствари, које имамо право да постигнемо својим трудом, буде осигурано свима.

Потпуно је изненађујуће што се ови људи позивају на природу како би установили таква права и називају их "природним" правима. Јер, у природи не постоји ниједно право ни за једну врсту, свако биће себи **осигурава** егзистенцију једино својим напором и својом способношћу. Али ни ова сигурност није апсолутна јер се у природи дешавају несреће против којих човеков напор не може ништа.

Али то је још једно лукавство демагога који рачунају на то да смо ми заборавили првобитне услове живота и надају се да нећемо моћи да их, у нашем духу, реконструишемо.

Али они добро знају да у природи не постоји други закон до закон снаге и друго право до право на уздизање онога ко је јак, покораване онога ко је слаб и уклањање онога ко је немоћан и неспособан. Они исто тако добро знају да су услови живота, у суштини, остали исти и да наше право на то да не будемо убијени није доказ да постоји неки закон против силе, него је једино доказ да постоји једна врста промене испољавања те силе, наметнуте начином на који се та сила испољавала у свом првобитном облику. Сила данас, међу нацијама, почива у активности и индустријском капацитету, и онај ко је уопште не поседује је изложен истом ризику као онај ко у природним условима није поседовао снагу песница.

Управо против оваквих ризика, не осећајући снагу да се успехом, сам или уз помоћ социјалистичких организација, бори против оних који имају индустријску моћ, социјалиста хоће да га држава обезбеди.

Не налазећи у себи самом снаге и способности да стекне богатство својом индустријском активношћу, он хоће да му се призна право на један део богатства које гомилају они који ту способност поседују. Али, ако би безобзирно рекао оно што жели, нико га не би следио; нико не би пристао на то да неко има право на сигуран живот, а да при том није способан да такав живот сам себи обезбеди, да има право на један део богатства које не може да стекне својим личним радом.

Да би задобили симпатије часних људи, да би преварили будност оних снажних, да би

обманули наоружане људе да нас бране од насилних предузећа и тако обезбедили себи или њихову сарадњу или незаинтересованост, демагози се служе чињеницама као што су право и правда које ми поштујемо, а они их прерушавају у идеје у које неприметно убацују своје жеље. *"Сви добро знате да су право и правда неопходни"*, кажу они, *"погледајте стога шта садрже ове идеје"*. Тако су многи часни људи покорени, они снажни заустављени у својим активностима и принуђени да своју енергију троше за разоткривање лукавства, док су наоружани људи збуњени и дезорганизовани. Демагози ову збрку користе за себе.

То је тактика карневала. Са таквим људима, "идеје" права и правде постају маска за лењост и неспособност.

24. Ослобађање

Ослободи се ако трпиш под нечијом командом и ако мислиш да без тога можеш да живиш. Али, размисли добро о цени слободе: да ћеш свакодневно морати сам да проналазиш начине да употребиш своју енергију, да ћеш се, оног дана када је лоше будеш употребио, наћи без хлеба. То је ризик, ослободи се ако осећаш смелост, снагу и способност да га преузмеш.

Том ризику неће да се изложе твоја браћа, озлојеђени робови, и они, као и ти, трпе зато што им се наређује, али не зато што мисле да су сами способни да себе корисно употребе, него зато што свакодневно морају да уложе напор који им врста, путем господара, намеће у циљу пораста цивилизације. И они би се радо ослободили, али не желе да се изложе ризику да остану без хлеба. И док ти тражиш да се твој напор ослободи надзора господара или државе, они траже да се ослободе напора под надзором државе.

Не иди, зато, за њима. Али немој кренути ни за "интелектуалцима" који ти говоре о интелектуалном ослобађању. Не треба, како кажу наше мајке, тражити подне у четрнаест часова, не ослобађамо се интелигенцијом већ енергијом. Једини прави ослобођеник је онај који сам тражи начине да заради за живот и стварно зарађује користећи те начине сопственом снагом. И тако је од када је света. И као што је некада слободан човек био онај који је сам обрађивао своју земљу или сам јурио кроз шуму да убије звери, прихватајући ризик да умре од глади или буде убијен ако је одабрао лошу земљу или се показао најслабијим, тако је и данас слободан човек онај који сам отвара радионицу или радњу, онај што јури кроз шуму послова, прихватајући да сваки дан гладује или да изгуби сав свој иметак, или предузме неки лош посао, па чак и неки добар који не зна да води или пак не може да се бори са конкуренцијом.

Слободан човек је онај који нема потребу да буде усмераван у својој индустријској активности, који може добро да искористи свој и туђи напор, којем је, како би се уздигао, потребан само подстицај конкуренције и који унапред прихвата сваку одговорност и све ризике свог логичног деловања.

Дакле, не може бити ослобађања за све. Јер ако постоје људи способни да организују активности хиљаде, или сто, или десеторо других људи или, пак, своју сопствену активност, тако постоје и они који уопште нису способни да се организују, који не могу да остваре профит без нечијег усмеравања у послу и изгубили би да нису "коришћени" ("експлоатисани" - како сами кажу) од стране другог. Мислим да би ти људи, који будући да су усмеравани зарађују и свој хлеб и нешто више, зарађивали само за свој хлеб да су препуштени сами себи, а још и мање да раде заједнички, без господара, јер би своје време проводили отимајући се за најлакше послове. Тако је некада роб, који би успео да побегне из заробљеништва, одлазио да умре од глади или да бедно животари на некој слободној земљи јер се препуштао лењости животиње или, пак, није

био способан да корисно организује своје напоре; тако су, робови који би побегли у шуме, постајали плен дивљих звери, било из страха, било због тога што се нису сами довели у ред јер ниједан од њих није хтео да прихвати дисциплину предложену од стране неког сличног њему.

А оно што је било тешко и онда, када је живот био једноставан а задаци једнообразни и мање сложени, сада је још теже, сада када је живот толико сложен да људска интелигенција не може да га схвати у потпуности и када задаци захтевају ангажовање већег броја способности и једне трајније енергије.

Нема ослобађања за све. Мрачна свест о тој фаталности постоји чак и код робова, код оних "искориштаваних" који ипак свакодневно трпе због послушности коју им је наметнуо господар. И када смо, анархисти, ишли према својој "браћи" да им кажемо да "се побуне", посматрали су нас најпре као нове господаре и подсмевали су нам се (јер се увек подсмевамо ономе ко хоће да предузме нешто како би сазнао да ли је његов жар истински); али када смо разговарали и рекли: *"Ослободите се, постаните своји сопствени Господари, неће више бити Господара"*, они су на нас бацали камење и викали нам:

"Рушитељи друштва! Ви што разарате живот!"

Ставимо лице у прашину: били су у праву.

25. Како се ослобађа

Немој уопште да кажеш: *"Друштво и држава нису учинили ништа за мој напредак; нико ми не помаже да се уздигнем – и да се ослободим"*. Нико и не треба да те уздигне јер би то било против твог сопственог уздицања и то би те спречило да се ослободиш: не би ли тада био роб те заштите и помоћи? Онај ко је снажан треба сам да се уздигне. Закон природе налаже да нико не треба да му помогне у том суштинском задатку, јер да му неко помаже, он би више рачунао на ту помоћ но на свој труд и не би дао сву своју снагу; чак је можда не би ни спознао.

Добро је бити потчињен, ти већ постојећи снажни људи намећу свој закон и захтевају од тебе послушност у замену за заштиту коју ће ти пружити. То ће ти показати да ниси рођен да их служиш. Ти си рођен недужан, ти не познајеш себе; ти ни не знаш да си снажан. Снага је ствар несвесног али се препознаје по томе што не може да подноси заштиту која би од ње створила слабост. Заштита снажног човека те открива себи самом; захваљујући њој откриваш да си у ситуацији горој од оне коју можеш да оствариш својом највећом снагом.

У теби постоје две ствари: твоја слабост и твоја снага, твоја жеља за најмањим напором и твоја воља за успоном. Твоја слабост хоће да превари твоју снагу. Док си још у стању покорности ти примаш сваке недеље, сваког месеца или сваке године, плату која није, као зарада онога ко тобом управља, изложена користима и ризику повољног или неповољног исхода. Твоја слабост покушава да завара твоју снагу тим уверењем у најмањи ризик: *"Није ли то срећа?"* мислиш ти, *"осигуран сам од сутрашњице. Ако онај ко мноме управља не успе, отићи ћу код његовог конкурента који буде имао успеха"*.

Али онај ко тобом управља, ко те усмерава, је поносан на чињеницу да ради сам, поносан на своју одговорност, своју смелост и својим држањем те одређује за свог штићеника и извршиоца своје воље. Овде је твоја воља повређена и полако се буди. Тада твоја слабост лукаво поступа са њом измишљајући теорије о људској једнакости и интелектуалном ослобађању: *"Он је човек као и ја"*, помислиш тада ти. *"Ја обављам свој задатак, а он свој: ми смо једнаки; имамо право на једнако уважавање"*. Ти добро знаш да он није човек као ти и да, ако и обављате обојица свако свој задатак, не чините то на исти начин: он обавља свој задатак са ризиком, а ти

свој без ризика. При томе твоја слабост покушава лукаво надмудрити твоју снагу уз помоћ твог језика, под њеним утицајем ствараш језик и начин говора снажног човека не би ли се на тај начин лишио рада. Али, свет који одмерава своје дивљење снажном човеку, неће да се диви лажном, осујећује лукавство и враћа те у стварност: свет се не диви говору, он се диви тек исходу; он поштује господара само уколико је његова акција имала повољан исход, и што је више таквих резултата и поштовање је веће. А када кажеш да си једнак свом господару: *"А где су онда твоји резултати?"*

Дакле, твоја слабост је побеђена јер твоја снага, повређена тиме што је непризната, излази из тебе самог и упошљава се како би, и свету и свом господару, могао да кажеш: *"Нисам ли био у праву? Поледајте шта је постојало у мени!"*

Долази, дакле, дан када хоћеш да се ослободиш својом снагом. Али ти си млад, и твоја снага је млада снага од двадесет и пет година која воли звекет оружја, жестину и полет битке, краткотрајну владавину рата али не и пословне комбинације, метод и непрекидно настојање конкуренције, невидљиву доминацију **борбе**. Твоја снага је ратничка енергија. Ти сањаш о **владарима мора, крсташким ратницима, конквистадорима, о људима револуције**: *"Склони се одатле да ја ту станем"*, желео би да можеш да кажеш човеку којем завидиш. То некада **беше** закон за појединца; уздизало се и богатило само ратовима; данас је то закон само за нације. Појединци се морају борити индустријом, али не да би се међусобно уништавали него да би превазилазили једни друге. Слободан човек није више ратни вођа, он је вођа индустрије. Ваља ти, стога, прилагодити и претворити твоју ратничку снагу у индустријску. А када тај преображај буде извршен, упути се без страха у **шуму** послова: *"Пут је отворен способнима"*. Ти си слободан да на њему делујеш, на своју одговорност.

ДВА НАЧИНА ОСЛОБАЂАЊА

ПОКРАЈ ЈАВНИХ ШЕТАЛИШТА

"Склони се одатле да ја ту станем" је ипак један од начина ослобађања у наше време. Али то је начин најмањег напора, начин којим се служи човек чија снага не може да превазиђе снагу човека којем завиди и чије су жеље сувише нестрпљиве.

Тај човек је једна врста аристократе, али аристократе којем недостаје један део праве снаге и чији поступци подразумевају лукавство. Он рачуна више на слабост свог противника но на своју сопствену снагу. Некада, у време тврђава, он се скривао у шуми, вребајући моменат када је господар на гозбама и јуришао у освајање тек пошто би браниоце тврђаве видео пијане.

У наше време, такав човек лута јавним шеталиштима куда, у подневној светлости пролазе богате наследнице са својом безазленошћу, а у поноћној тами, њихови очеви са својим манама и недостацима. Овде он вреба слабост господара, тренутак када снажан човек прекида свој труд и припрема нечасна лукавства против својих конкурената или се, пак, једноставно, инстинктом животиње, препушта задовољствима. Човек који на овакав начин хоће да постане господар није ништа друго до онај кога ми називамо уцењивачем: када спозна слабост постојећег господара, појављује се пред њим између две тмине и прети му да ће јавно открити његову слабост. Тако му моћ господара служи при сопственом уздицању.

Могуће је да се деси да, било женидбом са ћерком онога чију је слабост открио, било претњом да ће јавно разоткрити његове слабости, уцењивач спречава господара да одговори на

његове ударце. Будући да се господар на тај начин очито бори против насилништва, посматрамо га као снажног човека, и он постаје признат као такав. Уколико у случају таквог човека и нема никаквог стваралачког напора, ипак му не недостају енергија и дух ризика; јер, пре но што је изашао на светло дана, уцењивач је морао изаћи из сенке у којој је био само један од пробисвета, луталица против кога се господар бори под окриљем мрака, гомиле и полиције. Потребна му је енергија да би се у тој сенци борио, све до првог свитања великог дана и потребно му је, да не би побегао из те борбе у којој би његов пораз био срамотан, да ризикује затвор и смрт.

Али и поред тога што поседује та два квалитета као што су енергија и спремност на ризик, његово ослобођење није резултат праве моћи уздицања. Он не ствара ништа ново; он не чини већи напор но што чини онај којег руши. У њему постоји само једна снага замене. Он је тек један од начина да се очува енергија; он није начин којим се постиже пораст. Он је, дакле, само један нижи модел ослобођеника, чије уздицање остаје непотпуно, нестабилно и увек изложено могућности да буде компромитован па чак и уништен.

ПОКРАЈ БАНАКА

"Што даље и што више" је други принцип ослобађања, који можемо назвати часним, уколико је то потребно. Према том принципу, човек који хоће да се ослободи напушта своју земљу због оне која је још необрађена или ствара нов начин коришћења ствари и људи, бољи од оног којим се служи признати господар. На тај начин он проширује и уздиже цивилизацију.

Што даље. Тако су **жискаровци** прошлих времена одлазили да постану аристократе у далеким земљама, тамо где су народи губили своју енергију и гасили се. Тако ће се и жискаровци наших времена обогатити у колонијама где људи не знају шта да чине са својом снагом за рад или је, пак, употребљавају без икаквог прихода; или у ненасељеним али плодним колонијама где животиње корисне човеку слободно пасу и представљају богатство за онога ко их сакупља у стада.

Што више. Човек тражи нешто боље од онога што постоји, кориснији начин производње, плодноснији начин да упосли радну снагу својих радника; комбинације које ће смањити губитак материјала и времена и које ће му, пошто им он да предност, осигурати извесну корист у односу на конкуренцију. Или, пак, тражи нове задатке чија организација подразумева сувише ризика и захтева сувише ревности за већ признате господаре који, такође, желе најмањи напор.

Пошто то пронађе, он одлази покрај банака, тамо где протичу неискоришћени капитали или пролазе службеници са бедним послићима који траже највећи приход. Он одлази тамо са својим комбинацијама, својим **послом** и каже:

Ја сам човек који доноси нов начин коришћења и највећи приход, и понавља ове речи све док не убеди оног ко поседује неискоришћени капитал.

Тако се он ослобађа, а његово ослобођење је резултат аутентичне силе ослобађања, корисне и врсти и ствараоцу, јер његово стварање, начин коришћења, његова иновација, и за човека којем је потребан, израђен повољније него онај претходни; или је то, пак, у потпуности нов производ који ће задовољити потребу коју конкуренција још није прозрела.

Он је ослобођен тек када постане бољи корисник; због тога је он виши модел ослобођеника, онај чије деловање утиче на напредак цивилизације, и чије је уздицање постојано, стабилно и трајно јер је заштићено највећим приходом који он обезбеђује својој сопственој енергији и енергији другог.

26. Индивидуално ослобађање социјалном револуцијом

Међу свима онима који се буне на граници реда, међу недостојнима и руљом који се удружују у циљу расула, ипак постоји неко ко заслужује неку врсту поштовања јер му не недостаје ни енергије ни неустрашивости, ни владарског духа. Овај самог себе назива револуционарним социјалистом. Он је близак рођак анархисти: он уопште не говори о праву и правди, он уопште не тражи законе који би га штитили, он не жели да буде под старатељством **државе** - он не говори о интелектуалном ослобађању и гаји неку врсту презира према универзитетском народу, философима и писцима; он не проповеда мир ни "мирна освајања" права. То је занимљив човек који зна шта је снага, не плаши је се и хоће да делује.

Он се организује за акцију, за борбу односно прецизније за **рат**, јер та права на богатство које није стекао наслеђем, он намерава да узме, да их освоји правим ратом као што је **револуција**, али не револуцију коју изазивају "интелектуалне" наредбе, већ оружаном револуцијом људи од акције. Овај непријатељ војске је ратник који осећа и познаје тај закон света који се зове рат и њему, да би био човек новог поретка, не недостаје снага корисна нацији коју чине осећај и познавање трансформације рата.

Управо у овоме је он закаснио човек, опасан по цивилизацију. Рат, у оном његовом примитивном виду кроз борбу песницама, који је служио само да одржи енергију на висини, је, међу нацијама, замењен ратом путем најбољег коришћења енергије, оно што називамо индустријским ратом, који води човека ка томе да претекне свог конкурента, а не да га уништи и чији су ефекти унапређивање средстава за живот уместо разарања. Не ради се само о стицању богатства, треба знати служити се њим у циљу пораста цивилизације. Али, револуционарни социјалиста је добро организован за стицање примитивним обликом ратовања, али није организован за пораст индустријским ратом.

Све је ту, он заслужује наше поштовање само уколико је бољи корисник од капиталисте којег жели да уништи. Али доказ његове највеће способности није остварен: он до сада, ни у каквим ситуацијама није победио индустријском снагом; и сви принципи организације која је био принуђен да прихвати (питање шефа, питање господаревог дела зараде) излажу неприлици употребу његове енергије после победе. Сутрадан по својој револуцији, када буде било потребно да ради, а не више да се бори, он ће се, са својим принципима "слободне организације" наћи у истој ситуацији као државни социјалиста. Слободни да одаберу своје "управитеље", слободни да изаберу употребу своје енергије, све његове присталице, чланови "радничких удружења" ће међу собом одабрати оног који ће од њих захтевати најмањи напор и предузимаће само послове без ризика. Њима више неће управљати жеља за највећом зарадом него жеља за најмањим напором. То ће бити повратак лењости једним другим путем, а "револуционарни социјалиста", чија начела представљају препреку сваком правом уздизању, ће се ослободити човека-господара једино тако што ће постати роб човека-звери.

27. Лажно ослобађање човека који се рађа у богатству

Нека се добро чува онај ко је рођен у изобиљу: он је веома близу пропасти. Сваки златни новчић који нађе у својој колевци је за њега обележен знаком **звери**, а рука несреће њим звезда. Управо за њега, односно за човека какав он може постати, је написано: *"Лакше ће камила проћи кроз иглене уши, но што ће богаташ ући у царство небеско"*⁹ Јер искушење је сувише велико за овог богаташа - искушење да одустане од напора, од присиле над самим собом, а изнад њега се не налази нико ко би га одржао на правом путу.

Ево шта је страшно за човека који се рађа богат, он без напора може задовољити све своје потребе и увек може тражити задовољство без непосредног излагања неприлици. И док сиромаш ужива тек након напора сопствене енергије, богаташ то постиже захваљујући напору другог; и док се сиромаш одмах стрмоглављује у беду и смрт уколико одустане од напора зарад препуштања задовољству, богаташу се то дешава једва приметно. Тако он заборавља основне истине: да је задовољство награда за уложени напор и да је онај, ко се одриче замора и муке као што је напор, у исто време одриче и живота.

Али оно што је опасно за богатог човека је што и он тражи "највећи живот". У чему је такав живот? пита се он. *"Највећи живот је у највећем уживању"*, шапуће његова слабост његовој снази, *"сва твоја снага треба да је усмерена на пружање највећег задовољства твојим нагонима"*. Истина је да сви ми тражимо тај највећи живот у највећем уживању, али богатом недостаје то што, да би стигао од жеље до задовољења, не мора да пређе пут напора који одржава нашу енергију трајном и штити нас од поремећаја равнотеже. Богат човек тражи непосредно задовољство, не признавајући потребу за напором, он пушта своју енергију да ослаби све до дана када, уништеног богатства и здравља, пошто је заборавио на потребу да присили своју снагу да прихвати непосредни труд како би постигла задовољење, он запада у беду или лудило.

Што је слабији, овакав богаташ је опаснији за човека. Ако је снажан, ако су његови нагони силовити, он је опасан само за себе самог; он, као грубијан, иде са свом својом енергијом ка задовољењу жеља, не причајући и не расправљајући са онима који му супростављају присиле, - пун презира за свако оправдање. Али ако је слаб, ако се плаши осуде другог, постаје опасан за све јер ће несметано моћи да тражи задовољство својој души само ако не наилази више на сметње у виду присила које му постављају они који га окружују; он зна да га други осуђује и осећа то негодовање, односно, у дубини душе је свестан опасности којој је изложена његова енергија.

Овде долази до могућности да се превари по питању праве природе својих поступака: *"Шта ме зауставља у мојој акцији"* - пита се он. *"Страх од другог и страхови које је унео у мене путем образовања како бих га пустио да на миру живи. Али страх од другог је слабост, а снага је у томе да се уздигнем изнад тог страха и ослободим од присила. Највећи живот је у највећем уживању које могу постићи само највећим ослобођењем, ослобођењем од моралних присила"*. На овај начин он себи може створити илузију да остварује своју енергију идући за задовољствима, док у ствари само тежи да се ослободи напора јер не тражи активан већ пасиван живот. Шта у ствари жели енергија? Она жели да човек утиче на ствари. Шта жели задовољство? Оно жели утицај ствари на човека. Зато је онај ко тражи само задовољство и може да га достигне без напора, у ствари гробар своје енергије и, заборављајући како да употреби своју снагу, налази највећу смрт уместо највећег живота.

Али зашто је богаташ опаснији уколико је слабији? Зато што не успева да одагна страх од другог, и што су сва његова размишљања, и за другог и за њега самог, у ствари лукавства којима се нада да ће ослабити или уклонити негодовање. Он за себе тражи оправдање. Он измишља философију коју другом представља као дело свог разума и која ће доказати да је његово

понашање у складу са начелом живота. Он хоће да поремети равнотежу оних који га окружују како не би више био осуђиван због сопствене равнотеже и управо због тога је најопаснији, јер не представља више опасност само за себе самог, већ и за све оне који чују његове речи којима приказује **повратак** на стадијум **звери** као највеће ослобађање.

28. Вечни закон

У свету форми све се вечно и универзално мења; у свету суштинских узрока све остаје вечно и универзално непромењено. Од када је **живот** изашао из **хаоса**, он тежи да се одржи међу неживим стварима које га окружују стварајући бића способна да очувају његову првобитну снагу. Које је начело бића која носе живот? *"Онај ко је снажан се уздиже; онај ко не верује се смањује; онај ко се препушта одмору пропада"*. То су три појма закона бића, вечног закона живота који је и божански закон јер у исто време представља и сам закон непрепознатљиве природе ствари. Биће траје онолико колико је способно да обезбеди вечност живота. Свако биће које не изврши тај задатак враћа се у хаос. Због тога врста која жели да живи тражи да оствари највећу снагу, највећи пораст, највећу активност.

Закон је исписан у срцу бића, на извору живота, тамо где нагон црпи своју снагу. Биће инстинктивно препознаје тај закон. Због тога оно у њему може наћи истине и законитости свог живота:

- *Како могу да уздигнем своју снагу?*
- *Напором, замором и болом* - ето шта каже **нагон** за **животом**.
- *Како могу неизмерно да се развијам?*
- *Највећим храњењем снаге, најбољом употребом напора* - то му каже **нагон** за **животом**.
- *Како да не пропаднем?* - *Сталним коришћењем енергије, сталним пристајањем на напор, сталним удаљавањем од задовољства као што је уживање у разорном одмору*, - ето шта каже **нагон** за **животом**.

Овај нагон тражи храну за биће: то су циљеви које он задаје својој снази и биће мора, у свом животу, остварити равнотежу између те три нужности: напор, храна, одмор као обнављач снаге, како би биће увек било спремно да да све од себе. Сва његова мудрост мора да истраје у потрази за том равнотежом, тајна његове мудрости је у питању мере. Сувише напора, сувише хране, сувише одмора ће подједнако угрозити његову равнотежу.

Не треба се плашити да ће човек из сопствених побуда учинити сувише напора. Али треба страховати од тога да његова слабост и лењост не учине да пожели сувише хране и сувише одмора. Сувише хране и сувише одмора, то је оно што човек назива задовољством и због тога пропада, јер преобилна храна и сувише дуг одмор слабе његову енергију, и он постаје неспособан да изврши напор чак и за најмању храну. Било да је сиромаш или богат, слуга или господар, човек пропада због задовољства: ако је сиромашан, умире; ако је богат, робови га уништавају или убијају, пошто више није способан да усмерава њихову радну енергију или, пак, не може више да задовољи њихову жељу за одузимањем његовог богатства без напора.

Међутим, истина је да већина људи, уколико поседују храну, делују још само привучени задовољством. Али то је још само једна од подвала којом се природа служи у случају људи са мало вере, како би раздражила њихову енергију и приморала их да из себе извуку све своје снаге. Али она од њих удаљава лик задовољства у оној мери колико му се они приближавају. Тешко ономе ко, приближивши му се сувише, успе да га дохвати и заустави се на ономе за шта је веровао да је циљ његових напора, јер их је све усмеравало ка њему: под својим блиставим и

заводљивим бојама, лице задовољства крије само скелет.

Јер често је оно, за шта верујемо да је наша срећа, за врсту само чинилац распада, рушитељ наше снаге. Дакле, ми за врсту вредимо онолико колико смо способни да уложимо напор у потрази за заштитом живота. Због тога врста поставља принуде оне које је успео да дограби задовољство. Врста против таквог покреће све оне који још нису досегнули ту могућност и који, љубоморни гледајући га како ужива без напора, му узвикују: *"Није дозвољено грабити задовољство"*! То је упозорење врсте. Тешко оне које прекрши принуду која човека задржава на границу живота: врста га сурвава у **хаос**.

Такав је **вечни закон**.

29. Тражи живот тамо где се он налази

Придржавај се вечног закона и тражи живот тамо где се он налази. Све је у овоме: *"Зарађивати за живот и бити увек способан за напор који ти је потребан како би зарадио и био заштићен од свих несрећа"*.

Тражи храну животу и заштиту своје енергије за време одмора. Тражи најбољу храну и најбољи начин да употребиш своју енергију: то је пут твог бесконачног успона. Уколико постигнеш богатство пре старости немој престати да користиш своју снагу. Закон за тебе остаје закон без обзира да ли си сиромашан или богат и твоје обавезе, твоје потребе расту утолико више колико ти напредујеш. Не веруј, зато, да је богатство крај и да означава престанак твог напора, оно је само једно још веће средство твоје енергије.

Али, надасве немој тражити живот тамо где га нема. Не дозволи да те превари твоја слабост која хоће да те наведе да живот тражиш у спознаји њега самог и у спознаји смисла свог постојања. Пљуни на ту гордост сопствене слабости. Никада нећеш спознати самог себе, и никаква спознаја ти неће пружити живот већи од оног који већ поседујеш. Стави, дакле, на прво место оно што је у природи: снагу живота, енергију. Начин којим хоћеш да спознаш самог себе, своју интелигенцију, стави на друго место и користи је само за задатке којима је и намењена. То је дар који ти је дат не да би спознао самог себе, нити да би спознао смисао свог постојања и постојања других ствари, него да би знао захваљујући искуствима својих нагона, чему и како, у твојем успону, могу да послуже ствари које те окружују.

Изван тога, за тебе постоје само сумња, збрка, немир и смрт.

Тражи да себе спознаш само у границама у којима то може да помогне твоју активност и да предност животу у односу на смрт. Ти имаш нагоне: једни су нагони живота, други смрти, које људи једноставно називају добрим и лошим нагонима. Тражење истине у тој подељености у теби самом је неопходно. Научи, стога, да упознаш себе у тим границама, да се спознаш са снагом и трајношћу како твоја слабост не би могла да те превари по питању природе твојих жеља. Ограничи на ово своју потрагу, ако искрено тражиш живот. Треба имати веру да би се живело, али ту веру ти не даје твоја интелигенција него твоја енергија.

30. Зашто смо тако дуго тражили

Нажалост, сувише смо слушали педагоге и писце. Они су нас навели на то да живот тражимо тамо где га нема јер су нам говорили: *"Живот је у знању"* и *"Живот је у осећају"*.

Педагози су још више криви него писци: злоупотребили су моћ коју им даје држава да униште у нашем духу осећај за стварност, и док их држава плаћа да нас науче како да зарадимо за живот и постанемо богати, они нас уче да презиремо богатство и акцију; они су уништавали у нама веру у сопствене нагоне и учинили да верујемо у уздизање путем спознаје.

"Погледајте", говорили су нам, *"ицола је припрема за живот. Погледајте како вас у њој одгајају: тако што стичемо више знања."*

Лажљивци! Преваранти! Хтели сте да кроз најмањи напор будете учитељи живота и зато сте нас учили да поштујемо уздизање кроз најмањи напор, какав је знање и спознаја, да бисмо касније, у животу, обманути вашим лажним успоном, помогли да вам се пружи могућност стварног успона тако што ћете бити прихваћени као воће народа.

Али ни ви, лажни учитељи, нисте рачунали на природу и Бога. Јер ми смо пронашли прави пут када смо живели прави живот.

Али ни то није прошло без патње и дугих лутања кроз таму заблуда у коју сте нас гурнули. Видели смо како се у животу поштује све оно што сте нас ви учили да презиремо: богатство, акција, уздизање путем снаге, вера у нагон. И пошто смо веровали у вас, говорили смо: *"Наши учитељи су нас научили једном другом животу. Живот није какав би могао да буде"*. Тако смо били непријатељи живота и своји лични непријатељи, а онај међу нама који је на праве живе људе бацао бомбе, био је најбољи од ваших ученика, уложио је сав свој ентузијазам и сву своју снагу да уништи тај живот, супротан вашим учењима.

Учинили сте да изгубимо најбоље године; студирали смо празне науке онда када је требало да делујемо, и док смо трагали у недоумици, они сиромашни духом су нас превазишли. Али оно што нас је скренуло са правог пута је на крају допринело нашем спасењу: јер дошао је дан када нам је наука открила да биће не тријумфује знањем, и да је свако знање узалудно и некорисно за живот ако биће које га поседује уопште не поседује енергију, снагу за живот.

И сада као отров одбацујемо ваша учења. Али каква разочарења нам је само она донела и како се само данас понижавамо када нас наша спознаја тера да дубоко ценимо оно што сте нас учили да поричемо и што смо данас принуђени да се одрекнемо онога што смо били!

31. Интелектуалне аристократије

Међу лудостима и преварама разума, нема горе и комичније од оне која је педагоге навела да бунцају и, пред демократама, изјаве: *"Ми смо интелектуална аристократија. И као што човека усмерава његова интелигенција, тако и народ треба да усмеравају они који поседују памет и знање. Ми смо мозак народа; због тога треба да га предводимо"*.

Лажни научници или лажљивци! Ови проповедници и учитељи истине су се наметнули управо уз помоћ лажи, јер рећи да човека усмерава његова интелигенција је или заблуда или лаж. Човека воде његови нагони, и то знају и кажу прави учени људи, они који у лабораторијама извршавају свој корисни научни задатак и уопште се не појављују на јавним трговима - Шта је његов мозак?

Један орган, као што су на пример његово стопало, рука или око, којим се користи његов нагон - ето шта још кажу прави учењаци. На овај начин природа и наука о природи, на које се

позивају лажни учитељи поричу оправданост њихове жеље за управљањем и успостављањем њихове аристократске власти. Ко управља у живој природи? Управља нагон за животом. Органи једног бића су само његово оруђе: стопало, рука, око, мозак, све је то створио да би се њима служио.

Дакле, желети да мозак учинимо господарем нагона би значило ићи против природе; поставити интелектуалце да управљају нашим енергијама би значило пут у пропаст; господар не треба да буде онај ко мисли или зна, нити пак онај ко усавршава нашу интелигенцију, већ онај ко има снаге да делује на наш нагон, ко има снаге да га обузда и усмери на путеве цивилизације, онај ко има снаге да нашој енергији наметне напор.

Исто као што нејасан нагон, инстинкт, а не свест, управља мишићима и тако покреће биће; исто тако и ред, а не образовање, покреће човека; такав је закон наше природе. Зато у њој не може бити интелектуалне аристократије; односно, никада господари и вође неће моћи да буду они који делују само на нашу интелигенцију. Јер господари и вође могу бити само они који имају снаге да командују нашем нагону.

"Али ко каже", питају интелектуалци, "да ми нисмо ти заповедници?" Управо ви сами, "интелектуалци", јер говорите само у име ваше памети и знања. Ако сте прави заповедници говорите у име своје енергије и немојте **захтевати** власт, **узмите**. Ако сте снажни све ће вас признати за господаре. Не заборавите да о људима можемо судити само на основу њихових резултата, а не обећања.

- Где су, дакле, данас ваши резултати? "*Видите*", кажу они, "*какве је резултате дало наше знање, какво увећање богатства му дугује свет, и замислите какве још резултате можемо имати ми што поседујемо највећу интелигенцију*".

То су два лукавства интелектуалаца. Они хоће да им се признају заслуге за пораст богатства, и прилично им је лако да нас преваре, јер је доиста истина да им и дугујемо нешто у том порасту. Али оно што им дугујемо је само пораст средстава да се до тог богатства дође, све остало, за претварање тих средстава у богатство, све дугујемо енергији. Без остварења енергије, духа ризика, дисциплине и организације, генија најбоље употребе, сва њихова механика, физика и хемија биле би само празна лабораторијска забава и чак, веома извесно, не би било ниједног земљорадника, ниједног индустријалца да нахрани и обуче учене људе.

Развој интелигенције и стицање знања су само унутрашњи резултат који не представља никакав доказ о вредности човека, као трансформатора енергије; то уопште није доказ енергије, активности, способности за организацију, ништа у томе нам не гарантује успон. Потребни су нам спољашњи резултати, машине, фабрике, предузећа која производе праву храну и корисне производе, да бисмо поштовали вредност човека. Шта вреде за такву процену, интелектуалне потврде? Ништа, или бар не пуно, јер оне су само потврде унутрашњих резултата. Нема никакве гаранције, никакве важеће потврде о њиховој корисности за врсту у оним проценама које о људима даје универзитет; праве друштвене процене даје берза, јер на основу истинских резултата енергије, берза цени праву људску вредност човека, његову истинску способност да оствари профит.

Због свих ових разлога, интелектуалци и педагози, нека ниједан од ваших списа, па чак ниједна од ваших књига, не носи аристократију у наслову. Знак интелигенције, разума, знања - то може; али интелигенција, разум, знање нису заједничке врлине аристократије и робова. И ако то што их поседујете понекад доказује да можете бити корисније употребљени, уопште не доказује да можете бити и кориснији ако сте у позицији да ви некога употребљавате. Никаква интелигенција, разум нити знање не могу од лењог човека начинити одважног, а од слабог и неспособног, вођу и доброг организатора. Поставимо све ове вредности на своје место: наше знање је као фар којим наш разум управља на путу нашег нагона. Колико вреди наш нагон за животом, толико вреде наша снага и њено коришћење нашег разума и знања. Сва креативна снага потиче од нагона, јединог извора кретања, једине моћи успона. Због тога учитељ живота,

аристократа, никада неће бити **интелектуалац**, него онај ко је **енергичан** и **упоран**, онај чији нагон за животом поседује највећу моћ.

32. Вечно племство снажног човека и трансформације снаге

Значи никакава спознаја нас не може одржати у животу јер нас не може приморати да радимо јер она уопште није бич за нашу животињску лењост, и никаква, дакле, спознаја нема моћ управљања. Као што бићем управља снага његовог нагона која окрутно наређује органима и приморава их да јој траже храну, тако и појединцима треба да управља најјачи међу њима који их присиљава да траже храну за групу. Снага је једина аристократска вредност јер нас једино она може приморати да делујемо. Људи, те слабе животиње, су једино снагом могле тријумфовати над јачим животињама, јер је врста међу њима пронашла најјачег и подстакла га да потчини остале, примора их да прихвате једног вођу и тако, од њихових ситних појединачних снага, створи основу највећој снази.

Али шта је снага, та **врлина** која човека која поседује чини господарем врсте? Њена божанска тајна скривена је у дну бића, у непознатљивом делу нашег постојања и препознајемо је тек по њеним резултатима. Најпотпуније је називамо **енергијом**, јер она не представља само снагу наших мишића, него способност и снагу да остваримо напор и учинимо га постојаним; нашу способност да поднесемо замор и бол и одолимо искушењу задовољства; изнад свега она је наша моћ успона и најбоље примене. Нико није заиста снажан ако својој моћи управљања не придружи моћ најбоље примене. Чему би му служила способност управљања ако је господар неспособан да створи и примени заповести корисне како њему самом тако и читавој групи људи које је довео у ред и чије снаге, које уосталом и чине његову највећу снагу, такође захтевају успон? Врста не толерише владавину онога ко, будући да је најјачи, није у исто време и најбољи, владавина таквог човека је пролазна, он у себи самом носи сопствену пропаст: јер не успевши да пронађе храну за групу на чијем се челу налази, његови робови, лоше храњени, губе своју снагу и он ускоро из њих више не може извући оно што одржава његову сопствену снагу, те умире срамно ако га пре тога не убију његови робови или његово место не заузме неки прави господар.

Таква је његова снага и такав је закон који за нас увек остаје закон. Који су начини његовог изражавања? То нам сада ваља видети. Јер ако закон снаге и остаје вечно исти, мењају се начини на које се он спроводи, прихватајући, поступке и потребе новог начина коришћења. То је оно што називамо трансформацијом снаге.

Шта је у почетку био начин успостављања тог закона? У почетку није било другог средства од песнице јер је једини начин принуде био човеков страх од удараца. Човек је био слободна животиња на слободној земљи, и није било никаквог разлога, никакве моћи новца која би га приморала да своју радну снагу понуди господару јер је по свом нахођењу могао да живи без господара, од данас до сутра, бедно или лењо, са најмање напора и најмање бриге, не тражећи ништа друго. За врсту која је тражила успон, за снажног човека којег је врста учинила таквим да жели успон, није тада било другог средства до песнице. Требало је присилити све неупотребљене снаге људи да се потчине ономе ко ће их најбоље употребити како би се сачувао живот врсте који је појединачна лењост излагала опасности. Најбољи је тада морао да буде онај чија је песница била најтежа како би се најбоља употреба снаге остварила највећим страхом.

Тако су, у почетку, **најбољи**, **најснажнији** људи били они способни за жестоку борбу. Најјачи појединац је ратник способан да у миру обезбеди обављање посла, да чува и брани плодове тог рада од оних који му још увек нису покорни и живе као разбојници, као и од другог

јачег појединца који би хтео да се дочепа његове земље и његових робова. Пошто је остварио овај први успон, он креће у потрагу за већим, али још увек не налази друго средство до песнице; организација рада је још увек једноставан задатак који му одузима само један мали део енергије; индустријски пораст се још ни не наслућује у одблеску векова који наилазе, и врста захтева ангажовање снага човека у непосредном задатку какав је цивилизовање непослушних људи и успостављање мира на свим подручјима. Све наводи господара да свој успон тражи песницом. Да би спровео вољу врсте, која се састоји у томе да од човека захтева најбољу употребу у миру, господар ће повести рат како би наметнуо мир свим осталим господарима који имају исте циљеве као и он и ратују једни са другима. Господар који у рату победи је још увек најбољи јер је он тај који је својим робовима пружио најбољи начин коришћења њихове енергије и омогућио им да, поред хране, произведу и средства за ратовање. Тако се снага проширује на домен **цивилизације**, успостављајући мир на свим насељеним подручјима која може да досегне господар који је постао **краљ**, са својом четом господара које је покорио и који су сада његови ратници. Тако су се груписали народи, на челу са својим краљем и његовим ратницима, војницима и ратарима, који се названи племством; тако су конституисане нације људи који су, у сигурности мира, могли да трагају за новим начином коришћења своје енергије. Али тада, пре но што је створена индустрија, постојала је опасност за мир. Када би краљ и његови енергични ратници дошли до краја своје акције, када би досегли до пустих простора где више није било људи - или их је било сувише мало - које је требало довести у ред, они су морали да остану у својој држави, да надгледају своју земљу и одржавају ред. Они нису више, у том полицијском задатку, проналазили потпуну употребу своје енергије. Њихов унутрашњи живот је био пун опасности: опасност од нерада испуњеног испразним и сумњичавим размишљањима; опасност од искушења, које вреба сваког ратника, да употреби енергију како би повратио своју независност и прекинуо тако сигурност мира; опасност од грађанских неслога проузрокованих жељом да се дочепају власти коју извршава принц и, најгора од свих, опасност од препуштања одмору и највећем уживању.

Многи народи су нестајали у том опасном миру, они који нису били у стању да одрже своју енергију или да је употребе у новим задацима. Трајали су само они који су избегли све ове опасности и били способни да очувају своју енергију - они које ми називамо уметницима и за које верујемо да су били похлепни за задовољствима. Јер њихова уметност уопште није била задовољство, забава, него употреба њихове енергије, поновно стварање, приказ њихове моћи. Уместо да живе посматрајући небо и море, уместо да уживају у задовољству, они су више волели да своју енергију одржавају тако што ће је изнова производити, у граниту и мермеру, у славним успесима и, у недостатку бољег начина употребе своје снаге, учинили су себе творцима огромних споменика и статуа, постављајући себи за конкуренцију тражење нечег бољег од величанства и лепоте. Тако је један народ изградио пирамиде, дижући их поред Сфинге како би подсетили оне који настоје да користе своје слободно време на тражење објашњења о свом животу, да је живот нерешива енигма и да свака снага која тежи ка томе да је спозна прождире себе саму. Тако је други народ написао Илијаду, како би сачувао осећај за стварност, и изградио Акропољ, симболе владавине, како би доказао да је способан да тријумфује - играјући у својим позориштима драме победе, и, како се ниједно време које долази не би преварило по питању њене природе, називајући свој највиши храм **храмом победе**.

Али ови народи су нестали онда када су поверовали да су њихови споменици подигнути једино као пребивалишта њихових ситних људских величанстава и да су у њима могли живети препуштајући се одмору и уживању; када су, заборављајући да лепота њихових храмова представља њихову енергију, поверовали да је њихова уметност сама по себи готова, и да је требало презирати силу и рат који их је истргао из њихових уметничких радова. Ниједан од ових народа није успео да заиста надмудри Бога, а они, који су заборавили своје задатке, своје потребе, ускоро су поново поверовали у казну која је дошла у виду освајања од стране једног

мање древног народа који је у живот вратио победу и показао се као најбољи корисник енергије, стварајући нове резерве, градећи путеве, конструишући мостове и водоводне канале како би унапредио живот. Али и тај народ је такође нестао оног дана када, будући да је дао сву своју снагу миротворног ратника, будући да је у свету успоставио свој најчвршћи римски мир, је дозволио да га превари тај мир, још увек пун опасности, и када је поверовао да су заиста сва богатства која је задобио стварањем нових резерви ту како би он у њима уживао, и да треба презирати силу и рат који га ометају у задовољству. Управо тада су га уништиле младе варварске снаге "које су се комешале на **границама** Империје" и које није могао да покори па чак ни да заустави њихову енергију распуштenu у развратности њиховог живота. За овај народ је сувише касно стигло упозорење знака који је открио у земљи Галилеји.

И земља је поново у својој првобитној анархији, мир је уништен и потребно га је поново успоставити уз помоћ песнице. Сваки бес расте поковањем или уништењем супарника. Снажни људи су поново они са тешком песницом; њихове борбе су жешће и крволочније него икада - "*Храбро*", говорили су, "*близу је време. Већ је откривен начин да се очува енергија а близу је и друго откриће: нова употреба енергије. Потребно је да се успостави чврста и трајна власт како би до тог открића дошло што пре*".

Који је тада задатак краља? Његов једини задатак је да одржи мир у свом краљевству, а његова дужност је "**апсолутна власт: никаква слобода против краљевске власти**", како нико не би покушао да употреби своју енергију тако што ће кроз рат остварити свој успон, како би енергија нације нашла свој нови пут и најбољу примену. Највећи задатак краља је да оствари највећи мир: у томе је спас цивилизације, а и његов сопствени, јер он у миротворном рату може дати одушак енергији својих неактивних ратника који уопште не схватају нове ствари које настају. Он води рат да би уништио ратове и обезбедио мир новом открићу.

Коначно нагло расте **индустрија**, доносиће свету небројене могућности успона, а нагон за животом гура енергију на најбољи пут пораста богатства. Снага је извршила своју трансформацију: снажан човек је од сада најјачи индустријалац, најбољи проналазач послова, најбољи руководиоца радника. Тешко ономе ко не разуме овај преображај. Није више битно савладати енергију већ напротив, дати јој потпуну слободу у раду, уважавати је и повићи је да превазиђе саму себе. Тешко онима који не препознају племство најјачег индустријалца и желе да одрже једино племство ратника. Овај је извршио свој задатак, мора се променити и усвојити пут који човеку намеће трансформација енергије; он сада мора бити не више ратник, него **војник** који брани резултате производње. Снага песнице, директна принуда, више није потребна да би се човек приморао на рад; заменила ју је принуда путем новца. Господар, дакле, није више човек са најтежом песницом, већ онај ко је најспособнији да стекне новац, односно да постигне највеће индустријске резултате. Принуда песницом остаје још само средство за краља који нацији мора да обезбеди највећи живот, гарантујући индустрији сву слободу и у том циљу мора спречити људе да међусобно ратују песницама, односно да уништавају своје противнике или се дочепају индустријских резултата без да су уложили напор. Изнад свега, **држава** бди над тим да индустријској енергији осигура њен потпуни раст, приморавајући људе да стварају себи конкуренцију најбољим коришћењем снага из природе.

Ниједан појединац не треба више да прибегава рату. Рат је средство још само за нације, до оног дана када ће бити остварен највећи мир за све људе нашег света.

33. Рат и нације

Све оно што називамо мирољубивим предностима цивилизације су у ствари творевине рата; и сама цивилизација је творевина рата; нације у којима људи некада непријатељи сада заједно раде у циљу успона цивилизације, су такође створене ратом и још увек једино ратом могу да одрже мир, солидарност и братство.

Рат је исконски закон живота, а за врсту је то једини начин да достигне највиши ниво развоја нагона за животом, увећавајући своја богатства у миру наметнутом свим људима. Рат представља прво испољавање узвишености човека јер га удаљава са стадијума звери; рат остаје узвишеност за нације јер снагом рата спречавају човека да се на стадијум звери врати.

Живот се чува и увећава само снагом коју покреће како би се нахранио; живо биће које поседује највећу снагу је дакле оно које најбоље служи животу и "правда" живих бића стога мора бити у овоме: *"нека најјачи има право на животну храну"*. Али, та снага се може доказати само кроз поређење са неком другом. То поређење се очито може остварити само кроз борбу између бића, а кад бића од средстава за борбу поседују само своје зубе и канце та борба може бити само рат. Зато је рат закон основне правде живота.

Најпре човек следи тај закон анималног живота. Људи се између себе боре како би дошли до хране, а побеђује онај ко је најорганизованији као што то налаже закон њихове снаге. Али како човекова снага тражи храну за њега? Путем најмањег напора, то је закон свих снага. То доводи до ситуације у којој човек једе другог човека, јер је човек одличан плен, много лакши за ухватити него медвед или бивол, а бољи од дивљачи ниског лова: то је најбоља храна која се добија по цену најмањег напора. Снажан човек једе слабог. Задржимо свој гнев: та страшна "правда" првобитне природе садржи у себи заматак наше најбоље правде; тај одвратни чин је полазна тачка цивилизације. Врста хоће да оствари своје циљеве, тражећи од човека најмањи индивидуални напор довешће га до највећег друштвеног напора. Појести побеђеног човека, заробљеника, је лош прорачун; када исцрпи залихе људског меса, победник мора поново да крене у рат у којем се и сам излаже ризику да буде заробљен и поједен.

Победник наставља да следи закон живота: он хоће да се сачува и напредује по цену најмањег напора и најмањег ризика, пошто је већ открио да је најмањи напор у томе да поједе побеђеног, сада открива да је најмањи ризик, а највећа корист у томе да га запосли да му тражи храну. Тако он ствара посао, намеће човеку најбољу употребу његове енергије, строг закон рада који ће увећати човеково богатство приморавајући га да користи богатства тла, закон који ће бити наметнут уништитељима људи путем закона рата.

Шта су, у ствари, нужности победника пошто је постао вођа радника? Прва од њих јесте да створи око себе мир како би се посао обављао у највећој сигурности: он мора покорити и присилити на рад све уништитеље људи који тумарају око његове земље и који, пошто и сами траже најмањи напор, хоће да униште мир који је он створио, да се дочепају плодова рада и робова који су постали неспособни за рат. Друга неопходна ствар јесте да око себе створи највећи рат како би најмањим напором остварио успон, дограбивши плодове рада које је сакупио неки други руководиоца радника кога је, пак, овај покорио. Од тада је он сама рука цивилизације јер ће се захваљујући њему и рату који он предузме, остварити највиши живот врсте: нестанак истребљивача људи, смањење броја оних који живе од рата, ширење закона о раду на што већи број људи. Ратом којим је успоставио своју власт, ради на томе да уклони рат у свету јер стање сталног рата карактеристично за анимални живот замењује стањем мира карактеристичним за нације. Ратом успоставља мирољубиву цивилизацију јер разорно непријатељство људи који лутају, замењује продуктивним ривалитетом људи који раде; ствара солидарност групишући интересе људи и везујући их за судбину нације; ствара братство тим истим удруживањем интереса и законом који намеће жељама својих поданика да иду ка истом циљу.

Такве су прве творевине рата којима врста, користећи се жељом појединца за најмањим напором, успева да свим људима наметне највећи напор и потрагу за најбољим начином коришћења. Јер тај закон највећег напора није закон само за потчињене него подједнако постаје закон и за господара победника. Од када је нације, његов највећи интерес присиљава господара да уложи највећи напор.

Шта је нација? Ако је то једна "идеја", то може бити само идеја врсте; за врсту то је творевина мира остварена спровођењем индивидуалне жеље за доминацијом; за човека је то чин: то је чин победника, ширење његове власти, груписање, по његовој вољи, људи који поштују његов закон и којима је наметнуо да своју енергију употребљавају не ратом, који је представљао њихов првобитни закон, него радом у миру. То је та творевина рата која цивилизацију чини могућом, јер цивилизација, као пораст резерви, коришћење природних богатстава замље, може очигледно постојати само захваљујући раду у миру. Који је интерес нације и шта је за њу неопходно? Њен интерес је да истраје, заштићена од сваке ратне опасности, у својој цивилизацијској творевини, а неопходно јој је да онај ко је предводи буде увек снажан како би одржао мир унутар ње, а обезбедио га ван ње. Који је сада интерес вође нације и шта је за њега неопходно? Његов интерес је да потпомаже цивилизацијску творевину како би увећао своје богатство, а неопходно је да остане снажан како би био увек спреман да то богатство одбрани од непријатеља. Али како он може остварити своју највећу снагу? Он то може остварити само радом кроз који ће нацији, односно сваком од људи које је у њу окупио, дати највећу снагу. Јер његову снагу чини сваки појединачни успон, свака занесена снага његових поданика. Тако је и он сам наведен да следи закон највећег напора, не само у рату него и у раду.

Шта је у ствари његов задатак? Он се састоји у томе да енергији својих поданика пронађе корисну употребу, да оствари највеће богатство које ће омогућити да се његова снага очува и увећа, а њему самом пружити највеће могућности да своју снагу одржи у миру и у рату. Тако рат свима намеће задатке и послове а на највећи радни напор обавезује чак и оног ко је тај рат повео како би се тог напора ослободио. Тако рат ствара солидарност и братство везујући судбину човека за судбину нације, судбину нације за судбину њеног предводника, а његову пак за судбину његових поданика.

Али зашто рат, иако уништен у нацији, ипак остаје један од њених закона? Јер нације, као колективна ширења индивидуалних владавина се међусобно налазе у истој ситуацији у каквој су се појединци налазили на почетку цивилизације будући да изнад њих није успостављена никаква људска сила, никаква пружања људских снага која би им наметнула мир. Свака од њих, следећи закон појединца, тражи успон по цену најмањег напора, узимајући од суседне резултате њеног рада, њену земљу и раднике. Пошто изнутра радом улаже највећи напор како би остварила успон, споља ратом тражи најмањи напор како би се обогатила. А поред тога, свака нација, пошто је постала огромно пољопривредно, трговачко и индустријско предузеће, тежи да ратом као најмањим напором уништи свог противника који је оспорава и затвара јој своје територије на којима се остварује ширење његове власти.

Постоји ли нека срећна нужност за цивилизацију?

У стању у којем се данас вера налази у свету, рат између нација је једина срећна нужност за цивилизацију. Рат је још увек и за нације и за људе који их чине најспасоносније, а можда и једино средство напретка и пораста богатства, једини начин да истрајемо у ономе што називамо прогрес. Страх од рата је за нације изазов који их спречава да се препусте уживању у стеченом богатству, који их обавезује да себе чине најбољим корисницима енергије и да увек из земље извуку оно најбоље. И за одбрану и за напад нацији је неопходно да искује оружје: и како се свака нација сусреће са том нужношћу и настоји да оствари надмоћ у односу на конкурента, све нације се сусрећу са другом нужношћу, а то је да стално умножавају своје оружје и чине га све **јачим** како би имале највећу снагу.

Како нација може да оствари ту највећу снагу? Не кроз давање све своје снаге у

наоружање, што би је изнутра уништило пошто би временом умањивало количине хране неопходне људима, него улагањем највећег напора у цивилизацију, у коришћење земље, у пораст богатства како би се обезбедио вишак вредности који ће дозволити највеће наоружање, али без угрожавања количине хране свакодневно потребне за њену радну снагу. Но, та потрага за најбољим начином коришћења се не односи само на ствари, него и на људе, односно врши се кроз стварање бољег реда, најбоље организације која ће обезбедити најбољи приход свим националним енергијама и њихово најчвршће повезивање, имајући у виду заједничку опасност. Због тога је рат срећна нужност за цивилизацију.

Међутим, цело питање није у томе, и пошто ми не тражимо само објашњење рата него и оправдање за њега, ваља нам сада потражити оно на шта одговара та нужност рата између нација и нема ли у том стању међународне суровости, у ситуацији у којој уопште не влада наше право на рад, неке истинске правде чији нам закон понајпре измиче и да ли, другим речима, рат између нација служи највишим интересима човека, интересима врсте и, рекао бих уз то, интересима живота.

Ево, најпре, стања у којем је свет: нације су начиниле групе људи исте расе и свака се сместила на једном делу тла, са својим особеним вештинама у служби једне одређене енергије, са својим системима коришћења и организације. Ево га, с друге стране, стање у природи: изгледа да је чин "живота" поверио своје судбине најбоље организованој врсти, врсти човека; врста тражи људе, народ којем ће поверити своје сопствене судбине како би њен опстанак био осигуран. Човечанство тражи своје вође, оне који ће бити способни да наметну мир свим народима, да их најбоље организују и пронађу им најбољи начин коришћења енергије.

Ево дакле питања која се постављају човечанству у току настанка: земља, коју је човек освојио, је подељена између нација; усред сваке нације, најјачи појединци су се уздигли и, са својим националним могућностима, управљају националном земљом. Но, да ли су те вође, које свака нација проналази у себи самој, заиста најбоље од свих вођа и да ли заиста остварују најбољу употребу тла, са становишта читавог човечанства? Нема ли, у другим нацијама, бољих корисника од њих и бољих радника од оних којима управљају? Не постоји ли неки часнији народ, односно способнији да из земље извуче највећу добит за врсту?

Ком народу, дакле, треба да припадну земље? Који народ може бити на челу човечанства зарад највеће добробити врсте?

Питање се поставља народима као што се некада, у почетку, постављало појединцима, јер ако је селекција у народу и извршена међу појединцима, још увек није извршена на плану човечанства између самих народа. То је као нека врста питања права и ако се усудим рећи, ради се о примени закона једне високе правде, још нереализоване међу људима, у истраживању да ли неки народ, лењ и неспособан да на свом делу тла најбоље користи богатство, претерано задржава суверенитет над земљом коју назива својом. Ради се о некој врсти провере права власништва неких народа.

Али **ко** ће моћи да реши питање? Ко ће имати право да примени ту "правду" и спроведе ту проверу? Нема уопште силе признате од свих народа која би то могла да уради; није отворен још ниједан суд чији би врховни судија могао присилити народе да поштују његове одлуке. У том процесу настајања народа, свака нација има свој ред и свака тражи да буде судија, говорећи да је управо она на челу цивилизације и да једина познаје закон, поништавајући унапред одлуке других које би биле неповољне за њу; а слабе нације, које осећају како им "тло измиче под ногама", служећи се истом стратегијом као и слаби људи, искривљују правду и право и говоре о томе да сваки народ има право да управља сам и да живи на својој земљи. Ћутите, слабе и подмукле нације: то уопште није правда! Шта чините са земљом коју поседујете? Да ли извлачите из ње највећу корист за човека? Ето шта вас пита врста. И знајте да, како бисте доказали своју способност и установили своје право у односу на друге нације, потребно је да, покоравашући се Божијем суду, одмерите своје и туђе снаге у тој последњој судници - на **бојном**

пољу.

И знајте да се тамо неће мерити само ваша "сурова снага" него више ваша "морална снага", ваш морал односно способност да стално улажете напор и одолите задовољству, а изнад свега ће се мерити ваша "радна снага", ваша укупна енергија и све ваше способности. Шта би, у ствари, било од ваше сурове снаге да су је оштетили лењост и уживање? Шта би била та снага, чак и добро одржавана испосничким животом, да није наоружавана и то јако? И чиме би њено оружје било исковано, ако не индустријом и радом?

Победничка нација ће, дакле, бити она која је најраднија и најпобожнија, она која ће бити способна да из земље извуче највеће богатство и бити мудра да га употреби не за уживање, него за наоружавање. Та победничка нација ће у исто време бити и најбољи организатор јер ће бити способна да себи обезбеди, с једне стране грађанску послушност, како би остварила приходе, а са друге стране војну дисциплину, како би покренула своје оружане снаге. Све у свему, најчаснија нација; управо томе ће она дуговати своју победу коју ће врста очувати јер ће јој управо оваква нација обезбедити најбољу употребу човека у свету успостављеног мира, и њен највиши успон, пошто ће таква нација поседовати највећу ратну силу способну да народе одржи у миру и свима наметне идеју да дефинитивно одустану од рата и да се боре само индустријом.

Нације, размислите о томе. Цивилизација, врста, живот, Бог, сви ће бити уз ту победничку нацију, а сви други ће следити њен закон. Мислите на то и престаните да говорите о "нарушавању права суровом снагом". Правда и право су са онима који најбоље служе животу, а победе те "сурове снаге" су у ствари победе енергије и рада, и никакав "бес" нације огрезле у лењости, уживању и брбљању неће ништа моћи да учини против тога. Престаните зато да вичете: "Мир, мир"; прионите на посао и припремите се за **рат**, уколико не желите да нестанете.

34. Пацифизми

Постоје две врсте пацифизма: пацифизам слабих и пацифизам снажних нација.

Када једна нација ослаби, било природно, било због претераног ужитка, било због лоше организације и када схвати да је њена аристократија такође ослабила уживањем, а да се народ одвикао од радне дисциплине и скромног живота, да је неспособан за ратни напор, она покушава да своје противнике одврати од акције наговарајући их на разговор, на мировни споразум, на праведну поделу интереса и све то уз помоћ правде и права, а зарад тога да се од човечанства заувек удаље "ужаси рата". Ову болест зовемо "ПАЦИФИЗАМ", а јавља се код нација оболелих од тумора који уништавају мирне дане како би заразили здраве делове, тумора који шире узрочнике заразе, наводне заговораче мира, демагоге, у све делове националног тела.

Демагози мира свима тврде да је дошло време правде, да нико неће доћи да им одузме земљу коју су неспособни да одбране и да у миру могу да уживају у животу; с времена на време, они се окрећу према иностранству и, заузимајући хвалисави став, узвикују: *"Немојте мислити да тражимо мир зато што смо слаби; тражимо га зато што смо праведни и што нећемо ратом да узмемо оно што нам не припада. Ми смо снажни и тешко вама ако дирнете у наше тло: ми одлучно хоћемо мир. И изговарајући ове речи као доказ добре воље, нација позива странце на мир и каже им: "Успоставимо међународну правду на овој основи: више ништа нећемо узимати једни другима и иоштено ћемо размењиваши плодове наших цивилизација".*

Нико од странаца није обманут овом комедијом; али ипак снажне нације, снажне за рад и рат, журе се да одговоре на овај позив.

То се најпре може учинити чудним, али је мање чудно када се размисли да то ни у чему не

обавезује и да та комбинација одлично користи предузећима јаких нација. Шта у ствари тражи јака нација? Пораст по цену најмањег напора и најмањег ризика. А рат је заиста најмањи напор за националну заједницу; али он је највећи ризик и подразумева губитке у људству и капиталу који се веома споро надокнађују. Према томе, како онда не прихватити понуде нација које се саме од себе отварају ка "продору пацифизма" који се може освојити не ризикујући ниједног човека, ниједног коња, ниједног талира и чије ће освајање, преузимање путем индустријског рата, донети уместо да кошта?

Због тога видимо како јаке нације, које знају да одлучно хоће рат, пружају руку слабим нацијама које одлучно хоће мир. Јер јаке нације знају да ће ове друге све зарадити у том удруживању лаковерних! *"Разменимо поштено плодове наше цивилизације, нашег рада"*, понављају оне. А мирољубиви апостоли слабих нација се окрећу ка својим најбољим ученицима говорећи: *"Нисмо ли у праву што кажемо да је дошло време правде. Слушајте ратничке народе: они се сами клањају пред правом и понављају наше речи"*. Али док ови пацифисти плачу од разнежености пред добротом вукова, уживају и пију са својима у част "независности света, грађани снажних нација се искрцавају на њихово тло са својим капиталом, радницима и машинама. И док слаби пацифисти расправљају, они снажни, радећи уништавају државна предузећа, присвајају капитале, претварају некадашње господаре у подчињене, а домаће раднике замењују енергичнијим, раднијим, скромнијим и дисциплинованијим које доводе из своје земље. Тада мора доћи дан када ће се слаба нација пробудити из свог мирољубивог зимског сна и видети себе огољену и освојену, са потчињеним вођама, радницима пропалим у беду, осећајући да се њена моћ љуља пред страним капиталистима који би националне административце хтели да замене својима, у које су сигурни, како би заштитили своје интересе у држави. Закаснило буђење! Странци ће тада на својој страни већ имати оно право власника на које се слаба нација у почетку позивала. Пред протестима домаћег становништва странци ће рећи:

"Не размењујемо ли поштено плодове наше цивилизације, нашег рада? Да ли смо се опирали вашим предузећима у нашим земљама? Не поштујемо ли закон о раду? Ми имамо интересе у вашој земљи: да ли смо их стекли "суровом снагом"? Не, то су мирољубиви резултати рада. Сада би било добро да се позабавимо како да их усмеравамо и одбранимо".

Тада, ако слаба нација настави да се буни, биће довољно послати један одред у неку од њених лука па да се дозове памети. *"Поштујмо споразуме! рећи ће странци. Мир за цивилизацију и рад! Ми не желимо рат, али морамо одбранили интересе које имамо код вас. А ако сте неспособни да нам тај мир оозбедите, трпите то што ми заузимамо ваша места"*.

И освајање ће се окончати без потреса пошто слаба нација неће више имати снаге чак ни за најмањи ратни напор; некадашњи поседници, господари и радници, презрени од нових господара који неће хтети да запосле ове лење миротворце, затећи ће се принуђеним да на улицама просе свој хлеб све до дана када ће их снажна нација, загосподаривши дефинитивно, уловити као бунтовнике и револуционаре онда када буду говорили о својим некадашњим правима. Тако ће слаба нација бити кажњена управо оном истом казном иза које је веровала да може да сакрије своју неспособност и плашљивост.

То се дешава зато што у природи постоји само један закон правде; радом у миру или ратом, тај закон подразумева исте казне: пропаст, смрт сваког живог бића које се повуче, које одустане од напора. И слаба нација ће у миру пронаћи смрт коју је мислила да избегне тиме што не пристаје на рат, и то ће за њу бити не славна смрт онога ко пада бранећи своју земљу него срамна смрт онога ко је био неспособан да живи.

35. Како се проблем рата поставља пред поједица

"Морам ли ја да ризикујем свој живот за нацију?" пита се појединац. "Ја у томе видим само обману у којој могу пуно да изгубим, а мало добијем. Сопствени успон који ћу извући из оног националног не вреди толико да бих у рату ризиковао свој живот".

Проблем је лоше постављен и када разумно желимо да га решимо није бескорисно упитати се шта појединац дугује нацији, односно за које реалне практичне користи јој је дужан.

Шта би појединац био без националне организације? Шта би био да је уместо **националне** индивидуе, **природна** индивидуа која поседује потпуну независност, апсолутну слободу да располаже својим поступцима?

Не би био ништа друго до индивидуа осуђена само на своје сопствене снаге да се одбрани од покушаја других који као и он желе да уживају у безграничној слободи и који би, следећи универзално начело најмањег напора, искористили ту слободу да му одузму резултате његовог рада. Био би, дакле, у сваком тренутку изложен рату и у сваком тренутку морао да ризикује свој живот.

Шта је он са националном организацијом?

Он је индивидуа којој је нација одузела апсолутну слободу да располаже свим својим поступцима, а за узврат му је пружила сигурност и гаранцију да ће моћи да ради и ствара у миру и да ужива у резултатима свога рада. Уместо да у сваком тренутку свог живота буде изложен ратној опасности, он јој је, у XX веку, изложен само два или три пута у току свог постојања.

Зато, уопште није претерано тврдити да за очување свог живота и производа свога рада, појединац дугује својој нацији и да је, према томе, дужан да за узврат ризикује за њу, када је угрожена, све оно што му је она обезбедила.

Уосталом, ако главне мисли проблема поставимо овако: "*Стални ризик од рата без националне организације*" - "*мањи ризик захваљујући тој организацији*", проблем може бити решен без преваре, а појединац са своје строге тачке гледишта може да одлучи, будући да томе познаје узрок, где се налази његова највећа индивидуална корист.

36. Рат и радници

Има неких привида мудрости у речима радника који се опиру националном рату: "*Зашто бисмо се борили?*" говоре они. "*Ми немамо шта да бранимо, ми уопште немамо имовине. Ми смо само радници; један Господар или неки други, нама је свеједно*". Изгледа да против овог нема шта да се каже сем:

"*Служићете или милом или силом*". Ипак верујем да се може рећи још нешто и да је интерес радника исто тако везан за судбину нација као и интерес власника. У суштини власници су кратковиди.

Некада је тај поглед био добар, у време владавине човека ратника. Тада су се освајали људи и земље, а понекад и само људи. А људи, пошто су једном заробљени и постали робови и сигурни да ће живети као робови са једним или другим господарем, су управо то могли себи да кажу: "*Један или други господар, свеједно је*". Рат се одвијао изнад њих и они су у њему били само улог који су ратници штелели онолико колико су могли јер су робови били живо богатство.

Нико се уосталом није бринуо да их позове у рат, племенити наоружани људи су себи наменили подношење "страхота рата" као што су за себе резервисали и уживање у почастима мира.

Али данас постоји тежња да се много више освајају земље него људи, и оне које ништа не поседује је немогуће да нешто добије. Узима се земља од власника, **извлачи се употреба радне снаге од радника**. Данас је освајачу неопходно да из освојене земље удаљи не само некадашње господаре, него и раднике.

Шта у ствари треба да чини освајач, уз целокупни напор своје нације, онда када присвоји одређену територију? Он мора наградити све који су му служили: даје упуства за руковођење шефовима индустрије који су га снабдели оружјем; даје посао, на тој освојеној земљи, онима који су му дали снагу својих руку. Он из своје државе доводи све раднике који су вишак и који су неактивни и упошљава њихову радну снагу на освојеној земљи. Не ради се само о дугу који тако измирује: он служи свом интересу и интересу своје нације. Потребно је да са те земље, која сада чини део његове нације, уклони све што би могло умањити његову снагу.

Да ли би он служио својој нацији уводећи у њу раднике који су били неспособни да се жртвују својој сопственој нацији, који међу собом нису могли да пронађу шефове способне да их руководе и који ће, будући да су се показали лошим када се ради о њиховој нацији, бити још гори када буду морали да допринесу важности и величини освајачке нације? Уводећи такве међу своје, он би ослабио сопствену моћ и због тога их мора заменити својим најбољим радницима захваљујући чијој способности је и победио и који ће боље него освојени радници допринети најбољем коришћењу освојене земље.

Поступајући тако, победник не служи само својој нацији, него човечанству и врсти. Штитећи своју снажну расу, храбру и радну, уклањајући оне слабе, плашљиве и лење, он допринеси стварању једног вишег човечанства и остварује жељу врсте: *"Нека земља припадне најдостојнијем, најбољем раднику способном да из ње извуче најбољу храну за човека"*.

Зато радници знајте ово: када једна нација нестаје, не нестаје само њено име и њени чланови, односно људи који је чине; када учествујете у њеној одбрани и њеном успону, када служите њену војску, тада радите на одбрани и успону сопствене егзистенције; јер њена ратна снага није наоружана само за одбрану стеченог богатства својих "поседника" него и да подједнако обезбеди својим "робовима" коришћење њихове радне снаге.

37. Организација нације; заступање колективног интереса

Како **нација** може остварити своју највећу снагу, како на плану унутрашњег, тако и у спољашњим акцијама? Које треба да повери организацију својих снага и проналажење најбољих начина да се она усмери? Најдостојнијима, односно онима који су најспособнији да обезбеде најбоље коришћење снага и да обезбеде мир свему што је национално: сви се слажемо код тог питања. Али ко треба да одабере оне који су најдостојнији? Ко, дакле, у народу, има ту моћ избора? Већ код овог питања се више не слажемо.

Не тражимо уопште онога ко може имати ово право избора. Та реч право је још само једна у низу оних којима свако даје неко појединачно значење, иако она крије једну истинску стварност, стварну чињеницу која има само једно значење. Али, та чињеница је невидљива за већину људи исто као и правда, чији је она израз и управо због тога има толико тумачења. Колико њих ће рећи, пошто су пронашли одштампани папир у старом ормару за књиге и крпу од сјајног црвеног штофа међу старудијама неког дубоко поштованог учитеља:

Ево га текст права и судијска одора!

Потражимо одговор у видљивим чињеницама, међу свакодневним потребама и интересима и поставимо питање овако:

"Када неки задатак треба да се обави, ко је тај ко највише брине да одабере најбољег радника"?

И нико се неће побунити против овог одговора:

"Онај ко има највећи интерес у добро обављеном задатку, односно онај за кога се тај задатак и обавља".

А сада, људи са интересима, постављам вам друго питање:

"Ко има највећи интерес да задатак пораста једне нације буде добро обављен"?

Да ли је то радник који са најмање напора хоће да извуче највише користи? Да ли је то шеф индустрије који интерес види у непостајању свог конкурента, а радо би му и помогао да нестане, како га конкурент не би приморао на највећи напор?

Да ли је то рентијер који би радо затражио да му и сама нација да сваке године једну ренту једнаку његовом капиталу како би себи обезбедио што веће лично уживање?

То очигледно није ниједан од њих, иако је њихов прави интерес везан за пораст нације. Али ми добро знамо да ће им требати скоро надљудски напор да би могли да победе свој егоизам, своју жељу за великом зарадом уз мали напор и жељу да, будући да располажу правом избора управитеља нације, на то место поставе онога ко ће првенствено осигурати њихов лични напредак. Какав ће им тек хероизам бити потребан да сваки појединачно себе убеди да задовољење њихових потреба није истовремено и задовољење потреба нације, као и да истражи није ли њихов лични напредак остварен на рачун других припадника нације или на рачун нације у целини?

Ко је дакле тај ко сигурно може остварити спој сопственог егоизма и просперитета нације, ко има највећи интерес у томе да сваки припадник нације улаже у њу највећи напор и сходно томе буде најправедније могуће награђен, ко је тај чији је интерес у томе да нико не живи на рачун својих сународника и да пораст и напредак сваког појединца допринесу напретку нације.

Тај неко је несумњиво онај чији је просперитет у потпуности везан за просперитет целе нације, чије уздизање је обележено уздизањем нације, чију највећу снагу чине удружене све снаге нације и који стога има један сталан интерес, а то је да све снаге једне нације буду у најбољем стању, то је онај што расте када расте и нација, слаби онда када слаби нација и нестаје када нација почиње да се распада.

Ко је тај човек? То је наследник онога који је створио нацију, а то је краљ.

ЗАСТУПАЊЕ ПОЈЕДИНАЧНИХ ИНТЕРЕСА

Добро промисливши, долазимо до тога да је краљ тај који је на најбољој позицији да правилно просуђује о високим административним заслугама чак и онда када је он сам тек један осредњи и неспособан човек чије способности не превазилазе основни задатак - одржати мир у краљевству. Јер можемо замислити да, у недостатку виших квалитета, он поседује бар оданост нацији, свест о свом задатку, осећај одговорности пред Богом и људима, - ту сужену али поуздану интелигенцију о кретању људи и послова и да је, држећи у својим рукама буџет и трговинску равнотежу, способен да каже: *"дефицита нема; приход у злату је добар: то је зато што имам добре министре, мир влада краљевином и свако активно обавља свој задатак"*. Једнако можемо претпоставити да поред тога поседује и извесни осећај за сумњу који му дозвољава да онда када се нађе међу својим рођацима краљевима, мали међу великима или пак велики међу малима, може да се препозна као краљ једне лење и лоше организоване нације или оне радне и добро организоване! И управо је то поштовање, које му указују други краљеви, одлична провера његовог познавања истинског стања нације. Ипак, да краљ ограничи добијање

обавештења само на министре и рођаке, интерес нације би био само осредње загарантован. Не постоји ли опасност од неког неморалног рођака који му стално понавља: *"Моћни краљу! Моћни краљу"*, док је овај у суштини слаб, са циљем да га чврсто одржи у тој слабости коју би хтео да искористи? Не треба ли да се плаши непоштених министара који ће, желећи велики профит по цену што мањег напора, ускладити буџет тако што ће дотући народ порезима које пак овај не може да обезбеди, а да при том не оштети оно што му је неопходно: министара који ће окренути у своју личну корист сва средства која једна нација даје за изградњу канала, лука и железница као и за одбрану свог богатства?

Дакле, мудри краљ мора окупити људе заинтересоване за добробит нације и на тај начин остварити контролу над својим министрима. Начин стварања једне такве скупине људи је исписан у документу, не без заноса названом Устав, док је сама скупина названа Парламент. Неки народи су још почетком XX века имали институције овог типа при чијем установљењу су без сумње руководили добрим намерама; али конкретно остварени резултати ових организација су генерално без значаја у том смислу да су у њима превладали они који знају да говоре, уместо да се превласт да онима који знају да реагују; полазећи од одличног принципа: *"Нека се сваком да могућност да се представи пред краљем"*, ове институције су окончале са Уставом који сваком даје слободу представљања, без обзира на реалне интересе сваког од њих, признавајући једнако право на посланство још несуђеном обијачу, лењом и вредном раднику, носачу кофера и шефу индустрије који организује више стотина људи, исто право незналици и научнику, лудом и мудрому, ниткову и часном човеку. Тако су конституисани чудни парламенти у којима су представљане разне ствари: кабаретско брбљање, педагошке идеје, интелектуална домишљања и реални демагошки системи све сем стварних интереса нације.

Како, дакле, регрутовати чланове парламента? Нека се свако представи на скупштини интереса, је одличан принцип под условом да се, у практичној примени, допуни овим размишљањем: у мери својих остварених интереса. Шта је, у ствари, нација са те политичке тачке гледишта која нас окупира? Заједница пољопривредних, индустријских и трговачких предузећа са позитивно оствареним интересима. Које су њене потребе? Пораст тих предузећа. На шта треба да се односи политички задатак државе? На организовање јавних радова који олакшавају развој предузећа; на организовање трговине са страним државама у циљу лакше размене и протока оних роба које се не троше у оквиру саме нације; на освајање незаузетих или пак лоше заузетих земаља.

Ко, дакле, има интерес у томе да сви ови задаци буду извршени за добро интереса заједнице предузећа? Веома је евидентно да се ради о "предузимачу" јер је интерес сваког предузимача утолико већи уколико је велико његово предузеће. А запазимо и то, да је његов интерес сразмеран његовој организаторској способности. У ствари, што је та способност већа, веће је и предузеће али и његов интерес.

Интерес сваког је, дакле, тачан показатељ организаторских способности и управо због тога, у националној организацији која захтева на хиљаде организатора, највећа власт у управном савету мора припасти ономе ко има највећи интерес. Дакле, формула парламентарног регрутовања мора бити оваква: *"Нека свако има овлаштења сразмерна појединачној организаторској моћи чији је показатељ интерес видљив у већ оствареним пословима"*. Али то није све. Систем националне администрације која би подразумевала само министре и такав Парламент сачињен од предузимача би били непотпуни и представљали би опасност за целокупну нацију. Постојао би основани страх да би, с једне стране, сувише смели предузимачи могли неразборито ангажовати капитал оних који нису више предузимачи већ рентијери, капитал поверен нацији за јавна предузећа, а с друге стране би постојала опасност да сами предузимачи затраже пораст својих профита, али не улагањем већег напора нити бољим коришћењем радника и тла, већ експлоатацијом радника односно наметањем задатака ван њихових снага, дајући им за узврат плате недовољне да те снаге и одрже. Тако би се нарушила равнотежа нације и њена снага

јер би дошло до расипања акумулиране енергије и уништења постојеће; на тај начин би резерве енергије једне нације биле знатно ослабљене. Парламент дакле треба да окупи, поред интереса предузимача и интереса рентијера и радне снаге. Са таквом једном заједницом интересима уједињених људи, краљ може да влада у интересу нације. Евидентно је да таква једна институција не би могла да определи пут пораста и напретка једне нације, за шта ће једина побуда увек остати енергија сваког њеног припадника, али не би требало ни да представља сметњу њеном правилном кретању.

38. Национално расуло - демократија

ДЕМОКРАТИЈА ВОДИ КА ПОЛИТИЧКОЈ АНАРХИЈИ

Ако ниједна организација, чак и изузетно добра, не може од слабог народа начинити снажан, супротно томе једна лоша организација може од једног енергичног народа створити слаб народ. То је случај са организацијом коју је XIX век назвао демократијом, а посебно случај републиканске демократије која краља замењује неким грађанином изабраним од стране неке врсте **парламента**.

Краљ без народа не би био ништа друго до сиромашан човек као и сви ми, који гребе земљу како би преживео, али један народ без краља није почетак баш ничега, то је анархично врење у којем појединци, и велики и мали, губе мало по мало осећај за заједнички интерес, борећи се један против другог радом, уништавајући се међусобно све до потпуног распада или поковања закону неке стране силе.

Нема горег апсурда, опаснијег за нацију до демократске доктрине: избор вођа од стране народа; то може деловати привлачно и праведно али престаје то да буде ако се размисли да се то, у животу, примењује кроз "избор способних од стране неспособних"; а како хоћемо да најмање способни изаберу најспособније? По којим законима ће ти најмање способни препознати оне најдостојније, будући да им њихов дух мање способних не дозвољава да себи предоче неку способност већу од њихове? Апсурдност једне такве доктрине је више него очигледна.

Исто тако, није ли то још једна од обмана коју су **моћници** нације измислили како би се ослободили краљеве контроле, домогли богатства, користи и привилегија **државе** и како би искоришћавали раднике. Свака демократија је увек само олигархија моћних предузетника удружених како би остварили своје појединачне интересе на рачун интереса нације, и тај **скуп интереса** се брзо дегенерише у **скуп прохтева**, жеља за јавном имовином која се може стећи најмањим напором, без много труда око организације посла, пошто се власт освоји "изборним смицалицама". Прва опасност је у овоме: **државни трезор** је ван сваке контроле; ниједан човек, ниједна група нема сталан интерес у томе да се тим трезором управља за добробит свих и он нужно постаје плен оних који се смењују на власти, који у њему уживају без да су за њега одговорни и чија је лакомост непосредно везана за употребу трезора не зарад добра нације, него зарад њиховог личног интереса.

Демократски систем је у правом смислу организовано, систематско расуло нације. Он у себи носи сопствену пропаст. Али опасно је то што његова пропаст доводи и до пропасти нације.

Шта се у ствари дешава чим демократски систем постане систем једне нације? Најпре се моћни руководиоци предузећа, пошто су предходно оборили краљевску власт, уједињују како би

подједнако искористили привилегије које себи могу приуштити сада када представљају државу. Они умањују напор који су до сада улагали у тражење послова. Уместо да пораст својих прихода траже у бољем коришћењу тла, што за њих представља највећи напор, они траже заштиту од државе, у виду новчане помоћи, принудних куповина или пак у виду заштите њихових појединачних индустрија и закона који дају предност њиховим интересима у односу на друге индустријалце - што за њих представља најмањи напор; уместо да тај успон траже у бољем коришћењу радне снаге људи које запошљавају, они га траже у смањењу плата које им дају. То је почетак расула и смањења заједничког учинка и ево како се то рушилачко дело наставља.

Тражећи увек профит за најмањи напор, сваком од тих моћника се временом дешава да помисле да су они који са њим деле државне почести сувише бројни и почињу да траже да један другог искључе из поделе. То је почетак онога што називамо "политичким борбама"; јер да би искључили једни друге, ови моћници се деле у групе, формиране на основу сличних нарави, групе које се народу представљају као оствариоцу бољих политичких организација и које су утолико више "демократске" колико њихови чланови мање имају осећај за колективни интерес. Ове групе представљају партије које се међусобно боре за освајање власти и улазе у праве ратове као некада, у време феудализма, принчеви и барони када би ауторитет краља почео да губи на снази, с том разликом што борбе партија ретко када односе животе и што се служе оружјем нације, које је везано за државу, како би се једни другима супроставили.

Али ови ратови су за нацију једнако кобни као некада феудални, јер се енергија народа удаљава од рада и усмерава ка исцрпљујућим и јаловим борбама за друштвени положај. Што у ствари чине ови моћници подељени у партије како би савладали једни друге? Они траже своје присталице, а могу их пронаћи само међу народом који су претходно заинтересовали за своја предузећа општим правом гласа, називали га "сувереним" како би га навели да прихвати њихову власт. Али како прикупљају присталице у народу? То постижу обећањем да ће народ учествовати у добити од њихове власти. Тако сву енергију државе одвраћају од рада, мамећи народ да учествује у њиховим испразним политичким борбама и уводећи у државу уместо акције - **агитацију**. Тај позив упућен народу је још само једно од лукавстава моћника јер ови добро знају да своје обећање не могу испунити без да притом не изложе опасности своје интересе; такође када се једна група домогне власти у сарадњи са народом, то задовољава само неколицину појединаца из народа које власт запошљава и даје им неке ситне користи; остали се задовољавају речима, давањем бескорисних слобода или пак новим обећањима.

Од тог тренутка, расуло се наглашава, јер енергични појединци дошли из народа који би у неком другом систему успон потражили у трговини или индустрији, крећу тим путем мањег напора какав је политика, која постаје каријера и предузетништво, и која може да задовољи све прохтеве. Узнемиреност, која креће од горе, од моћника, захвата ниже слојеве и све те енергичне људе који би своју способност проналажења и организације употребили у циљу јачања своје нације, а који ће сада све своје снаге употребити да ту исту нацију ослабе тако што се придружују партијама и шире политичке борбе на још већи део нације. Све те рушилачке обмане моћника се једног дана морају окренути против њих. Није без последица то што су њима вабили народ и прокламовали општу демократију. Доћи ће дан када ће тај народ, поласкан тиме што га називају "сувереним" заиста поверовати у своју сувереност и пожелети да то заиста оствари. Тада је читава нација изложена опасности; сви појединци очекују успон, али не сопственим радом него политичком борбом. Народ захтева да његов политички труд буде плаћен реалним користима, а не више слободом коју не може да употреби. Народ међу собом бира своје представнике, бедне појединце који, будући да немају стварних интереса у нацији и према томе су сигурни да не могу изгубити ништа што им припада, не оклевају да народу обећају те реалне користи које овај захтева. Осим тога, ови појединци који уопште нису пронашли начин да употребе своје снаге, сада у том заступању народа проналазе свој успон јер једина корист коју они виде у тој позицији представника јесте материјални успон. То је уједно и продор **гладних**

(побеснелих) паса у парламент у којем лове моћне вукове који су, пак, некада и сами уловили вука.

У том тренутку парламент престаје да постоји као место заступања остварених интереса да би постао **скуп прохтева**, а корупција, која се до тада држала нижих слојева нације, захвата сада и оне који се баве јавним пословима и представљају нацију пред иностранством. Шта се у ствари дешава када гладни пси почну да располажу једним делом власти? Сви моћници удаљени од јавних послова и одбачени у своја приватна предузећа настоје да уз помоћ тих гладних паса добију привилегије које су некада сами себи давали и због тога их корумпирају плаћајући у новцу њихову сарадњу. Тако долази до продора корупције. Потом се она одржава и проширује јер се гладни пси, који у њој откривају средство сопственог опстанка, форсирају претећи моћницима законодавним мерама које би им нашкодиле. Али оно што је још озбиљније је то што корупција дозвољава чак и странцу да дође на власт. Али не могу ли, у ствари, сви ти мршави пси користити странцу на штету нације пошто они у њој немају никакав стваран интерес и уопште нису упозорени да њихова делатност штети колективном интересу?

Дакле, и сам опстанак нације је угрожен јер странац охрабрује све оно што може да поремети њен индустријски успон и војну одбрану. И само функционисање демократских институција доприноси лакшем обављању тог посла. Једна од првих видљивих користи коју народу могу дати његови представници јесте смањење војних обавеза, умањивање ратничког напора који је постао највећи напор за појединца. А пошто представници објављују да тај напор може бити умањен без опасности, сваки "бирач" то енергично тражи. На тај начин демократе, и то све демократе, одвлаче народ ка најмањем напору што их ставља у инфериоран положај у односу на друге народе. А сам народ, преварен од стране својих демократских представника који га убеђују да ће сав приход од смањења војних обавеза послужити порасту народног опстанка, одвлачи све што помаже њихово изгласавање на тај пут најмањег напора. То је то расуло које демагози називају "силовитим демократским покретом".

ДЕМОКРАТИЈА ВОДИ КА ИНТЕЛЕКТУАЛНОЈ И МОРАЛНОЈ АНАРХИЈИ

Све у једном демократском систему доприноси расулу. И саме књижевне снаге које у једној монархији раде на томе да националне везе учине што јачим, да изражавају национално осећање и учвршћују за генерације које долазе обичаје националног духа, омогућавајући на тај начин нацији да пронађе сопствене правце у трајању - управо те снаге су погодне за распад групе. Јер зависне, какве су одувек, од власти која им омогућава живот и којој треба да се допадне, те снаге морају да следе промене националног живота и да служе онима који располажу влашћу. И док онда када служе краљевској власти, која од њих тражи израз осећања корисних за мир и рад, оне служе успону нације, - када служе моћне шефове предузећа или народне масе, оне раде на разједињавању. Јер док се краљу могу свидети тек пошто нацију повуку ка највећем напору, моћницима се могу допасти само правдајући коришћење богатства кроз задовољство, а народу представљају живот могућим уз улагање најмањег напора и уз најмању принуду.

У једној добро организованог нацији, где су сви погледи упрти у краља који заступа највећи национални интерес, писци проналазе свој успон, односно своју највећу популарност, у похвали краљу којом се благосиља његова екселенција у очима гомиле. У демократији, где ниједан глас није довољно овлашћен да говори у име националног интереса, где је свако судија са својим појединачним интересом, писци проналазе свој успон у одобравању највећег броја појединачних интереса; теже ка томе да им се допадне и претерано се одушевљавају што

највише заводи појединачни интерес; другим речима смањење напора и укидање принуда, које појединачни интерес сматра препрекама за своју енергију, су у стварности ланци којима се **звер** у **човеку** држи заробљеном.

Уметност престаје да буде приказ енергије и борби енергије да би била тек један од начина приказивања ужитка настојећи да у животу покаже само задовољство које представља као саму сврху постојања. Писци, под притиском демократије, чине демагоге својим саучесницима; нападају све што представља препреку задовољству: религиозне везе, националне везе, друштвене и породичне везе, све што је успостављено како би приморало човека да очува своју енергију је разорено њиховим интелектуалним деловањем. Несмотрен, народ их поздравља и они удвостручују своју жестину пред тим охрабрењима верујући да су постали вође, аристократија.

Они најплеменитији писци, стидећи се да подлегну том демократском улагивању, се повлаче из јавности и траже у себи самима, у својим индивидуалним сензибилитетима, начело које више не пружа онај национални сензибилитет. Племенитошћу они само наглашавају распад јер ускоро и не изражавају више ништа до своје посебности, својих фантазија и личних различитости. Анархија се тада дешава у духовима јер све литерарне снаге су тако нагнане да крену у појединачним правцима; снаге моћних, снаге оних средњих, снаге слабих као и оних искључених из јавног живота, расипају се и губе сву кохезију међу собом. Књижевност је још само хаос осећања, тежњи и противуречних идеја у којима појединац не може више да открије правац колективном напору и чија целина потхрањује скептицизам и песимизам, заустављајући тако узлет његове енергије.

ДЕМОКРАТИЈА ЈЕ САМА НЕГАЦИЈА НАЦИЈЕ

Демократска доктрина и њена примена дакле, свим средствима слабе нацију. Уосталом, демократска доктрина и мора водити ка нестајању нације јер у себи носи њену пропаст. Да би народ навели да прихвати нестајање краљевске власти, моћници су морали прокламовати догму слободе и изјавити да су све друштвене институције резултат слободног удруживања појединца, да и сам друштвени живот постоји услед "друштвеног уговора" склопљеног међу појединцима. На тај начин су припремили негацију нације. Демократска логика неизбежно мора одвести појединца, уморног од напора који му се намеће националним животом, да раскине тај уговор и да потврди своје право на то да га раскине. Демократска нација је у основи немоћна пред појединцем који хоће да се врати на стадијум **звери**, на старо, неорганизовано стање друштва када појединац није познавао други закон до сопствени, индивидуални, а за легитимни рат признавао само онај који предузима за свој рачун. И сви појединци који ништа не поседују, који не схватају да је за успон неопходно стварати и радити у миру, а који при том хоће да уживају у свим богатствима стеченим захваљујући индустрији, сви они раскидају такозвани уговор и оснажени слободом коју им признаје демократска доктрина, истичу сопствену слободу у односу на нацију и опиру се припремању сваког другог рата сем грађанског.

Тако се прва обмана моћника окреће против њих самих, а они који су својевремено давали пример непослушности краљу сада се налазе пред претњом од непослушности народа. Али, заједно са њима су угрожени како нација и мир који је остварила, тако и цивилизација.

Грађански рат, предвођен онима који се одвајају од нације, све ће то уништити. И док је међународни рат успон за цивилизацију јер остварује ширење мира и победу најбоље организоване нације, грађански рат је уништавање цивилизације јер ограничава мир на мале групе и ризикује победу оних који су организовани само за пљачку. Тако завршава демократија, после чега још има места само за напад неког са стране или пак за дугу и мучну обнову под

чврстим законом диктатора.

39. На челу нације

Измишљање демократије је најопасније од свих лудости разума XIX века. Она међутим изједа један број духова који верују да је она везана за "еволуцију народа" и да је нужност "напретка". Али управо у овоме и јесте грешка модерних времена: нема напретка у политици; постоји само прилагођавање новим условима опстанка, а друштвена организација у бити остаје иста, чвор друштвених веза стеже рука једног снажног човека, владара који, стојећи изнад свих, установљава за све исти закон послушности, мира и рада и приморава их да га поштују уз помоћ своје оружане снаге.

Али, ко може бити тај вођа, тај владар? И како се он може поставити на чело нације?

Изгледа да то мора бити најснажнији човек нације и да тај најјачи мора заузети прво место побеђујући постепено своје противнике. Али ако један такав поступак за њега и има логике, против њега су сви разлози корисности јер би он био стални узрок борбе, често насилне, а енергија појединаца би се, уместо да се сконцентрише на посао, расипала у борбама присталица.

Подједнако је погубно да владар буде изабран једногласно од стране народа јер нико са сигурношћу не може проценити вредност оних који се представљају на изборима. Међутим, још погубније је да владара изаберу достојанственици, аристократе, шефови предузећа окупљени у скупштини или парламенту јер ће они увек настојати да изаберу слабог човека, неспособног да им наметне националну послушност и којим ће се послужити како би задовољили своје појединачне интересе. Када су нације демократски организоване, управо у овом избору шефа државе од стране парламента почива једна од највећих опасности; за нацију може бити пожељно да прошири демократски систем на избор владара или председника јер ће народ, тражећи заштиту од јарма који трпи, имати интерес да шефом именује енергичног човека, способног да моћницима наметне један закон. На тај начин нација може пронаћи свог најснажнијег вођу, најмоћнијег од свих моћника. Али то је само заштита од зла али не и сигурно добро, јер тако установљена врховна власт је још увек сувише нестабилна, још увек претерано зависи од превртљивости народа који ће, после срећно окончаног рата пожелети да власт преда ратнику победнику; та спознаја може раздражити амбиције које ће пожелети да се остваре и тако унети пометњу у народ. Један такав систем излаже опасности континуитет националне активности. Осим тога, ако и гарантује заштиту од самовоље великих, не гарантује добро руковођење националним интересом. Јер снажан човек проглашен за вођу, свестан привремености своје владавине, будући да свој интерес не везује за интерес нације и уколико тај недостатак интереса не надокнади талентом, може да буде изложен искушењу да свој пролазак кроз власт посматра као једноставан начин да се обогати злоупотребом своје снаге.

Све у свему, сваки политички систем који на чело нације поставља **пословођу** је од самог почетка лош. Неопходно је да лични интерес вође буде уско везан за интерес нације; вођа треба да је **власник** нације, или бар власник њеног деловања. У овоме је највећа гаранција националног просперитета; јер у недостатку талента и снаге, интерес власника ће увек чврсто везаним држати чвор друштвених веза и знаће да открије човека енергичног и способног који ће најбоље управљати националном својином; али није довољно да он буде власник само за живота; потребно је да он то буде заувек, односно, у својој породици како би била могућа гаранција доброг управљања јер би он, сигуран да власништво оставља свом детету о томе

бринуо у највећој мери.

Али чему власник дугује то право на власништво, односно власт? Као и сваки други власник, на томе може да захвали само своме оцу који је, пак, и сам то добио од својих предака, који су били оснивачи нације. Тако се види да ово право на власништво уопште није лажно нити конвенционално јер потиче још од оснивања нације. Свака творевина припада свом творцу. Нација дакле, мора припадати свом оснивачу и његовим наследницима, чак и са становишта заједничког права које регулише наше индивидуалне поседе, право о власништву наследника траје колико и посед, односно док нација не буде уништена освајањем.

Због тога, с обзиром да је нацији, како би остварила највећи просперитет, неопходно да на челу има човека чије је она власништво, тај човек, тај власник - краљ, мора бити наследник оснивача, онога кога називамо законитим краљем.

40. Шта чини снагу нације

Чињеница је да што су појединци који чине нацију снажнији, енергичнији, раднији и богатији и сама нација је моћнија. Тако је највећа снага нације повезана са највећом снагом сваког појединца. Али како се та највећа снага појединца може остварити?

Неопходно је да неко бди над извором те највеће снаге, односно енергије, за сво оно време колико појединац није у стању да пронађе начине да је примени и усмери, и да тај чувар уложи сав свој напор у очување те енергије како би је појединац пронашао потпуно и у добром стању у тренутку када буде могао њоме да се служи.

Ко може бити најбољи чувар, надзорник енергије појединца, односно најбољи управитељ његовог моралног живота, најбољи васпитач? То може бити само онај ко има највећи интерес у томе да појединац буде снажан, онај ко према њему гаји највећу љубав и ко најбоље познаје његове урођене способности па према томе и начин да утиче на њих. Али ко је тај ко у томе има највећи интерес, ко га највише и најбоље познаје, ако не његови родитељи?

Они заправо имају највећи интерес, јер што је појединац јачи, односно способнији да се обогати, они ће имати већу сигурност за старе дане, било да директно примају помоћ од њега, било индиректно кроз највећу вредност коју ће он дати нацији, а према томе и њиховим приходима када буде учествовао у стваралачком животу; - највећу љубав јер по закону природе родитељи воле своју децу; - најбоље га познају јер је сличан њима и они инстинктивно познају, захваљујући познавању себе самих. његове потезе.

Тако су родитељи природни васпитачи појединца, најбољи чувар његове енергије јер их је природа за то унапред одредила и припремила, а породица. коју стварају два бића својом љубављу према потомству, снажна захваљујући снази оца који приморава дете да остане на правом путу и нежности мајке која га на том путу задржава својим миловањима, најбоље је средство којим се појединцу обезбеђује највећи развој и припрема да оствари своју највећу снагу. Снага појединца је дакле уско везана за снагу породице јер је јасно да што је породица снажнија и сложнија веће су гаранције за добро васпитање и очување енергије појединца.

Али како породица може осигурати употребу своје снаге у васпитању појединца које од ње захтева дуге године напора? Потребно је да остане сложна за сво време свог постојања, како би обе њене снаге које доприносе васпитању појединца, снага оца и нежност мајке, сарађивале на истом делу и биле заинтересоване за исход у којем ће заједно уживати. Потребно је, дакле, да та два бића као оснивачи породице и неопходни васпитачи појединца, буду сложни у току читавог свог живота; потребно је да њихова заједница буде нераздвојива.

У тој нераздвојивости брака појединац проналази заштиту своје снаге. Шта се у ствари дешава уколико се та заједница раскине? Или један или други супружник (понекад и обоје) везује свој живот за неког странца, стварајући себи на тај начин интересе другачије од оних које је имао у првој заједници, а према томе и одвојене од оних које представља дете рођено у тој заједници, и тако се дешава да постаје незаинтеосован за подизање детета чији, макар и највећи, приход у будућности неће значити ништа у његовом животу. Тако он више не брине о томе да детету обезбеди остваривање његове највеће снаге развоја, и одрастање појединца се налази изложено опасности, а понекад чак губи и сваку заштиту и гаранцију.

Неопходно је, дакле, у интересу појединца, а према томе и у интересу нације, да породица буде нараздвојива. Али како ће се то моћи обезбедити? Да ли је довољно да чланови једне породице познају њене обавезе и потребе? Да ли то што добро познају своје интересе гарантује да ће сигурно поштовати нераздвојивост заједнице и гарантовати најбоље васпитање и образовање детета?

Било би непромишљено ослонити се на то познавање закона породице и на ту свест о интересима јер би породица ризиковала да буде уништена у том сталном сукобу **садашњег** и **будућег** интереса који је у ствари закон породице у овој "нетакнутој чистој, јакој и лепој садашњици" у којој појединац живи? - жртвовање задовољства, радости и среће родитеља за дете. Чиме се та жртва надокнађује? **Будућим**, веома далеким интересом који родитељи имају у томе што ће их добро одгојено дете обезбедити под старе дане. Но, који је **садашњи** интерес појединца као што су отац и мајка? Не жртвовати се уопште, уживати у свим задовољствима, у свим радостима, у свој срећи коју им нуди лепа садашњица. А којег су сада интереса најсвеснији и који то интерес највише желе? Није ли то тај садашњи, то непосредно задовољство, које додирују пружајући руку, а не онај будући интерес, та радост сумрака живота, за чије уживање немају гаранцију и којег их смрт може лишити?

Жестоко привучени тим садашњим интересом, тим непосредним задовољством које их опија својим мирисима и својом разорном мелодијом, родитељи, та слаба створења, су сувише изложени, уколико су препуштени себи самима и свести о само својим, личним интересима, опасности да подлегну и прихвате заводљиву пролазну срећу и ти залуђеници, да не би чули глас појединца - детета које им тражи надзор над својом снагом, узвикују своје право на срећу, право да уживају у лепој садашњости и тако се удаљавају од огњишта.

Која сила их на том огњишту може задржати и наметнути им, у њиховом интересу, одбијање пролазне среће, жртвовање садашњег интереса? Овде су и краљ, и **држава** и оружане снаге националне правде потпуно немоћни. Не ради се само о томе да се код човека постигне да бди над својим дететом него и да то чини са љубављу, а ниједан мач и никаква сила правде не могу човеку наметнути љубав. Свака спољна принуда над човеком у корист његовог детета би довела до удаљавања од тог детета које му је проузроковало понижење.

Потребно је да појединац постепено прихвати дисциплину огњишта којем се покорав, да инстинктивно осети да је његова жртва повезана са дубоким променама универзума, и да се принуда оствари у његовој души, али не да је изврши неко њему сличан, неко ко говори гласом човека у име свог људског разума, него онај ко не заступа никакав појединачни људски интерес и ко говори у име универзалног реда, у име неспознатљивог **господара универзума**, у име Бога, и који награђује божанским благословом његову очинску љубав.

Снага породице, дакле, почива у поверењу у тај свеопшти ред, односно у вери, а човек који делује са вером, човек кога је образовала Црква како би људе одржао на моралним стазама сопственог **очувања**. Али, будући да је очување вере осигурано свештеничком делатношћу, следи да је снага породичних веза везана за моћ те делатности, а према томе и за највећу моћ институције која ту делатност организује и усмерава, а то је Црква.

Тако се судбина нације, везана за судбину појединца чији је пак живот везан за опстанак породице, налази зависном од моћи Цркве, пошто је њена највећа снага, односно највиши успон

њених појединаца, осигурана највећом вером у породицу коју чува Црква.

41. Шта чини снагу појединца. Нема спаса без вере

Ван вере, нема уопште спаса за појединца, и ако уопште не пронађе веру или одустане, пропашће у тами у којој ће дух **разарања**, кога је народ назвао **сатана**, уништити његову енергију.

Живот тражи храну за себе, али појединац који тај живот живи тражи одговор на то због чега мора да пати како би га одржао; појединац тражи разлог животу. Долази тренутак у којем сваки појединац себи постави питање пуно зебње: *"Због чега живети?"* Тако се он пита и то питање поставља свом духу којег сматра пуним знања о свету и за који верује да има одговоре на сва питања. Али дух је затечен без одговора на то суштинско питање и једино што зна јесте да понавља: *"Ево како се живи, како појединац напредује и расте, кроз напор и муку, истрајност у напору и прихватању бола"*.

Човек захтева један други одговор: *"Ја питам због чега је потребно да живим јер ја сам сит напора, умора и вечитог започињања изнова. За шта су ми битни сва та механика и физика живота, сва та правила која чувају живот? Шта ме брига за вољу врсте па чак и за вољу живота ако ја уопште немам жељу да живим и ако не могу из срца одагнати зебњу? Чему тај непрестани напор који ми намеће бол, ако све то нема сврху? Чему коначно живот? Дај ми, дакле, бар један разлог да живим!"*

А дух, у својој искрености, каже: *"Не знам"*, јер је његово знање засновано само на познавању видљивог света, на познавању облика, а не суштинских, које су скривене од очију људи у оном **непознатљивом** одакле долази и сам живот.

Тако је знање немоћно да човека приволи на живот пошто му не може пружити разлог за исти, разлог без којег његово деловање више нема смисао, без којег више неће улагати напор у успон, жртвовати свој садашњи интерес, своје непосредно задовољство, жеље још само за уживањем или за смрћу. Тако знање мора доћи и поклонити се пред вером за коју се веровало да може да је замени, јер мора доћи до овог закључка: човек не може живети без разлога за живот, односно без сигурности у то да његови напори нису узалудни, што ће рећи да не може живети без Вере.

Али шта је вера, у којој човек проналази разлог за живот?

Вера је смисао живота који долази од оног **невидљивог** што је у нама, од **непознатљивог** чији вид испољавања представља свако од нас, од вечног у којем се хране корени нашег бића; то је осећај да смо повезани са универзумом, да имамо исти циљ који је одредио Тај којег не познајемо.

Вера нам долази од **невидљивог**, јер одговор који човек тражи од науке - а не добија га, **тражи у себи самом, у мрачној свести о свим непознатим деловима од којих је сачињен** и које покреће вечна сила. И од оног најдубљег ритма свог непознатљивог живота уздиже до свог духа свест о ритму универзума, о кретању невидљиве силе која му командује и усмерава га, односно свест о Божијој вољи. Тада долази вера и када се човек, у којем се она рађа, поново запита: Зашто живети?, један неразговорни глас у њему самом одговара: *"Бог то зна, Бог то хоће!"* Тада га покреће невидљива сила, уклања његов умор и очај и поново га уздиже, међу ствари видљивог света, пуног снаге и љубави за свој задатак.

"Бог то хоће!", а не *"ти мораш"* и *"ја хоћу"*.

"Ти мораш" и *"ја хоћу"* нису довољни да нам дају снаге за живот; *"ти мораш"* чак и ако

уопште није маска за "ја хоћу" неког другог појединца, није одговор на питање: "Зашто **морам** да живим?" "Ја хоћу" је већ нешто боље: "Али зашто да остварим своју жељу да живим?" пита дух који стално пориче. "Ти **мораш**" и "ја хоћу" не могу нам дати вољу за живот јер не пружају никакву тачку ослоњања нашој енергији у универзуму. Али "Бог то хоће" нас спаја са Бесконачним и саставља везе којима нам са **невидљивог** извора може доћи вечна енергија.

Тако вера представља саму снагу појединца, јер нам даје неоспоран разлог за живот и између вечног извора и човека успоставља проток енергије која му враћа снагу у тренуцима умора. А ван вере постоје само скептична трајања разума, сумња у дух и незнање, нерад и ненадокнадиви губитак енергије.

42. Очување вере: Црква

Може ли појединац очувати своју веру и може ли се из властитих побуда придржавати њених упутстава, закона живота, свих правила која нас штите од расула?

Авај! Сувише смо милостиви према кршењу закона, у својим малодушностима наспрам вере, односно према сопственим грешкама, а **звер која почива у нама**, слаба звер, лења и лукава, зна да сакрије наше грешке пред нашим сопственим очима и да их прикрије под лажним обликом снаге, па чак и вере.

Ми смо строги само према туђим грешкама, и зато свако од нас задржава своју равнотежу само под надзором другог, чије га мишљење приморава да поштује заповести вере.

Али када би се очување вере обезбеђивало систематски, принудом јавног мишљења, постојале би две опасности: првенствено би недостајала гаранција и заштита (јер то мишљење и само може понекад бити изопачено), а с друге стране би дошло до развоја погрешних осећања која би изложила опасности ту равнотежу коју треба остварити. У ствари, строги смо само према туђим грешкама зато што смо љубоморни: ми не волимо да се други одмара и тражи задовољство док ми радимо и улажемо напор, и тако принуда коју можемо спровести над другим уопште не потиче од наше вере, него од наше потребе за задовољством, од наше љубоморе и зависти.

Шта би се десило да се ослонимо на јавно мишљење како би одржали веру и њен закон? Љубомора и завист би продрли у човеково срце и он би више размишљао о томе да надзире другог но себе самог, запостављајући тако своје суштинске обавезе; пут расула би био отворен, јер би човек који хоће да се ослободи рекао другима: "Ви подржавате принуде јер сте љубоморни и завидни, а не зато што сте верници и марљиви", и тако би одвојио од вере оне чија је душа племенита, оне које заиста верују, и који не би прихватиле да буду међу завидницима и злобницима

Неопходно је да неко бди над нашом вером, да је одржава у нашем срцу, а нас на путу сопственог очувања, сопственог спаса. Али ко ће бити тај чувар, ако то не може бити неко од наших ближњих?

То ипак мора бити неко сличан нама, али онај ко поседује највећу веру, несаломиву, онај чија природа води ка оданости, жртвовању своје личне службе Божијој служби; онај ко свој лични успон види у ширењу вере, ко пристаје да своју, чисто људску вредност, умањи зарад пораста божанске, ко пристаје да говори у име, не своје воље, него воље Бога, и ко свој интерес не види у личном тријумфу него у тријумфу вере. То је онај човек кога управо и називамо Божијим човеком, свештеник који заједно са својим ближњима формира главну Цркву.

Једино Црква у нама може одржати веру, уздижући наша осећања, будући и развијајући у

нама најбоља од њих јер, будући да је њен опстанак везан за постојање вере, она улаже све своје снаге да је у нашим срцима одржи, а будући да ми слободно прихватимо њен ауторитет она нас може навести да је прихватимо само онолико колико сама уради на томе да је заволимо, да задржимо у себи љубав према Богу у чије име она и обавља свој задатак.

Пошто нас разум доводи до тога да прихватимо нужност вере и нужност свештеника као њеног чувара, он сам нам казује да се, ако желимо да живимо и остваримо свој живот у правом смислу, морамо покорити ауторитету Цркве, ван које постоје само опасности за нашу веру, а према томе и за нашу енергију. Изнад свих нас појединачно, изнад заједнице појединаца, изнад нације, изнад појединца који је одговоран за читаву нацију, изнад роба и изнад краља, између Бога и човека, мора дакле да буде Црква, како би сви били принуђени да се придржавају божанског закона живота, да нико, било моћник или краљ, не би запоставио свој задатак оца и вође народа, одустао од напора и препустио се задовољству речима: *"После мене - потоп"*, да не би изложио опасности нити свој, нити живот неког другог и да би постигао свој највећи успон уз помоћ највеће љубави према Богу.

43. Вера изнад разума и науке

"Морам ли, дакле, препустити свој разум Божијем човеку"? - пита појединац. Али нису ли црква и тај човек непријатељи науке?

Не треба да напустиш свој разум већ да га подчиниш вери, и не реци да је Црква непријатељ науке; она само жели да те заштити од лутања једне науке која ће увек моћи да сагледа само један аспект универзума и никада неће открити његов дубоки и скривени смисао.

Што се тиче твог разума, сети се да ти он никада неће дати суштину, односно повод и разлог за живот и делање, а потом размисли колико је подложен закону промене; твој разум са четрдесет година није исти као када ти је било двадесет; разум смиреног човека није онај исти као када је заљубљен и како хоћеш да те твој тако променљив разум не довуче у лутања; то се може постићи само ако га, заједно са читавим својим бићем, подчиниш дисциплини вере? Ето зашто твоја вера, а према томе и Црква, мора бити изнад твог разума.

Што се тиче твоје науке, сети се да ти ни она, као резултат твог разума, такође не може дати суштину и смисао постојања.

За тебе постоје две науке: једна је у потрази за храном твог бића и целокупна њена хемија, физика и механика немају други циљ но да те нахране, обуку и заштите. Буди сигуран у судбину те науке. Вера није њен непријатељ као ни Црква која те може само охрабрити да истрајеш у својим проучавањима. Друга јер, пак, у потрази за храном твоје суштине и путем ње ти настојиш да упознаш самог себе и енигме универзума. Клони се те науке, као што ти саветује твоја вера и наређује Црква, јер је та наука проклета и доноси само горчину и гађење онеме ко проба њене плодове. Она уопште не открива снагу која те покреће и у свету види само облике који се мењају, бића која се међусобно прождиру и пате без разлога и циља. А човек који њоме влада престаје да на небу учача божанску светлост која треба да га води. Али ипак ако "наука удаљава човека од Бога, велико познавање исте га ипак њему враћа". Међутим, чињеница је да је пуно оних који познају тек мало од науке, а веома их је мало који је познају у великој мери. Због тога вера треба да је изнад те науке како се човек, који се у њу упушта, не би у њој и изгубио и како би га Божији глас у сваком тренутку могао вратити стварном животу; то је потребно и због тога да Црква може да заустави све људе који нису способни за нешто више но што је површно познавање науке и који би стога у њој пронашли само своју пропаст.

44. Судбина Цркве

Пошто је био кукавица, неспособан за напор и веру, човек је морао поднети ропство сили. Зато што, с обзиром на мало вере, није могао, с Божијом љубављу, да прихвати дисциплину живота и зато што није хтео да својевољно призна и прихвати ауторитет Божијег човека који је установио и одржао ред мира, он мора да трпи то што се његови господари реда откривају ратом и што му намећу радни напор,

Зато што, будући да има мало вере, није прихватио, са љубављу према Богу, закон општег мира којим је Црква учинила свет и над којим је бдио његов вођа, сада мора да трпи то што се највећи мир остварује силом и ратним патњама. У свету постоје две снаге реда: сила и Вера чији су знаци мач и крст. Крст је тај који ће тријумфовати. Али човек, пун сујете, није се сагнуо пред оним што носи крст: зато мора погнути главу пред мачем, поднети то што се њиме остварује општи мир и у жалости чекати да дође владавина крста.

Међутим, чак и у тој владавини мача, није једино снага довољна да би се успоставио мир зато што, док подноси закон мача, човек се осећа пониженим у својој вери, схвата да није знао да употреби слободу коју му је дао Бог као ни да јој одреди пут и стога пати што је осуђен на напор на који се није одлучио из сопствених побуда. Тај напор понижава човека и постаје његов унутрашњи непријатељ, а мир због тога постаје нестабилан и изложен опасности да буде уништен од стране потчињеног човека који настоји да своју веру ослободи понижења. Тада реагује Црква како би угроженом миру дала највећу снагу, говорећи човеку: *"Онај ко одржава мир је слуга Божији и твоја вера Га може препознати"* и **проглашава** најбољег од свих људи, најјачег у нацији, најспособнијег да одржи мир. Тако дело створено мачем постаје трајно када му човек слободно придружи потврду своје вере.

Али ако сила са ослонцем у вери и може одржати човека у миру, она од њега не може постићи највећи напор и најстроже удаљавање од задовољства у којем пропада његова енергија. Јер, будући да имамо мало вере, сви ми, бедни људи, краљеви и слуге, препуштамо се лењости и уживању онда када нам не прети никаква опасност, и под изговором да смо мудри, да смањујемо свој труд, да живимо од онога што смо већ постигли и не тежимо више ка успону који наша лењост назива амбицијом и лудошћу таштине. Тако допуштамо нашој енергији да ослаби јер се она одржава једино снажним напором у циљу напретка.

У нашем свету XX века, организованом у виду нација, још увек претња од страних нација одржава енергију активном, обавезује наше краљеве да уложи највећи напор у управљање, а нас саме обавезује на највећи производни напор како би се **држави**, без губитака, обезбедило богатство које од ње захтева наоружавање нације. Да се не бисмо морали одрећи богатства које смо стекли, стварамо нова, увећавамо наша средства, средства цивилизације, резерве против непријатељског окружења, како бисмо увек били у стању да се одбранимо и трајемо. Тако се развијамо и напредујемо, а наша најсигурнија заштита је изгледа још увек страх од рата. Али када општи рат буде остварио општи мир и када мир буде успостављен над свим људима нашег света, где ће за нас почивати страх који ће нас приморати да истрајемо на путу напретка и који ће нас одржати "на путу прогреса" и спречити нас да пропаднемо у лењост и поквареност? У чему ће бити тај страх који више неће бити само заштити нације него и наш сопствени спас? Сила ће постати немоћна да победи лењост и настави да човека вуче ка највећим висинама. Када владар света буде затражио успон од својих поданика, ови ће одговорити: *"Зашто да се замарамо стварајући више но што нам је потребно? Због чега нагомилавати још веће*

богатство када су нас довели до победе. Али зашто бисмо га дали теби, једином владару којем не прети ниједан други? Према каквој победи ти хоћеш да нас поведеш? Сада нас нико неугрожава и можемо чувати наше богатство како бисмо у њему уживали јер је дошло време да се човек одмори".

Тако бисмо почели да се смањујемо јер би та богатства, која данас користимо за наоружање, мало по мало престали да стварамо и прво бисмо умањили свој напор, свој радни напор, а богатство које данас користимо како бисмо сачували личну снагу и увек били спремни на највећи радни и ратни напор, то богатство бисмо потрошили на задовољства, односно на оно што уништава равнотежу нашег живота и неосетно нас води ка **звери** неспособној за напор.

Дакле, коначно формираном човечанству била би отворена два пута: или би дошло до правог расула, односно слабљења врсте и њене брзе смрти услед болести којима људски организам више не би могао да пружи довољан отпор, или би дошло до политичког расула, односно прекида општег мира, поделе човечанства на нове непријатељске групе под вођством упорних појединаца. И читаво дело би требало почети из почетка.

Једина сила коју ћемо тада моћи да прихватимо и признамо ће бити она која ће нам осигурати победу **човека** над **звери**, победу духа живота над духом распада. Та сила, која ће се моћи остварити само на основу наше вере, биће свештеничка моћ, владавина Цркве под знаком **крста**. У ствари једино ће Црква која одржава живим у нама тај осећај за живот (Бог то хоће, из којег и црпимо своју храброст) моћи да нас задржи на путу нашег спаса, да нас спречи да се одамо уживању и препустимо одмору претерујући у трошењу богатства створеног нашим напором; једино ће она, као оружје вере, моћи да нас повуче да богатства које данас трошимо на оружје и за рат производимо и да их увећавамо, односно да истрајемо у нашем напору, настављајући да трагамо за новим ресурсима да одржимо активном своју енергију, како бисмо осигурали себи сталну победу над духом разарања. И, према томе, она ће нас једина одржати на ономе што називамо "пут прогреса".

Али **која** Црква ће бити способна да оствари тај нови ред? Очигледно она најбоља. Но која је то најбоља Црква?

Постоје црквене организације као чисто људске организације. Најбоља је она која своје чланове најбоље прилагођава њиховом послу и даје њиховој активности најјачи подстицај, најстрожу дисциплину и најјаче јединство.

Али како свештеник може бити савршено прилагођен својој служби, он који мора да очува веру потпуним предавањем Богу? То постиже највећим могућим удаљавањем од личног интереса, жртвовањем све своје љубави према појединцу у корист љубави према Богу, а према томе и љубави према свим људима без разлике; сједињавањем онога што му остаје од личних интереса, бригом за његов живот, црквена организација му обезбеђује опстанак. Дакле целибатом и тесном материјалном зависношћу од материјалне организације Цркве, свештенику је могуће да се најбоље прилагоди својој функцији. Најјача дисциплина и најснажније јединство деловања се може обезбедити једино потпуним покоравањем свештеника старешини његове Цркве, како би постојало само једно тумачење закона, само једна доктрина деловања и како у Цркву не би продрла чак ни борба индивидуалних жеља, како се људи, одгајани у вери, не би излагали међусобној борби због различитих тумачења и како би, распознајући се по истим обележјима, остварили највеће јединство и братство.

Која је то Црква остварила ту најбољу организацију? То већ сви знају, и сви они који читају ове странице су је у свом духу већ препознали и шапћу њено име: Католичка црква, апостолска и римска.

И овде се наше дело разума завршава и постиже свој циљ: покоравање вери и Цркви јер се у њима налази заштита онога што смо, у заслепљености свог полу - разума, некада тражили ван хришћанске вере и ван послушности Цркви: највећег успона човека. Управо највећи ум, највеће знање данас понавља речи које је изговарало наше незнање:

"*Ја верујем нашој светој мајци Цркви ван које за мене нема спаса*". Сагни се, стога, лажна таштино појединца; спусти се бесмислена уображености разума, јер нема ни разума ни мудрости у слободи **звери** куда нас ви водите. За нас уопште нема спаса ван љубави према Богу и страха од њега, ван Црквеног закона који у нама одржава живом љубав према Богу.

У полумраку, где још увек мичу људи опијени лудилом мучења, назиремо изнад нас, у светлости неба, судбину Цркве. Крст се подиже и сија својом вечном светлошћу тако високо да га руке помамних људи више не могу дохватити.

Јер Црква, пошто је од свог почетка остварила у духовном смислу оно што ми са муком остварујемо у смислу чињеница, одржава изнад нас наш сопствени идеал и њена судбина је да нас поведе ка његовом остварењу и да нас одржи у миру све до дана када ће тај идеал бити остварен, када ће земља бити једном за свагда очишћена од Каиновог злочина и када ће људи, коначно ослобођени ропства људској сили и потчињени једино оној Божанској, препознати један другог у поштовању једног истог закона и у снази једне исте љубави.

Господ наш Исус Христос

Човек је и пре но што ће наш Господ¹⁰ доћи да га спаси, познавао Бога и његов разлог за живот; али није познавао Божију вољу, односно божански закон живота, његов начин живота. Живео је на стадијуму варварства, понекад обожавао лажне богове које је измислила његова жеља за уживањем, тражио у животу непосредну срећу, задовољство и, сретајући је на сваком кораку са болом а не знајући да је то брана која зауставља губитак енергије, проклињао Бога који је у свет увео бол. Његов дух се тада испуњава лошим мислима, а његово срце мржњом. И није познавао небески свод, односно равнотежу у свом животу.

Човечанство је чинила гомила помамних људи, међу којима су се уздизали моћни, енергични ствараоци реда који су заборављали, од када би запосели власт, дисциплину која им је помогла да ту власт освоје и у њој видели само прилику за уживање; ускоро су пропадали услед покварености свог живота, немоћни да заснују трајни мир.

Том свету, немоћном да створи ред без којег човеку нема спаса, неспособном да у свом срцу дешифрује закон који је ту записан, управо њему је наш Господ дошао да донесе откровење вечног закона, без којег не може бити праве цивилизације, и да за човека на земљи постави камен Цркве као чувара вере и закона. Са Њим, човечанство коначно излази из варварства и стиче свест о неопходности цивилизације. Оно схвата да циљ није трагање за задовољством него остварење равнотеже која штити његову моћ уздизања, односно његову енергију, његову **душу**; и да му је, како би остварио ту равнотежу, истрајао у уздизању, освојио Царство небеско, потребно да одлучно прихвати напор који замара, и бол.

У том закону који штити човекову енергију и присилу на уздизање и неприхватање уништавања средствима ужитка, у том закону у којем човекова жестина у почетку види само негацију живота је, дакле, садржана истина највише афирмације живота јер је тај закон највећа творевина за очување наше енергије и он је тај који нам даје оно што узалуд тражимо у задовољству – **срећу**, односно равнотежу нашег унутрашњег живота коју нам помаже да достигнемо прихватањем свеопште нужности коју чини бол, и нужности наше цивилизације коју чини напор.

Због тога су се, пред том савршеном свешћу о свету и прихватајући нагло ту вечну светлост, тај унутрашњи мир, људи поклонили пред **нашим Господом** и рекли му: "*Ти си заиста Божији син*", јер им је њихова вера открила да је закон који је Христос донео у ствари откриће

смисла живота, ритма универзума и Божије воље.

Зато су **нашег Господа** назвали **Спаситељ**, јер су схватили да је он дошао да спасе човекову душу, оно што је човек примио од Бога и што одржава његово тело у животу.

Шта је у ствари та вечна душа ако не наша тајна и вечна енергија, која чини наше тело живим телом, а не хаотичном гомилом материје? И одакле нам долази та енергија ако не из непознатљивог извора, ако не од Бога?

А можда су Га са више жара и признавања назвали **Ослободилац** јер је заиста дошао да их избави, да их ослободи понижавајућег ропства сили, не да их препусти **звери**, него да их покрене, присили да се уздигну, али не страхом од корбача којим удара **звер**, него вером која уздиже творевину до самог срца њеног творца и одржава је на путу успона уз помоћ љубави према Богу. Тако им он каже: *"Никога не називајте вођом и господарем, јер постоји само један вођа и Господар, а то је Ваш Отац Небески"*. И због тога крст остаје изнад њих као знак њиховог ослобођења, знак љубави којом појединац може остварити свој највећи животни напор, знак којим ће савладати **звер**, а да га на то није принудио његов ближњи!

Уздигни се, дакле, човече, ево твог спаса, твог достојанства, твоје слободе и победе. Али имај на уму у свом уздизању да је онај који те искушава увек близу тебе и да је он тај који те понекад узме за руку да те подигне што више да би те потом пустио да паднеш што ниже. **Наш Господ** је дошао да те чува управо од тог пада и наредио да свако остане у срцу сиромаша и једноставан као дете. Закон је исти за све, и за јаког и за слабог, богатог и сиромашног, јер су обојица у ствари слаби пред оним ко их искушава. Али овај је ипак ближи оном снажном него слабом. И снажан сваку победу плаћа искушењем. Тај што га искушава је **сатана**, он је дух распадања и непријатељ уздизања: због тога хоће да се послужи твојим успоном како би те довео до неповратног пада. Сети се шта је **наш Господ** рекао за победника: *"Лакше ће камила проћи кроз иглене уши, но што ће богат човек ући у царство небеско"*.

Тако му је означио пут и указао у чему је опасност од искушења. Јер са сваком победом расту и опасности. Онај ко нас искушава нуди богатом човеку своје сопствено богатство како би га навео да у њему ужива, да заборави закон напора и удаљи се од царства небеског; он је немоћнији пред сиромашом којег његово сиромаштво одржава при закону напора и бола, који прихвата своју судбину са потпуном покорношћу и размишља само о томе да ради и оствари највећи напор. Тако богаташ губи своју душу и енергију, а сиромаш је одржава живом и спремном да послужи Богу. Нека једино твоја рука познаје плодове твог успона јер ако они продру у твоје срце биће то као да гомилаш камење пред вратима Краљевства Божијег. Остани слуга Христов и остани сиромаш у свом срцу као што је он наредио јер свако богатство које продре у твоје срце те води ка задовољству, ка лењости **звери** и забору закона Божијег и његовог Сина. А онај ко више не верује у Сина *"уопште више неће видети живот"*, *"Божији бес ће се задржати на њему и он ће се вратити у хаос"*.

Господе, Ти¹¹ си Син Бога. Долазим к Теби, са свим својим разумом и знањем као скромном жртвом, из мрака у којем сам тражио траг Твојих корака. Стављам своју снагу у Твоје руке, јер ми она долази од Твога¹² Оца и знам да за њу нема спаса ван Твога закона и Твоје љубави.

Господе, веровао сам да си Ти дошао због људи неког другог доба и да си већ напустио наш свет. Знам да си још увек ту међу нама. Човек се у јутарњем светлу диже са надом у живот, "опасује се сам и одлази тамо где сам жели да иде"; али када дође вече или се дан од мука смрачи као ноћ, "он шири руке", гледа у небо уморан и очајан. Тада му прилазиш Ти испружених руку и, са својом благошћу и љубављу, кажеш му: *"Веруј и надај се! И ради. Јер то је воља Мог Оца. А ти знаш да те Мој Отац и ја волимо"*. Тако Отац говори својој деци. И човек осећа како се поново рађају његова снага и храброст, враћа се својој кући, поред жене и деце, са миром и надом у срцу.

Господе, живим у веку у којем се заборавља Твоје име, али нашао сам Те тражећи оно

што траже моја браћа.

Јер слобода постоји само у Теби будући да си рекао да слободно приђемо Божијем закону и слободно прихватимо ауторитет и дисциплину Твоје Цркве која међу нама бира најдостојније, док у свету без Твога Закона постоји само потчињеност слабог снажном и принуда путем силе.

Само у Теби постоји једнакост, јер су у Твојим очима људи слични и Ти им свима наређујеш у име Твога Оца, да обављају свој задатак, да дају оно што могу дати, и мериш њихов напор и њихову веру сразмерно ономе што су примили од Бога; само у Теби постоји братство јер си Ти људима у име Твога Оца наредио да воле једни друге и да се сви који Те следе уједине у својој љубави према Теби и воле своје ближње у Твојем срцу, док су у свету без Твога Закона људи као вукови једни за друге.

Господе, онај ко Те је пронашао пише: "Радост, радост, плачи од радости", јер нам Ти дајеш равнотежу, мир, светлост и љубав. Ти нас ослобађаш вековног ропства. Снажан и слаб се срећу пред Твојим стопалима и када се открију, означени Твојом крвљу, они познају један другог не више као непријатељи, не као Господар и роб, него као двоје људи преко потребни једно другом, а обојица слаби пред Тобом и обојица слуге Божије.

Ave, Cgih, spes unica
(Добро дошао, крсте, једина надо)

1 Поглавље VI "Цезар или онај који редом ствара неред", које сведочи о мојој бризи за ред (а не за тријумф по сваку цену) је додато нешто пре штампања дела.

2 Морам да додам да за схватање економије савременог света пуно дугујем господину Жорж Сорелу, који је познат као писац социјалиста, али писац изузетне вредности о чијем делу сложено ћуте званични социјалисти.

3 Господин Пол Бурже.

4 Овај дарвинизам, интерпретиран од стране антиклерикалних присталица, је послужио као потпора анархистичкој и социјалистичкој филозофији. Налазимо га и у духу драјфусоваца. На почетку немира због афере Драјфус 1898. године, у једном кругу основаном "у циљу одбране истине и правде", један социјалиста, господин Ежен Фурније завршио је једно своје излагање објавом новине која је управо била откривена на Јави, о питекантропусу који повезује ланац мајмуна са ланцем развоја човека. Аудиторијум је ову новину прихватио, рекао бих, са скоро религиозним одушевљењем. У овоме су ти антихристи видели потврду свог веровања у еволуцију бића ка "светлој будућности истине и правде".

5 "Морска вода, органско окружење" (Париз, 1904. године). Наћи ћемо једно савршено излагање господине Кинтона у једној студији Жана Вебера "Биолошке теорије Рене Кинтона", издатој у "Ревизији **метафизке** и **морала**". број из јануара 1905. године.

6 Запажамо да нам Кинтона пружа средства да установимо науке и уметности које се односе на човека. - Циљ сваке органске активности јесте одржавање првобитних услова који су јасно детерминисани, а пошто тај циљ може бити остварен само путем очувања моћне ћелијске (тј. станичне, првобитне) енергије, основа политике, наука о усмеравању енергије, основа економије, наука о индустријској употреби енергије, основа уметности, наука о представљању крајњег тријумфа енергије. Имајући у виду ове елементе, задатак социолога је само да потражи којим средствима принуде закони ових наука и правила уметности могу бити примењени.

7 Речи господина Кинтона

8 Овде се не говори о социјалисти који се таквим представља (изборник), него о правом, милитантном социјалисти, оном што ствара доктрине и заводи народ (политичар).

9 (Mat. 19, 24)

1 0 Напомена – у оригиналу увек стоји: *Господару*

1 1 Напомена – у оригиналу свуда стоји: *Ви*

1 2 Напомена – у оригиналу свуда стоји: *Вашиг*